

Universitetskanslersämbetets granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete

Självvärdering

Lärosäte: Umeå universitet (vårt dnr FS 1.6.2-2260-20)
Reg.nr: 2019 A-2019-09-4763

Del 1 i självvärderingen: lärosätets kvalitetssystem

Syftet med denna inledande del i självvärderingen är att möjliggöra för lärosätet att på en övergripande nivå beskriva hur kvalitetssystemet är uppbyggt och tänkt att fungera.

I den första delen av självvärderingen ska lärosätet på en övergripande nivå redogöra för lärosätets kvalitetssystem. Den inledande delen ska vara på 3-5 sidor, tolv punkters textstorlek. Följande ska ingå:

- en övergripande redogörelse för hur kvalitetssystemet är uppbyggt, inklusive en processbild som illustrerar samtliga nivåer av kvalitetssystemet
- hur länge det nuvarande systemet för att kvalitetssäkra och utveckla utbildningarna varit i bruk, hur det har utvecklats över tid och vilka principer det bygger på
- en redogörelse för den övergripande planen för kvalitetssäkring av utbildningarna och vilka metoder som används, exempelvis kollegial granskning.

Del 1. Lärosätets redogörelse för sitt kvalitetssystem

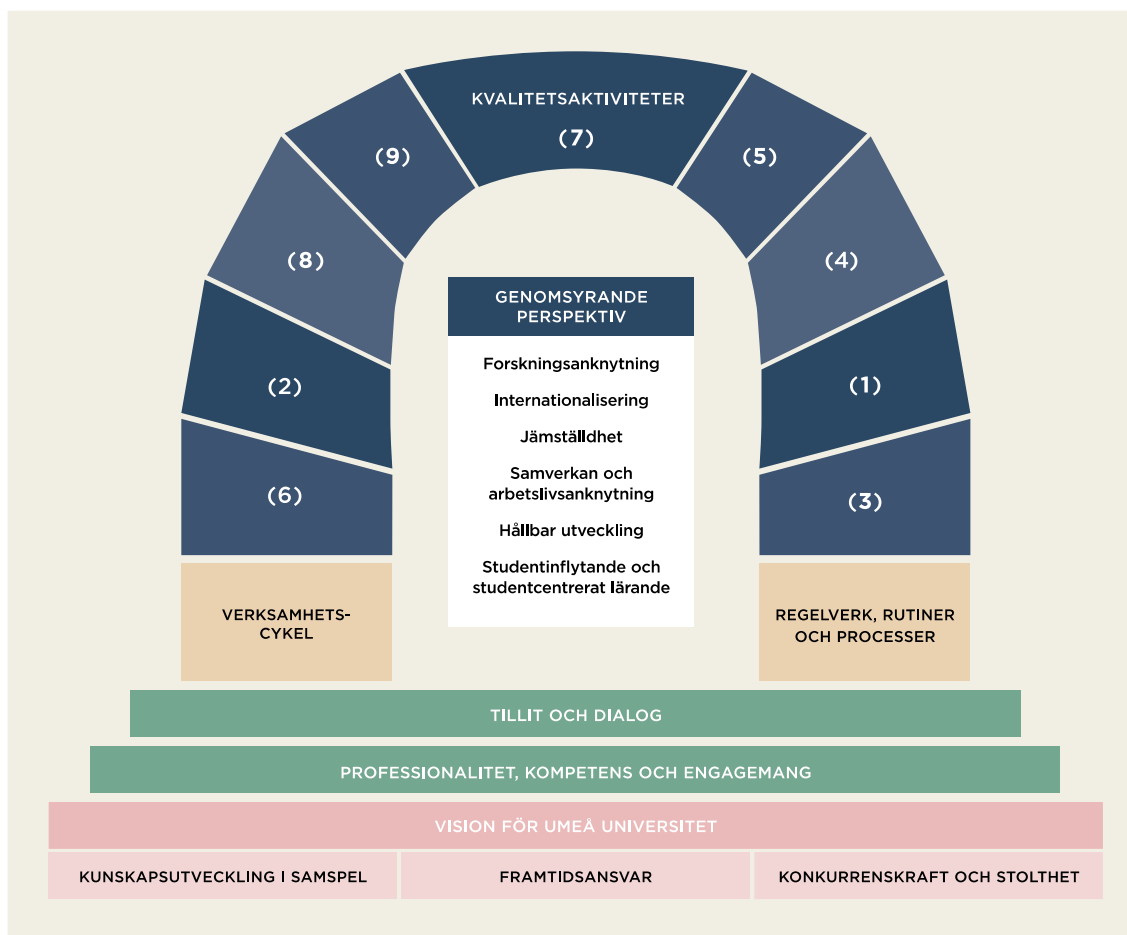
Umeå universitet invigdes 1965, men redan dessförinnan fanns högskoleutbildning i form av tandläkarutbildning och läkarutbildning. Umeå universitet är i dag ett bredduniversitet med utbildning och forskning inom medicin, natur- och teknikvetenskap, samhällsvetenskap, humaniora, utbildningsvetenskap samt det konstnärliga området. Universitetets institutioner är organiserade under fyra fakulteter – Humanistiska, Medicinska, Samhällsvetenskapliga och Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten. Lärarhögskolan är ett organ under rektor med uppdrag att samordna, utveckla och kvalitetssäkra lärarutbildning och utbildningsvetenskap vid Umeå universitet. Lärarhögskolan jämställs i kraft av detta uppdrag med en fakultet, men har till skillnad från fakulteterna inga institutioner under sig. Därutöver finns ett antal högskolor och centrum som bedriver eller samordnar forskning eller utbildning inom ett visst område, t ex Handelshögskolan och Designhögskolan, eller the Laboratory for Molecular Infection Medicine Sweden (MIMS) där nobelpristagaren Charpentier arbetade och gjorde de upptäckter som hon tilldelas Nobelpriset i kemi för 2020.

Vid universitetet erbjuds ca 150 utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå samt ca 2 700 kurser varav 1 500 utlyses som fristående kurser. På grundnivå och avancerad nivå finns drygt 34 000 studenter, vilket motsvarar ungefär 17 000 helårsstudenter. Lärosätet har 115 forskarutbildningsämnen och 830 forskarstuderande. För undervisning och forskning svarar 1 895 lärare och forskare.

Vid lärosätet är kvalitetsarbetet till största del decentraliserat. Lärarnas professionalitet och engagemang utgör grunden i det dagliga arbetet med att utveckla och säkra utbildningarnas kvalitet. I mötet mellan lärare och studenter skapas förutsättningar för ömsesidigt lärande. Det är vid institutionerna och inom lärarlag som nya och befintliga kurser utvecklas, behov inom kompetensförsörjning identifieras, dialoger med avnämare förs, och så vidare. *Kvalitetssystem för utbildning* (FS 1.1-1324-18) med dess nio aktiviteter, se nedan, utgör ett stöd för att strukturera detta kvalitetsarbete.

Umeå universitets sammantagna kvalitetssystem utgörs av lärosätets vision (FS 1.1-96-19) rutiner, processer och regelverk samt uppföljningar inom dessa, se figur 1. Rutiner, processer och regelverk utgår dels från universitetets egna mål och ambitioner, dels från de krav som ställs på lärosätets verksamhet i lag och förordning. Regelverket som ingår i det sammantagna kvalitetssystemet omfattar styrdokument såsom anvisningar för planering och uppföljning, kompetensförsörjningsplan och anställningsordning för lärare. Uppföljning och utveckling av kvalitetsarbetet ingår i universitetets ordinarie verksamhetsuppföljning och verksamhetsplanering på alla nivåer, t ex genom verksamhets- och kvalitetsdialoger.

Umeå universitet har ett särskilt styrdokument kallat *Kvalitetssystem för utbildning* där arbetet med att planera, genomföra, följa upp och återkoppla kvalitetsarbete i utbildning konkretiseras i ett antal aktiviteter. Under arbetet med självvärderingen noterades att titeln på detta styrdokument är något missvisande då det endast utgör en delmängd, om än en viktig sådan, av lärosätets sammantagna kvalitetssystem. När lärosätet i denna självvärdering refererar till *Kvalitetssystem för utbildning* är det detta styrdokument som avses.

Figur 1. Kvalitetsarbetet vid Umeå universitet utgår från lärsätets vision och bygger på medarbetarnas professionella kompetens och engagemang. Basen för kvalitetsarbetet utgörs av tillit och dialog på vilken verksamhetscykler samt regelverk, rutiner och processer ger ett formaliserat ramverk att arbeta med kvalitetsaktiviteterna som alla skapar en struktur för utveckling och uppföljning av de genomsyrande perspektiven. Dokumentet *Kvalitetssystem för utbildning* omfattar de blå delarna i figuren, där siffrorna (1)-(9) avser de olika aktiviteterna i kvalitetssystemet.

Styrdokumentet *Kvalitetssystem för utbildning*

Kvalitetssystem för utbildning omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Syftet med *Kvalitetssystem för utbildning* är att det som helhet och i sina delar ska användas som verktyg för att ständigt utveckla och säkra kvaliteten i universitetets utbildningar. Det ska också bidra till en samsyn om vad som utmärker hög kvalitet i utbildning och vilka krav som ska uppfyllas för hög kvalitet. *Kvalitetssystem för utbildning* involverar anställda och studenter på universitetets samtliga organisatoriska nivåer. Det bygger på principerna tillit, delaktighet och flexibilitet. *Kvalitetssystem för utbildning* omfattar nio aktiviteter samt tre bilagor, se nedan. *Kvalitetssystem för utbildning* betonar också ett antal perspektiv som ska genomsyra utbildning vid lärosätet:

- Forskningsanknytning
- Internationalisering
- Jämställdhet
- Samverkan och arbetslivsanknytning
- Hållbar utveckling
- Studentinflytande och studentcentrerat lärande

Perspektivens framträdande plats i flera av kvalitetssystemets aktiviteter syftar till att utbildningarna som helhet ska ge studenterna förutsättningar att utveckla adekvat kunskap och kompetens om perspektiven inom ramen för sin utbildning. Perspektiven baseras på lagar och

förordningar samt universitetets vision, men hur de behandlas inom en utbildning varierar beroende på huvudområde och kurs-/programmål. Perspektiven infördes i *Kvalitetssystem för utbildning* då uppföljning av tidigare kvalitetsarbete visade att de inte alltid ingick på det sätt som var önskvärt.

De nio aktiviteterna stödjer, utvecklar och synliggör universitetets systematiska kvalitetsarbete. Att de paketeras i *Kvalitetssystem för utbildning* skapar en överblick av och en förståelse för kvalitetsarbetet. Det minskar också den informationsmängd som medarbetare och studenter har att förhålla sig till. Aktiviteterna i *Kvalitetssystem för utbildning* omfattar komponenter som dialog, enkäter, utvärderingar, samt kollegial intern och extern granskning.

En utförligare beskrivning av aktiviteterna ges i olika delar av självvärderingen. En sammanfattning följer nedan:

Aktivitet 1. Studentenkäter: Umeå universitet har fyra centralt initierade enkäter riktade till studenter och doktorander: Nybörjarenkäten och Studiebarometern för studenter på grundnivå samt för doktorander Medarbetarenkäten och Avgångsenkäten. Enkäterna syftar till att inhämta information om studenters och doktoranders synpunkter, omdömen och erfarenheter av såväl utbildning som mottagande, lärande- och forskarutbildningsmiljö. Enkäterna är ett av flera sätt för studenterna och doktoranderna att delta i kvalitetsutveckling av utbildning och utbildningsmiljö.

Aktivitet 2. Studentkårsskrivelsen: Studentkårsskrivelsen sammanställs gemensamt av de tre studentkårerna vart tredje år. Genom Studentkårsskrivelsen ges studentkårerna möjlighet att framföra synpunkter på verksamheten och frågor som kårerna ser som angelägna att samarbeta med universitetet om. Studentkårsskrivelsen är ett av flera sätt för studenterna att delta i kvalitetsutveckling av utbildningsmiljö och studiesituation.

Aktivitet 3. Kursutvärdering: Genom kursvärderingar inhämtas information om studenters och lärares synpunkter och erfarenheter av en kurs, som grund för kontinuerlig förbättring och utveckling av utbildningen. Kursvärderingar ger också studenter möjlighet att reflektera över den egna läroprocessen och ta aktiv del i arbetet med att utveckla kursen. Kursvärderingen ligger till grund för den kursutvärdering där bl a de genomsyrande perspektiven beaktas och analyseras.

Aktivitet 4. Programvärdering: Genom programvärderingar inhämtas information om studenternas och lärarnas synpunkter och erfarenheter av en programutbildning, i syfte att förbättra och vidareutveckla utbildningarna. Programvärderingar ger också studenter möjlighet att reflektera över den egna läroprocessen och ta aktiv del i arbetet med att utveckla programmet. Syftet med programvärderingarna är att de ska leda till förbättring och utveckling av utbildningarna. Programvärderingar ska beakta och möjliggöra analys av de genomsyrande perspektiven.

Aktivitet 5. Säkring av nationella examensmål: För varje examen på grundnivå och avancerad nivå upprättas examensmålsmatriser som visar hur kursmål korresponderar mot de nationella examensmålen. Matriserna tjänar som verktyg för att systematiskt planera, utforma och analysera utbildning på grundnivå och avancerad nivå och som ett belegg för att utbildningen svarar mot de nationella examensmålen och har en tydlig progression. Examensmål för utbildning på forskarnivå följs upp genom examensmålsmatriser i den individuella studieplanen samt genom de rutiner som gäller för disputation.

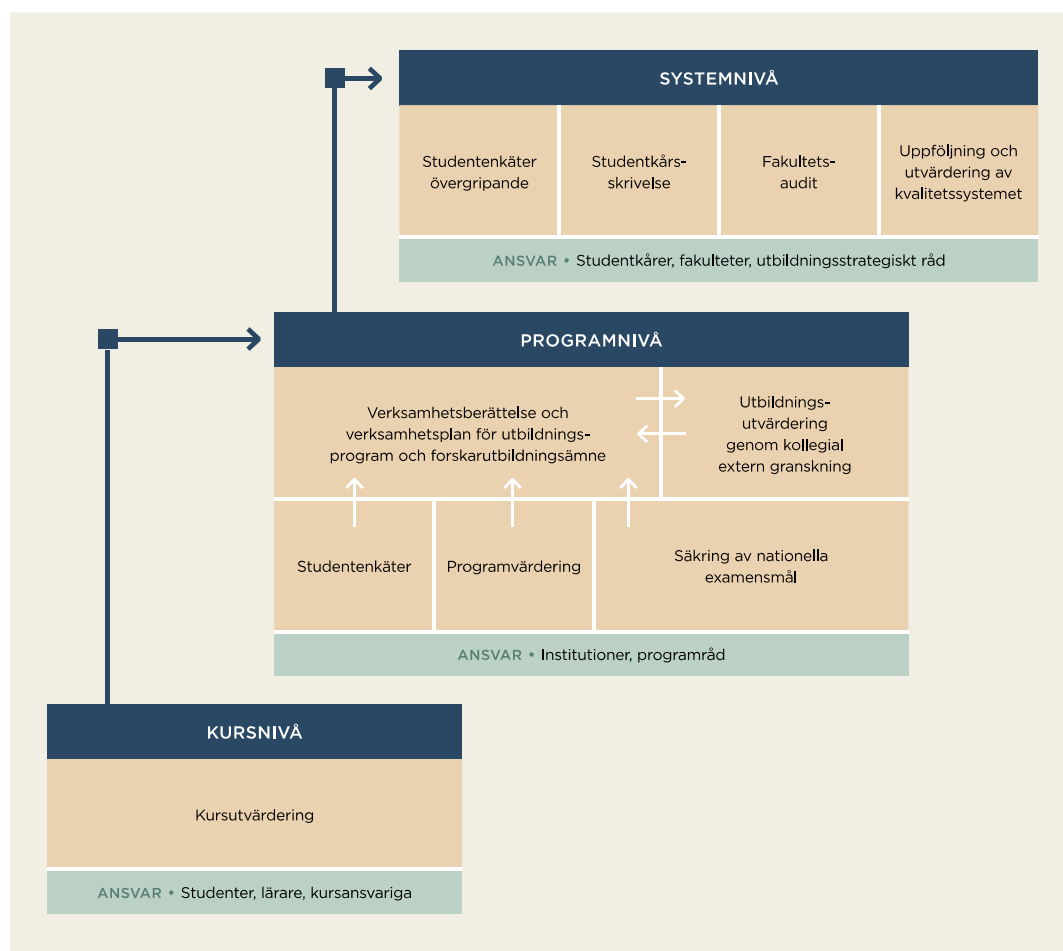
Aktivitet 6. Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne: Verksamhetsberättelsen syftar till att sammanställa och analysera den information och de data som genererats i aktivitet 1-5 samt aktivitet 7. I aktivitet 6 ingår också uppföljning av tidigare års verksamhetsberättelse och verksamhetsplan. Verksamhetsplanen

syftar till att, med utgångspunkt från analysen i verksamhetsberättelsen, identifiera åtgärder för utveckling av utbildningsprogram och forskarutbildningsämne. Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan ligger till grund för fakultetens dialog med institutionsnivån. De utgör också ett viktigt underlag för *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7).

Aktivitet 7. Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning. Minst vart sjätte år ska varje utbildningsprogram och forskarutbildningsämne genomgå en kollegial extern granskning i syfte att säkra kvaliteten i utbildningens innehåll och genomförande samt ge stöd för kvalitetsutveckling. Granskningen ska bl a utgå från de kvalitetskrav som anges i kvalitetssystemets bilaga 2 respektive 3.

Aktivitet 8. Fakultetsaudits: Varje år genomgår enligt ett rullande schema en fakultet, Lärarhögskolan eller en förvaltningsenhet en audit som syftar till att, baserat på kollegiala synpunkter och rekommendationer, utveckla kvalitetsarbetet inom verksamheten. Fakultetsaudits ska bidra till att sprida goda exempel, skapa en öppnare kvalitetskultur, ge nya kunskaper samt stimulera ett ömsesidigt lärande.

Aktivitet 9. Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet: Genom intern uppföljning och extern utvärdering sker kontinuerlig utveckling och förnyelse av Umeå universitets kvalitetssystem. Inom aktiviteten förs årliga dialoger med fokus på kvalitetsfrågor mellan universitetsledning och fakulteter och studentkårer. Dialogerna utgör ett underlag för uppföljningen av kvalitetssystemet för utbildning som årligen återrapporteras till universitetsstyrelsen i en [kvalitetsrapport](#).

Figur 2. Aktiviteterna i *Kvalitetssystemet för utbildning*, hur de samverkar, vilken nivå de främst verkar på samt ansvariga.

Bilagorna i *Kvalitetssystem för utbildning* är

1. Europeiska standarder och riktlinjer (ESG). En kort beskrivning av ESG:s standarder med en kommentar om hur *Kvalitetssystem för utbildning* svarar mot respektive standard.
2. Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden – grundnivå och avancerad nivå.
3. Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne.

Bilaga 2 och 3 definierar de genomsyrande perspektiven, se ovan, samt andra förutsättningar som ska vara uppfyllda för att utbildning ska kunna bedrivas med hög kvalitet, t ex lärarnas kompetens i relation till utbildningens behov. I samband med att utbildning inrättas ska fakulteten/Lärarhögskolan redogöra för hur kvalitetskraven som anges i bilaga 2 och 3 ska uppfyllas. De kvalitetskrav som ställs i samband med inrättandet följs regelbundet upp genom aktiviteterna i kvalitetssystemet.

Aktiviteternas utformning och struktur

Varje aktivitet i *Kvalitetssystem för utbildning* är utformad så att den bidrar till att identifiera styrkor och utvecklingsområden samt åtgärda brister. Beskrivningen av aktiviteterna i systemet följer en enhetlig struktur. Vissa av aktiviteterna beskrivs sammanhållet för utbildning på alla nivåer. Där det krävs en anpassning efter utbildningsnivåernas särart beskrivs aktiviteterna på en A-nivå för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och en B-nivå för utbildning på forskarnivå. För varje aktivitet beskrivs kortfattat bakgrund och syfte, genomförande samt former för dialog, åtgärder och återkoppling. Vidare anges ansvarig för aktiviteten, vilka interna styrdokument som är kopplade till aktiviteten, huvudsakliga intressenter samt vilken/vilka ESG som aktiviteten huvudsakligen relaterar till. För att säkerställa kontinuitet och systematik i kvalitetsarbetet genomförs samtliga aktiviteter med regelbundenhet. För varje aktivitet anges med vilken tidscykel den ska genomföras.

En beskrivning av hur aktiviteterna samspelar med varandra ges under bedömningsgrund 3.5.

Utveckling av *Kvalitetssystem för utbildning*

Umeå universitet har en lång tradition av systematisk kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling. Under 1990-talet och större delen av 00-talet leddes universitetets centrala kvalitetsarbete av en kommitté för kvalitetsfrågor som var direkt underställd rektor och universitetsstyrelsen. I kommittén ingick representanter för fakulteterna, personalorganisationerna och studentkårerna. Kvalitetsarbetet integrerades i linjeorganisationen 2007, genom ett av universitetsstyrelsen fastställt kvalitetssystem som angav den övergripande ansvarsfördelningen för kvalitetsarbetet .

År 2013 påbörjades arbete med att utveckla ett separat kvalitetssystem för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, som beslutades 2015. Därefter utvecklades också ett kvalitetssystem för utbildning på forskarnivå. År 2017 väcktes behovet av ett gemensamt kvalitetssystem för utbildning på alla nivåer. En arbetsgrupp med representation från samtliga fakulteter och studentkårerna tillsattes med uppdrag att utveckla ett sammanhållet system som svarar mot kraven i det nationella kvalitetssäkringssystemet samt ESG. Samma år deltog Umeå universitet som ett av fyra lärosäten och som representant för bredduniversiteten i UKÅ:s pilotstudie för att pröva den nya metoden för att granska lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.

Rektor fastställde det nu gällande *Kvalitetssystem för utbildning* i februari 2019. I *Umeå universitets verksamhetsplan* för 2019 (FS 1.3.1-1204-18) prioriterades implementering av styrdokumentet. *Kvalitetssystem för utbildning* tar tillvara de välfungerande och ändamålsenliga delarna av tidigare kvalitetssystem men har utvecklat, kompletterat och förtydligat vissa delar som ansågs bristfälliga. Kopplingen mellan kvalitetssystemet och Umeå universitets verksamhetscykel samt andra styrdokument stärktes och synliggjordes. Stor vikt lades också vid att integrera och definiera de genomsyrande perspektiven, se ovan, i *Kvalitetssystem för*

utbildning. De kvalitetskrav som ställs i samband med inrättande av utbildning och hur dessa krav ska följas upp i befintliga utbildningar utvecklades och tydliggjordes och utgör nu bilagor till *Kvalitetssystem för utbildning*. Utvecklingsarbetet förankrades kontinuerligt i såväl de organ som finns för samråd mellan universitetsledning och fakulteter som i andra forum, t ex i möten med prefekter, pedagogiskt utnämnda lärare och pedagogiskt ansvariga vid institutioner.

Kvalitetssystem för utbildning med dess nio aktiviteter har vuxit fram under lång tid och systemet bygger på sedan länge etablerade processer vid universitetet. En aktivitet med relativt kort historia vid lärosätet är *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7), då detta tidigare skedde genom Universitetskanslersämbetets (UKÄ) utbildningsutvärdering. Under 2020 genomgick 64 utbildningar vid Umeå universitet kollegial extern granskning eller UKÄ:s utbildningsutvärdering (vilket i förekommande fall ersätter extern granskning i egen regi). Sedan 2017 har 86 procent av universitetets 150 utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå granskats. Motsvarande aktivitet har under 2020 genomförts som en pilot för åtta forskarutbildningsämnen. Granskningarna som har utförts hittills ger belägg för att *Kvalitetssystem för utbildning* förmår identifiera såväl styrkor som utvecklingsområden och att detta leder till förbättringsåtgärder. Samtliga fakulteter har tidplaner för återstående granskningar.

För närvarande pågår arbete med att utveckla ett kvalitetssystem som även inkluderar forskning.

Del 2 i självvärderingen: bedömningsområdena

I den andra delen av självvärderingen ska lärosätet beskriva och analysera sitt kvalitetssystem och kvalitetsarbete utifrån de sex bedömningsområdena. Lärosätet ska analysera och visa hur kvalitetssystemet och kvalitetsarbetet uppfyller bedömningsgrunderna för respektive bedömningsområde. Lärosätet ska kunna belägga att det valda tillvägagångssättet säkerställer kvaliteten i utbildningarna och identifierar ytterligare förbättringsbehov. Lärosätet ska även förhålla sig till utfallet av tidigare granskningar, såväl egeninitierade som externa utvärderingar. Lärosätet ska också förhålla sig till resultatet av UKÄ:s lärosätetsinsyn. Utöver bedömningsgrunderna kan det även finnas andra delar som är relevanta att beskriva inom ett bedömningsområde. Bedömningsgrunderna behöver inte redovisas i någon särskild ordning.

Varje bedömningsområde inleds med en beskrivande text av området följt av de bedömningsgrunder som ingår i området. Därefter följer en vägledande text som syftar till att tydliggöra hur lärosätena ska visa att bedömningsområdet är uppfyllt.

Självvärderingen bör som mest omfatta 70 A4-sidor i 12 punkters textstorlek.¹

1. Bedömningsområde: Styrning och organisation

Lärosätets kvalitetssystem är uppbyggt med strukturer, rutiner och processer för att säkra hög kvalitet i utbildningarna. Kvalitetssystemet för utbildning relaterar till lärosätets övergripande mål och strategier.

Kvalitetssystemet inbegriper all utbildning på samtliga nivåer inom lärosätet och det finns en tydlig ansvarsfördelning. Regelverk, policyer och rutiner är väl dokumenterade och lättillgängliga för medarbetare, studenter, doktorander och avnämare. Kvalitetssystemet är utformat så att det främjar delaktighet, engagemang och ansvar hos såväl lärare och övrig personal som studenter och doktorander.

Kvalitetssystemet är effektivt, välfungerande och används konsekvent inom hela verksamheten. Lärosätet har en välfungerande förbättringscykel, vilket innebär att lärosätet på central nivå arbetar systematiskt med att följa upp, utvärdera och utveckla kvalitetssystemet och kvalitetsarbetet. Den information som tas fram inom kvalitetssystemet ger underlag till den strategiska styrningen av lärosätets utbildningsverksamhet. Med hjälp av kvalitetssystemet identifierar lärosätet utvecklingsbehov och utvecklar utbildningsverksamheten. Lärosätet har systematiska processer och rutiner för att säkerställa att informationen publiceras och kommuniceras till relevanta intressenter, såväl interna som externa, och att den får en god spridning inom organisationen.

Bedömningsgrunder:

1.1 Lärosätets kvalitetssystem är uppbyggt för att säkerställa kvaliteten i utbildningarna och det relaterar till övergripande mål och strategier som lärosätet fastställt för sin utbildningsverksamhet.

1.2 Lärosätets har en kvalitetssäkringspolicy, eller motsvarande, som är offentlig och en del av den strategiska styrningen.

¹ Exklusive UKÄ:s text för respektive avsnitt.

1.3 Lärosätet har en ändamålsenlig och tydligt definierad ansvarsfördelning för kvalitetsarbetet.

1.4 Lärosätet har systematiska processer som uppmuntrar till delaktighet, engagemang och ansvar hos lärare, övrig personal samt studenter och doktorander.

1.5 Lärosätet säkerställer att de resultat och slutsatser som genereras av kvalitetssystemet systematiskt tas tillvara i den strategiska styrningen, kvalitetsarbetet och i utvecklingen av kvalitetssystemet.

1.6 Lärosätet säkerställer att den information som genereras av kvalitetssystemet publiceras och kommuniceras på ett ändamålsenligt sätt med relevanta intressenter och får en spridning inom organisationen.

Vägledning till lärosätet:

Visa hur kvalitetssystemet uppfyller bedömningsgrunderna för området, bland annat genom att beskriva vilka policyer, eller motsvarande, rutiner och processer som bidrar till detta. Beskrivningen ska visa hur kvalitetssystemet stöder lärosätets profil, genomförandet av lärosätets strategi och hur systemet hjälper lärosätet att uppnå målen för utbildningsverksamheten. Visa även hur lärosätets kvalitetssystem bidrar till att identifiera utvecklingsområden och vidta relevanta åtgärder.

Om lärosätet har flera olika kvalitetssäkringspolicyer, eller motsvarande, för olika delar av sin utbildningsverksamhet, ska i de fall det är relevant samtliga kvalitetssäkringspolicyer beskrivas. Det ska framgå om lärosätet har en centraliserad eller decentraliserad organisation för kvalitetsarbetet. En beskrivning av och motivering för den valda organisationen ska ges. Ge gärna exempel på en fråga som lärosätet har arbetat med och som åskådliggör hur kvalitetssystemet fungerar i sin helhet.

Lyft vid behov ytterligare aspekter som är viktiga för den systematiska utvecklingen av kvalitetssystemet vid lärosätet.

Ge belägg för att kvalitetssystemet är välfungerande, effektivt och att det utvecklas systematiskt utifrån den information som genereras inom kvalitetssystemet.

Lärosätets redogörelse:

Läsanvisningar

Vanliga förkortningar i självvärderingen

FOSTRA	Strategiska rådet för forskning och utbildning på forskarnivå
ISP	Individuell studieplan
USR	Strategiska rådet för utbildning på grundnivå och avancerad nivå
UPL	Enheten för universitetspedagogik och lärandestöd
VFU	Verksamhetsförlagd utbildning

Siffrorna som står inom parentes i självvärderingen hänvisar till aktiviteternas nummer i styrdokumentet *Kvalitetssystem för utbildning*, t ex *Studentundersökningar* (1).

I självvärderingen hänvisas till olika styrdokument. Dessa dokument finns att tillgå i UKÄ Direkt.

I självvärderingen nämns ett antal enheter inom Universitetsförvaltningen. Se nedan dessa enheter samt deras uppdrag:

- *Enheten för forskningsstöd och samverkan* erbjuder stöd i frågor som rör samverkan och forskningsfinansiering.
- *International Office* arbetar med universitetsgemensamma frågor inom internationalisering.
- *IT-stöd och systemutveckling* stöttar utbildning och forskning genom IT-stöd med hög verksamhetsnytta.
- *Kommunikationsenheten* ansvarar för övergripande kommunikationsinfrastruktur, samordnar gemensamma kommunikationsaktiviteter.
- *Lokalförsörjningsenheten* arbetar inom områdena lokalförsörjning, säkerhet, fysisk arbetsmiljö och hållbarhet.
- *Personalenheten* ansvarar för att samordna och utveckla universitetets arbetsgivarpolitiska arbete och att säkerställa myndighetens arbetsgivaransvar.
- *Planeringsenheten* tillhandahåller ett kvalificerat utrednings- och handläggarstöd inom områdena: utbildning, forskning, kvalitet, ekonomi, organisation, regelverk och ledningskoordination.
- *Studentcentrum* ansvarar för utbildningsadministrativa processer för antagning, examen och tillgodoräknande och har systemansvar för Ladok och Selma. I Studentcentrum ingår bl a Studenthälsan och Studievägledningen.
- *Universitetsservice* ansvarar bl a för gemensamt bokningsbara lokaler, lokalvård, post- och godshantering, tentamensservice och Infocenter.

Ärendets beredning

Denna självvärdering har tagits fram utifrån UKÄ:s vägledning och mall för lärosätetsgranskningar. Arbetet har koordinerats av Planeringsenheten, som är den förvaltningsenhet där den centrala kvalitetsfunktionen ingår, och genomförts i nära samarbete med de strategiska råden USR och FOSTRA som finns för beredning av universitetsgemensamma frågor. Utkast i olika stadier har diskuterats och bearbetats tillsammans med rådets deltagare. Även fakulteter, Lärarhögskolan och studentkårer i övrigt samt olika stödfunktioner har bidragit med synpunkter, underlag och exempel. Här har särskilt fakultetskansliernas och Lärarhögskolans utbildningsledare och handläggare för utbildning på forskarnivå utgjort diskussionspartner och referensgrupper. Arbetet har löpande stämts av med universitetsledningen. Fakultetsledningarna har informerats löpande. Även universitetsstyrelsen har informerats om arbetet. En intern remiss av självvärderingen har genomförts.

UKÄ:s lärosätets tillsyn

UKÄ genomförde det senaste tillsynsbesöket vid Umeå universitet 2015. Ingen tillsyn är således genomförd enligt den nya metod för tillsyn som UKÄ tillämpar sedan 2018.

1.1 Lärosätets kvalitetssystem är uppbyggt för att säkerställa kvaliteten i utbildningarna och det relaterar till övergripande mål och strategier som lärosätet fastställt för sin utbildningsverksamhet.

Högsta kvalitet i forskning och utbildning utgör grunden för Umeå universitets vision som fastställdes av universitetsstyrelsen i april 2019. Visionen är resultatet av ett arbete som inleddes våren 2018 och som medarbetare och studenter var inbjudna att delta i. Visionen är vägledande för lärosätets kvalitetsarbete och utgör grunden för verksamhetsplanering i treårscykler på alla organisatoriska nivåer. Visionen beskrivs under tre huvudrubriker:

1. Framtidsansvar
2. Kunskapsutveckling i samspel
3. Konkurrenskraft och stolthet

Avsnitten beskriver det ansvar som Umeå universitet tar för samhällliga utmaningar, hur lärosätet avser fortsätta utveckla forskning och utbildning, inte minst genom att knyta dessa kärnuppdrag närmare varandra, och slutligen hur universitetet vill positionera sig i världen och stärka sin förmåga att attrahera studenter, medarbetare, samarbetspartner och finansiärer.

I visionens samtliga tre avsnitt finns formuleringar om utbildning. Att lärosätet tar framtidsansvar innebär t ex att Umeå universitet erbjuder flexibla utbildningar som möter behoven i ett föränderligt arbetsliv som förutsätter ett livslångt lärande. Visionen om kunskapsutveckling i samspel innebär exempelvis att trygghet och förtroende skapar förutsättningar för driv och mod och det risktagande som är nödvändigt för kunskapsgenombrott. Här betonar universitetet också att forskning stärker utbildning och att utbildning stärker forskning. Under rubriken Konkurrenskraft och stolthet avslutas visionen med ”Studenter och medarbetare tillsammans med samarbetspartner förverkligar Umeå universitets vision genom att det vi gör i morgon är ännu bättre än det vi gör idag.”

Koppling mellan vision, verksamhetsplan och Kvalitetssystem för utbildning

I samband med att visionen fastställdes påbörjade lärosätet arbetet med att implementera en tillitsbaserad modell för styrning och verksamhetsplanering. Efter en bottom up-process baseras Umeå universitets *Verksamhetsplan 2020-2022* (FS 1.3.1-151-20) på fakulteternas planer och strategier operationaliserade från visionen. Genom den processen skapas en styrning och formuleras mål nära lärosätets kärnverksamhet, anpassat till respektive fakultets förutsättningar.

Umeå universitets verksamhetsplan omfattar ett antal teman. Ett tema är *Utbildning med hög kvalitet* med inriktningar som att

- Anpassa och använda styrdokumentet *Kvalitetssystem för utbildning*
- Öka koppling mellan forskning och utbildning
- Öka kvaliteten i den verksamhetsförlagda utbildningen
- Stärka samverkan som ökar kvaliteten i utbildning

Kvalitetssystem för utbildning omfattar genomsyrande perspektiv, se del 1, med tillhörande kvalitetskrav samt aktiviteter för att stödja, utveckla och utvärdera kvalitet. Kvalitetskraven omfattar de målbilder som visionen uttrycker för utbildning. *Kvalitetssystem för utbildning* används därför för att löpande följa upp i vilken utsträckning universitetets utbildningsverksamhet utvecklas i riktning mot visionen. Denna uppföljning är till sin natur kvalitativ, med självskattning och dialog som viktiga verktyg (se avsnitt 1.2 och tabell 1).

Tillsammans med lärosätets vision, verksamhetsplan, regelverk samt andra systematiska processer och rutiner säkerställer *Kvalitetssystem för utbildning* kvaliteten i universitetets utbildningar. Det säkerställer också att utbildningarna svarar mot högskolelag, högskoleförordning och Europeiska standarder och riktlinjer, ESG.

Analys och värdering

Lärosätet bedömer att kopplingen mellan *Kvalitetssystem för utbildning*, visionen för Umeå universitet, och uppföljning av verksamheten är stark och att dessa tillsammans skapar förutsättningar för att både säkerställa kvalitet i utbildningarna och främja kvalitetsutveckling. Den ökade tonvikt som universitetet lägger på tillitsbaserad styrning handlar bl a om att inte formulera alltför detaljerade mål på central nivå och att undvika överdriven kontroll och uppföljning. Detta medför i sin tur utmaningar när det gäller att undvika alltför otydlig styrning eller bristande kontroll. Balansgången mellan kontroll och utveckling, eller mellan

kvalitetssäkrande processer och tid för själva verksamheten är dock något som ständigt måste hanteras, och universitetet anser att det samlade kvalitetssystemet hanterar den balansgången väl.

1.2 Lärosätet har en kvalitetssäkringspolicy, eller motsvarande, som är offentlig och en del av den strategiska styrningen.

Umeå universitets motsvarighet till en kvalitetssäkringspolicy är styrdokumentet *Kvalitetssystem för utbildning* som beskrivs översiktligt i del 1 i självvärderingen.

Att Umeå universitet är ett bredduniversitet ställer särskilda krav på ett välfungerande kvalitetssystem för att kvalitetsarbetet ska bli likvärdigt i hela organisationen. Det måste vara både generellt och så flexibelt att det förmår identifiera styrkor och utvecklingsområden hos spännvidden av lärosätets olika utbildningar. *Kvalitetssystem för utbildning* omfattar utbildning på alla nivåer och är gemensamt för hela lärosätet. Fakulteterna har dock möjlighet att göra anpassningar för att ta hänsyn till olika behov och förutsättningar. Att tillåta sådan anpassning är inte minst centralt för att tillvarata professionaliteten hos lärarkollegiet och för att främja delaktighet, engagemang och ansvarstagande.

Till exempel den Medicinska fakulteten har ett lokalt styrdokument *Kvalitetssystem för utbildning på grund- och avancerad nivå vid Medicinska fakulteten* (FS 1.1-2218-16) som bygger på och hänvisar till det universitetsgemensamma systemet men som specificerar genomförandet av vissa aktiviteter inom fakulteten, t ex tidplan och handläggningsordning för de *kollegiala externa granskningarna* (7) som fakulteten genomför vart fjärde år i stället för vart sjätte år som det universitetsgemensamma kvalitetssystemet anger. Lärarhögskolan konkretiserar sitt kvalitetsarbete i styrdokumentet *Kvalitetsarbete inom Lärarhögskolan* (FS 1.1-1628-16) som också det harmoniserar med det universitetsgemensamma systemet. Den humanistiska fakulteten är ytterligare ett exempel på hur kvalitetssystemet har anpassats efter lokala behov. Fakulteten har en stor andel fristående kurser samtidigt som lärosätets *Kvalitetssystem för utbildning* i hög grad är anpassat för programutbildningar. För att säkerställa att all utbildning omfattas av kvalitetsaktiviteterna har fakulteten därför infört att även huvudområden som leder fram till en examen och som inte har program, exempelvis engelska, idéhistoria samt konst- och bildvetenskap ska skriva verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner (6) och därmed också ha kvalitetsdialog med fakultetsledningen.

Styrdokumentet *Kvalitetssystem för utbildning* är en del av lärosätets regelverk. Regelverket tillgängliggörs för allmänhet, anställda och studenter på lärosätets regelwebb där styrdokumenterna är tematiskt grupperade för att skapa överskådlighet. Som stöd i kvalitetsarbetet anges det tydligt i *Kvalitetssystem för utbildning* när det finns koppling mellan en aktivitet och ett särskilt styrdokument. *Kvalitetssystem för utbildning* finns på både svenska och engelska. I synnerhet för utbildning på forskarnivå finns ett antal av övriga styrdokument översatta till engelska. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå har detta inte prioriterats i samma omfattning då den absoluta majoriteten av studenter och lärare på denna nivå är svensktalande. Detta kan dock ses som ett utvecklingsområde.

En särskild webbsida finns för [kvalitetsarbete i utbildning](#). Här beskrivs *Kvalitetssystem för utbildning* i sin helhet och i sina delar. Vissa lärosätes- och fakultetsövergripande rapporter och motsvarande som genereras av kvalitetssystemets aktiviteter publiceras på webbsidan, t ex auditrapporter och tillhörande åtgärdsplaner, universitetsövergripande sammanställningar av *Studentundersökningar* (1) samt *Studentkårsskrivelsen* (2) från olika år. Webbsidan speglas på fakultetsnivå. Där tillhandahåller fakulteterna exempelvis lokalt anpassade handläggningsordningar, vägledningar, mallar och andra verktyg som stödjer lärarna i deras kvalitetsarbete. Att den centrala sidan och fakultetssidorna är länkade till varandra gör det enkelt för intressenter att följa kvalitetsarbetet från central nivå till fakultetsnivå och omvänt.

Koppling till strategisk styrning

Som har beskrivits ovan samspelar *Kvalitetssystem för utbildning* med lärosätets vision, verksamhetsplan, regelverk samt andra systematiska processer och rutiner för att säkerställa kvaliteten i universitetets utbildningar.

Umeå universitets verksamhetscykel bygger på systematiska processer och syftar till att säkerställa långsiktig cyklisk planering, styrning och uppföljning av verksamheten. I lärosätets tillitsbaserade styrmodell är dialogen som verktyg för planering, uppföljning och återkoppling central. Dialoger genomförs årligen mellan institutions-/programnivå och fakultetsnivå. Här kan både kvantitativa och kvalitativa aspekter följas upp. Underlag för denna dialog är bl a *Utbildningsprogrammets och forskarutbildningsämnenas verksamhetsberättelse och verksamhetsplan* (6), *Utbildningsutvärderingar genom kollegial externa granskningar* (7), institutionernas verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner samt budget och bokslut. Det finns många exempel på frågor som fångats upp i dessa sammanhang och lett till olika utvecklingsinsatser.

Efter de kvalitetsdialoger som den humanistiska fakulteten genomförde i februari 2020 framtog utbildningsstrategiska kommittén en fakultetsgemensam mall för kursutvärdering. Den tar till vara fler typer av utvärderingar som ofta görs under en kurs som komplement till den obligatoriska kursutvärderingen. Detta för att bredda kvaliteten på kursutvärderingen och kompensera för den ofta låga svarsfrekvens som kursvärderingar har. Även idén med hållbar utveckling som tema i fakultetsgemensamma projekt och aktiviteter, som gemensamt internat för den Humanistiska fakultetens forskningsstrategiska och utbildningsstrategiska kommittéer har sitt ursprung i kvalitetsdialogerna då flera utbildningar upplevde frågan som ett utvecklingsområde. Vid den Samhällsvetenskapliga fakulteten är fakultetsgemensamma workshops och teman för lärardagar ofta sprungna ur dialoger mellan fakultetsnivån och programsamordnare och studierektorer. En workshop om brett deltagande i februari 2020 är ett sådant exempel. Vid den Medicinska fakultetens programdialoger har exempelvis frågor om internationalisering och hållbar utveckling lyfts och bl a lett till fakultetsgemensamma workshops och tema för en lärardag.

Verksamhetsdialoger mellan fakulteternas/Lärrhögskolans ledning och universitetsledningen förs sedan många år tillbaka enligt ett rullande schema som innebär att varje fakultet respektive Lärrhögskolan deltar i 8-9 dialoger per år. Verksamhetsdialogerna mellan fakultet/Lärrhögskolan och universitetsledningen följer strukturen: 1) Uppföljning av föregående möte, 2) Avvikelseberättelse, 3) Fakultetens/Lärrhögskolans ärenden och 4) Universitetsledningens ärenden. Under avvikelseberättelsen ska eventuella befarade eller uppkomna negativa händelser/regelöverträdelser inom fakultetens ansvarsområde rapporteras till universitetsledningen. En verksamhetsdialog per fakultet per termin är en s k utökad dialog vilket innebär att även fakultetens prefekter deltar tillsammans med fakultetsledningen. De utökade dialogerna har vid ett antal tillfällen använts till att förankra och diskutera frågor som rör kvalitetssystemet och kvalitetsarbete.

I syfte att knyta Umeå universitets kvalitetsarbete närmare den strategiska styrningen av universitetets verksamhet hålls sedan 2018, utöver ordinarie verksamhetsdialoger, dialoger med fokus på kvalitetsfrågor mellan universitetsledning och fakulteter två gånger per år. Tillfället benämns kvalitetsdialog och ingår dels i en årlig uppföljningsdialog där grunden utgörs av fakultetens avstämning av verksamhetsplan (tidigare benämnd verksamhetsberättelse) och bokslut, dels i en årlig planeringsdialog där grunden utgörs av fakulteternas verksamhetsplan och budget för kommande år. Detta skapar förutsättningar för att stärka kopplingen mellan kvalitetsarbetet, den strategiska styrningen och den kommande budgetprocessen.

I linje med införandet av tillitsbaserad styrning har lärosätet minskat detaljrika och alltför kvantitativa uppföljningar av kvalitetsarbetet till förmån för mer kvalitativ uppföljning som stödjer utveckling och lärande. Som en del i *Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet* (9) tillämpas sedan 2019 en modell där fakulteterna och Lärarhögskolan gör en självskattning av implementeringen av tre centrala aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning*. Självskattningen genomförs i enlighet med tabellen nedan. Självskattning av aktiviteterna görs separat dels för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, dels för utbildning på forskarnivå. Självskattningen används som ett strukturerat hjälpmedel för att föra en konstruktiv diskussion vid kvalitetsdialogen. Vid dialogen diskuteras självskattad nivå och vilket stöd fakulteten/Lärarhögskolan upplever att de behöver från central nivå för att komma till nästa nivå alternativt vara kvar på uppnådd nivå. Självskattningarna inför dialogen våren 2020 var överlag insiktsfulla och den självskattade nivån tillfredsställande hög. De aktiviteter som valdes ut för självskattning var:

- *Kursutvärdering* (3)
- *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6)
- *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7)

Tabell 1. En självskattning utifrån en variant av Quality Assurance Maturity Model används som underlag för dialogen mellan universitetsledning och fakultetsledningar/Lärarhögskolan. När verksamheten befinner sig på en viss nivå ska lägre nivåer i princip vara genomförda. En kortfattad beskrivning av de belägg som gav stöd för nivån i självskattningen fanns med i fakultetens/Lärarhögskolans verksamhetsberättelse.

Nivå	Beskrivning	Exempel på belägg
0	Vi har inte diskuterat nödvändigheten av aktiviteten eller uppnått enighet i organisationen att det är prioriterat att arbeta med	
1	Vi har en konsensus i organisationen att vi ska jobba aktivt med införandet av aktiviteten	Beslut, formulerade mål, identifierat koppling till övrig verksamhet
2	Vi har initierat diskussion och planerar implementeringsarbete	Projektplaner, resurssättning
3	Vi har kommit en bit på väg vad gäller implementering	Genomförda pilotprojekt, andel av organisationen som genomfört aktiviteten
4	Vi har implementerat verksamhet som är kopplad till aktiviteten	Aktiviteten genomförs inom hela organisationen, uppföljning av utfall
5	Vi arbetar kontinuerligt med att förbättra implementeringen av aktiviteten	Uppföljning av utfall, genomförda förändringar av aktiviteten

Universitetsledningen håller sedan år 2018 också en årlig kvalitetsdialog med studentkårerna. Exempel på underlag är uppföljningen av kårernas verksamhetsberättelse, studentkårernas inlägga till årsredovisningen och *Studentkårsskrivelsen* (2).

Dialogerna dokumenteras i minnesanteckningar som ligger till grund för uppföljning av nästkommande dialog. Dialogerna ska också utgöra ett underlag för uppföljningen av kvalitetsarbetet som årligen återrapporteras till universitetsstyrelsen i form av en kvalitetsrapport.

En av ambitionerna när lärosätets *Kvalitetssystem för utbildning* reviderades var att stärka kopplingen mellan universitetets kvalitetsarbete och verksamhetscykeln, ett utvecklingsbehov som lärosätet identifierade i sin självvärdering vid UKÄ:s pilotgranskning 2017 och som även påpekades av bedömargruppen. Utöver kvalitetsdialogerna har kopplingen mellan

kvalitetsarbetet och verksamhetscykeln stärkts på andra sätt. Nedan följer exempel på hur tre aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning* kopplar till lärosätets verksamhetscykel:

- För *Studentundersökningar* (1), del A, anges att åtgärder ska sammanställas och kommenteras i programmets, institutionens samt fakultetens avstämning av verksamhetsplan samt ingå i kvalitetsdialoger.
- För *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7), del A, anges att granskningsrapporten ska utgöra underlag för programmets verksamhetsberättelse och verksamhetsplan (6).
- För *Fakultetsaudits* (8), anges att analyser av auditrapporten och de åtgärder som planeras ska kommenteras i den genomlysta fakultetens avstämning av verksamhetsplan och utgöra underlag för kvalitetsdialog.

Analys och värdering

Lärosätet anser att kvalitetssystemet skapar förutsättningar för att resultat och slutsatser som genereras av systemet tas tillvara i verksamhetsplanering och styrning på olika nivåer. Den tillitsbaserade styrmodellen skapar delvis nya utmaningar när det gäller att säkerställa hur resultat och slutsatser från kvalitetssystemet tas tillvara. Universitetet konstaterar att formerna för dialoger, och hur de dokumenteras och följs upp, är ett viktigt utvecklingsområde i detta sammanhang. Bland annat behöver inför kommande kvalitetsdialoger en fördjupad diskussion föras kring självskattningsinstrumentet, då erfarenheter från andra som använt liknande instrument pekar på att den självskattade nivån kan förväntas sjunka med ökad mognadsgrad i användningen, det vill säga ju mer man arbetar med att utveckla en aktivitet, desto större blir insikten om vad som återstår att göra. För att kvalitetsloopen fortsatt ska stärkas och utvecklas är det viktigt att dialoger och annan återkoppling sker mot bakgrund av en gemensam förståelse av att ett levande kvalitetsarbete aldrig blir färdigt.

1.3 Lärosätet har en ändamålsenlig och tydligt definierad ansvarsfördelning för kvalitetsarbetet.

För varje aktivitet i *Kvalitetssystem för utbildning* anges vilken funktion som ansvarar för att genomföra och följa upp aktiviteten. Det kan t ex vara fakultetsnämnd, prefekt eller något av de strategiska verksamhetsråden USR eller FOSTRA. Att vara ansvarig för en aktivitet innebär dels att anpassa genomförandet så att det stödjer varje utbildnings särart, dels att säkra aktivitetens genomförande. Utöver *Kvalitetssystem för utbildning* tydliggör arbetsordningar, delegationsordningar och andra styrdokument ansvarsfördelningen för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring av utbildning.

Styrelse och rektor

Universitetsstyrelsen är Umeå universitets högsta beslutande organ. Universitetsstyrelsen har två beredande och rådgivande organ, budgetkommittén och revisionsutskottet. Rektor är universitetets högsta chef. Universitetsstyrelsen och rektor har det övergripande ansvaret för att verksamheten avpassas så att hög kvalitet nås i utbildning och forskning. Det är också rektors ansvar att försäkra sig om att verksamhetens kvalitetsarbete är ändamålsenligt och i enlighet med universitets kvalitetssystem.

Prorektor är rektors ställföreträdare. Vid Umeå universitet har prorektor ett särskilt ansvar för forskning och utbildning på forskarnivå inom Medicinsk fakultet och Teknisk-naturvetenskaplig fakultet. Lärosätet har två vicerektorer, en med ansvar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå samt lika villkor och en med ansvar för forskning och utbildning på forskarnivå inom Humanistisk fakultet och Samhällsvetenskaplig fakultet.

Strategiska verksamhetsråd

Umeå universitet har fyra strategiska beredande och till rektor rådgivande verksamhetsråd. Rådens sammansättning är fastställd av rektor. Råden är organiserade så att de har en tydlig koppling till linje- och beslutsorganisationen. Råden fattar inte beslut men de diskussioner som förs och de rekommendationer som utfärdas är vanligtvis tungt vägande.

Vicerektor med ansvar för utbildning på grundnivå och avancerad nivå samt lika villkor är ordförande för Strategiska rådet för utbildning på grundnivå och avancerad nivå (USR). USR ansvarar för att initiera, utveckla och samordna frågor, inklusive samverkan och internationalisering inom området utbildning. USR har ett särskilt ansvar för att driva utveckling, implementering och uppföljning av universitetets kvalitetssystem för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. I USR ingår

- ansvarig i universitetsledningen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå
- ansvarig för utbildning på grundnivå och avancerad nivå i respektive fakultetsledning/Läraryhögskolan
- representanter för de tre studentkårerna

Efter överenskommelse med rådets ordförande är en utbildningsledare från varje fakultet/Läraryhögskolan samt föreståndaren för Enheten för universitetspedagogik och lärandestöd adjungerade till USR. Utbildningsledarna är tjänstepersoner på fakultetsnivå som har god överblick över fakultetens hela utbildningsverksamhet.

Prorektor är ordförande för det Strategiska rådet för forskning och utbildning på forskarnivå, FOSTRA. FOSTRA ansvarar för att initiera, utveckla och samordna frågor, inklusive samverkan och internationalisering inom området forskning samt utbildning på forskarnivå. FOSTRA har ett särskilt ansvar för att driva utveckling, implementering och uppföljning av universitetets kvalitetssystem i de delar som avser utbildning på forskarnivå, och kvalitetsarbetet i forskarutbildningen är sedan 2019 en stående punkt på rådets sammanträden. I FOSTRA ingår

- ansvariga i universitetsledningen för forskning och utbildning på forskarnivå
- ansvarig i respektive fakultetsledning/Läraryhögskolan för forskning och utbildning på forskarnivå
- representanter för de tre studentkårerna (doktorander)

Universitetsdirektören är universitetets högsta administrativa chef och ansvarar för de administrativa stödprocesserna för hela universitetet. Universitetsdirektören är chef för universitetsförvaltningen och ordförande för det strategiska verksamhetsrådet för administration (RADON). RADON samordnar och utvecklar kvalitetsarbetet inom universitetets administration. Vid lärosätet finns även ett strategiskt verksamhetsråd för frågor om lika villkor, LIV, som leds av vicerektor med ansvar för utbildning på grund och avancerad nivå. Övriga ledamöter utgörs av fakultetsrepresentanter samt studeranderepresentanter. Eftersom LIV och USR leds av samma person skapas goda förutsättningar för att frågor om jämställdhet och lika villkor i relation till utbildning får relevans, inte bara i LIV utan också i USR.

Ärenden till de strategiska råden kan initieras av rådets deltagare eller av andra. De strategiska rådets möten dokumenteras i minnesanteckningar som publiceras på webben. Deltagarna i de strategiska råden ansvarar för att föra information mellan råden och linjeorganisationen. Lärosätet återkommer senare i självvärderingen till de strategiska rådets betydelse för kvalitetsarbetet.

Ordinarie linjestruktur

Ansvar för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring vid Umeå universitet följer i allt väsentligt universitetets ordinarie linjestruktur.

Inom varje fakultets ledning finns personer med särskilt ansvar för forskning, utbildning på forskarnivå samt utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Hur många detta ansvar är fördelat på varierar. *Arbetsordning för Umeå universitet* (FS 1.1-928-19) anger att respektive fakultetsnämnd ansvarar för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring av forskning och utbildning inom fakultetens område. Lärarhögskolan vid Umeå universitet har i uppdrag att samordna, utveckla och kvalitetssäkra lärarutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning. Varje fakultet har rådgivande organ för beredning av forsknings-, forskarutbildnings-, och grundutbildningsfrågor. Dessa leds av representanter för fakultetsledningarna.

Lärosätets basnivå utgörs av institutioner och arbetsenheter. Det är inom dessa som universitetets utbildning, forskning och samverkan bedrivs. Institutionen leds av en prefekt, och arbetsenheten av en föreståndare. Prefekten eller föreståndaren ansvarar för kvalitetsarbetet vid sin institution eller arbetsenhet.

Programråd eller motsvarande finns för majoriteten av utbildningsprogram vid Umeå universitet. Programråden sammanträder 2-4 gånger per termin, råden leds av en programansvarig/-samordnare eller motsvarande och är i övrigt sammansatta av representanter för utbildningarnas intresser, dvs lärare och studenter samt ibland representanter för avnämarna. Programråden utgör centrala funktioner för det utbildningsnära kvalitetsarbetet vid samtliga fakulteter, även om deras roll och mandat skiljer sig något mellan fakulteterna. *Studentenkäter* (1), *Studentkårsskrivelsen* (2) *Kursutvärderingar* (3), *Programvärderingar* (4), *Utbildningsutvärderingar genom kollegial extern granskning* (7) är exempel på aktiviteter som utgör underlag för programrådets kvalitetsarbete.

Ansvar för forskarutbildningsämnen är organiserat på olika sätt mellan fakulteterna beroende på storlek, profil och antal forskarutbildningsämnen. Vid Humanistisk fakultet finns en ansvarig ämnesprofessor för varje forskarutbildningsämne. Medicinska fakulteten däremot har endast ett forskarutbildningsämne, med ett 80-tal inriktningar. Inom fakulteten har Rådet för utbildning på forskarnivå (RUF) ett övergripande ansvar för de obligatoriska, fakultetsgemensamma forskarutbildningskurserna. Vid Teknisk-naturvetenskaplig fakultet ansvarar Kommittén för utbildning på forskarnivå för den övergripande organisationen, fakultetsgemensamma forskarutbildningskurser samt kvalitetskontrollen av utbildningen. För varje forskarutbildningsämne finns en examinator som utses av fakultetens forskningskommitté samt en studierektor för forskarutbildning som utses av berörd prefekt. Examinator och studierektor har ett delat ansvar för att säkerställa kvaliteten på institutionens forskarutbildningar. Samhällsvetenskaplig fakultet har en forskarutbildningsansvarig för varje ämne, medan fakultetens forskningskommitté har ett övergripande ansvar för de fakultetsgemensamma forskarutbildningskurserna.

Ovanstående innebär att en stor del av ansvaret för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring är decentraliserat till fakulteterna och Lärarhögskolan, vilket lärosätet som ett bredduniversitet ser som en självklarhet. I grunden är det lärare och forskare som har det direkta ansvaret och kompetensen för att bidra till hög kvalitet i utbildning och forskning inom sina respektive ämnesområden.

Studentkårernas ansvar för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring av utbildning framgår av de samarbetsavtal som universitetet tecknat med respektive kår (se 5.1).

Analys och värdering

Det är Umeå universitets uppfattning att ansvarsfördelningen för lärosätets kvalitetsarbete är tydlig och ändamålsenlig, såväl formellt som i det dagliga praktiska arbetet. De strategiska råden är särskilt viktiga för kommunikationen mellan universitetsledning och fakulteterna, och för att stimulera samarbete mellan fakulteterna. USR utgör sedan länge en kraftfull nod för grundutbildningsfrågor och därtill kopplade kvalitetsfrågor. En av USR:s framgångsfaktorer bedöms vara närvaron av fakultetskansliernas utbildningsledare, som står för ett ”organisatoriskt minne” och som bidrar till att frågor som diskuteras i rådet får effektivare genomslag och snabbare implementering i organisationen. I FOSTRA har införandet av kvalitetsarbetet som en stående punkt varit en viktig faktor för att följa och driva på implementeringen av kvalitetssystemet avseende forskarutbildningen.

1.4 Lärosätet har systematiska processer som uppmuntrar till delaktighet, engagemang och ansvar hos lärare, övrig personal samt studenter och doktorander.

Kvalitetssystem för utbildning är uppbyggt av nio aktiviteter som involverar anställda och studenter på universitetets samtliga organisatoriska nivåer vilket främjar delaktighet, engagemang och ansvar. Några aktiviteter bidrar särskilt till delaktighet och engagemang, t ex *Fakultetsaudits* (8) som har som ett av sina syften att bidra till kvalitetskultur och till att sprida goda exempel över fakultetsgränserna (se 3.5).

Programråden har en central funktion för att skapa engagemang i kvalitetsarbete. Genom programråden engageras lärare och studenter i arbetet med att utveckla och följa upp utbildningarna. Här förs också diskussioner om utbildningarnas upplägg och innehåll.

Inom fakulteterna och Lärarhögskolan anordnas regelbundet tematiska seminarier och mötesplatser för lärare och doktorandhandledare som syftar till att utbyta erfarenheter och utveckla verksamheten samt skapa engagemang och delaktighet. Flera fakulteter anordnar årliga Lärardagar. Ett exempel är den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten som anordnar lärardagar sedan 2013 och där den lärardag som genomfördes hösten 2020 hade *Kvalitetssystem för utbildning* som utgångspunkt och de genomsyrande perspektiven som tema. Olika seminarier behandlade forskningsanknytning, internationalisering, jämställdhet, samverkan, hållbar utveckling samt samt studentinflytande och studentaktivt lärande. Efter utvärderingar av fakultetens lärardag 2015 genomförs numera en del av seminarierna på engelska för att öka möjligheten för alla medarbetare att delta. Vidare anordnar den Tekniska-naturvetenskapliga fakulteten en årlig handledardag och kommer under 2021 att anordna den första doktoranddagen. Doktoranddagen som planerades för 2020 blev inställd pga rådande coronapandemi. Även den Medicinska fakulteten genomför årligen en lärardag som syftar till att lyfta viktiga aspekter och där alla som arbetar med utbildning är välkomna att delta. Teman har bl a varit Artificell Intelligens för framtidens professioner, Hållbar utveckling i utbildning samt Digitalisering i utbildning.

De strategiska råden USR och FOSTRA är centrala aktörer för samsyn, lärande och erfarenhetsutbyte över fakultetsgränserna, inte minst avseende kvalitetsfrågor. På universitetsnivå bidrar detta till delaktighet och ett ”kollektivt ägarskap” för kvalitetssystemet. De strategiska råden bidrar också till att en kvalitetskultur sprids till andra organisatoriska nivåer. Vid pilotgranskningen år 2017 noterade bedömargruppen USR:s starka engagemang för kvalitetsfrågorna. Detta engagemang finns nu även inom FOSTRA och kvalitetsfrågor är en stående punkt på agendan hos båda råden.

För ytterligare beskrivning av hur lärosätet med systematik uppmuntrar och stödjer studenters delaktighet, engagemang och ansvar, se bedömningsgrund 5.1.

Analys och värdering

De flesta av kvalitetssystemets aktiviteter har en lång historia på lärosätet. Det är en styrka som det är lärosätets uppfattning att det har underlättat implementering, förankring och engagemang för kvalitetssystemet. Även rådets uttalade ansvar och engagemang för kvalitetsfrågor är en stor styrka. Att kvalitetsfrågorna ägs och är integrerade i dessa råd och inte åvilar ett separat universitetsövergripande kvalitetsråd anser lärosätet vara en fördel och tillgång i det kontinuerliga arbetet med att bygga en kvalitetskultur. Att fakulteternas utbildningsledare varit adjungerade till USR har under åren spelat en mycket viktig roll för implementering och utvecklingen av kvalitetssystemet.

De uppföljningar och kvalitetsdialoger som genomförts visar att implementeringen av kvalitetssystemet har kommit långt. Dialoger med framför allt enkilda kursansvariga/lärare visar dock att det också finns en variation i inställningen till kvalitetssystemet, från de som anser att det utgör ett stöd i kvalitetsarbetet, till de som anser att det i huvudsak innebär kontroll. Lärosätets samlade bedömning är att det finns processer för att uppmuntra till ansvar, delaktighet och engagemang hos anställda och studenter, men att denna bedömningsgrund bör ses som ett kontinuerligt utvecklingsarbete i en kvalitetsmedveten organisation. Balansen mellan utveckling och kontroll, och de kvalitetssäkrande processernas effektivitet i termer av tidsåtgång m m, behöver ständigt diskuteras.

1.5 Lärosätet säkerställer att de resultat och slutsatser som genereras av kvalitetssystemet systematiskt tas tillvara i den strategiska styrningen, kvalitetsarbetet och i utvecklingen av kvalitetssystemet.

I syfte att knyta Umeå universitets kvalitetsarbete närmare den strategiska styrningen av universitetets verksamhet hålls årliga dialoger med fokus på kvalitetsfrågor mellan universitetsledning och fakulteter och studentkårer. Kvalitetsdialogerna ska försäkra universitetsledningen om att verksamhetens kvalitetsarbete är ändamålsenligt och i enlighet med universitetets kvalitetssystem. Dialogerna ska utgöra ett underlag för uppföljningen av kvalitetssystemet för utbildning som årligen återrapporteras till universitetsstyrelsen i form av en kvalitetsrapport (se 1.2).

Kvalitetsarbetet kan uppdelas i tre nivåer, se figur 2: Utbildningsnära nivå, program/forskarutbildningsämnesnivå samt systemnivå. Aktiviteterna i *Kvalitetssystem för utbildning* kompletterar varandra vad gäller avvägningen mellan kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring samt på vilken nivå de främst verkar. I den utbildningsnära nivån säkerställs kvalitetsutvecklingen med *Kursutvärderingar* (3). Det kvalitetsarbete som bedrivs på kursen bl a med utgångspunkt i kursutvärderingen kan i sin tur påverka vilka kurser som ingår i ett utbildningsprogram. Programansvariga för dialog med kursgivande institutioner om de kurser som ingår i ett program, vilket kan påverka såväl sammansättningen av kurser i utbildningsplanen som hur de utformas i termer av lärandemål m m.

På program-/ forskarutbildningsämnesnivån genomförs årligen *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6). Denna aktivitet innehåller beskrivningar och analyser av kvalitetsarbetet på programnivå, planer på hur kvalitetsarbetet ska stärkas ytterligare samt uppföljning av tidigare års planer. Underlag till beskrivningar och analyser hämtas bl a från *Studentundersökningar* (1), *Programvärderingar* (4), *Säkring av nationella examensmål* (5), samt *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) om sådan genomförts. Ett viktigt underlag är också kursutvärderingar av programmets kurser. *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) tjänar som kvalitetssäkring då externa granskare bedömer om programmet uppfyller de kvalitetskriterier som specificeras i bilaga 2 och 3 i *Kvalitetssystem för utbildning*.

Aktiviteterna på systemnivå syftar till att utveckla formerna för kvalitetsarbetet. *Studentundersökningar* (1) analyseras på universitetsövergripande nivå och fakultetsnivå för att identifiera systembrister. *Studentkårskrivelsen* (2) är studentkårens självständiga röst i kvalitetssystemet med vilken uppfattade systematiska brister påpekas. *Fakultetsaudit* (8) genomlyser hur fakulteter och arbetsenheter organiserar, stödjer och kvalitetsutvecklar utbildning. De strategiska råden USR och FOSTRA följer årligen upp ändamålsenligheten och utformningen av de aktiviteter som kvalitetssystemet omfattar. Ett särskilt underlag för detta utgörs av auditrapporten. Auditrapporten ligger också till grund för uppföljning i kvalitetsdialoger mellan universitetsledning och fakultetsledning/Läraryhögskolan. I *Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet* (9) kvalitetssäkras lärosätets kvalitetssystem för utbildning genom den externa granskning som UKÄ står för (se bedömningsgrund 3.5). Kvalitetsarbete och *Kvalitetssystem för utbildning*, både som helhet och i sina delar, utvärderas således regelbundet och revideras vid behov inom ramen för styrdokumentet.

Ett exempel på en fråga som lärosätet har arbetat med och som och som åskådliggör hur kvalitetsarbetet kan fungera är införandet av en kompetensutvecklingskurs i hur hållbar utveckling kan integreras i lärosätets utbildningar. I samband med UKÄs tematiska utvärdering av hållbar utveckling 2017 där Umeå universitet fick omdömet ”En process i behov av utveckling” initierade Teknisk-naturvetenskaplig fakultet ett arbete med att systematiskt kartlägga hållbarhetsinslag på ingenjörsutbildningarna och föreslå utvecklingsprojekt. En brist som identifierades var lärarnas förmåga att sätta sina ämnen i ett hållbarhetsperspektiv utifrån FN:s hållbarhetsmål och hur de ska undervisa för en hållbar framtid. Fakulteten definierade ett projekt som bestod av att utveckla en kompetensutvecklingskurs i samarbete med Enheten för universitetspedagogik och lärandestöd. Kursen erbjöds första gången hösten 2018. I februari 2019 diskuterades denna kurs på USR som bedömde att det fanns samma utvecklingsbehov vid övriga fakulteter. Sedan hösten 2019 erbjuds kursen som en del av UPL:s basutbud och det är den av UPL:s kurser som får det högsta omdömet av deltagarna. Parallellt med denna process infördes ett kvalitetskrav i *Kvalitetssystem för utbildning* där det anges att det bland undervisande personal ska finnas kompetens att sätta sitt ämne i ett hållbarhetsperspektiv. Detta krav följs regelbundet upp via de kollegiala externa granskningarna. Sammantaget visar detta exempel på att idéer sprungna ur ett konkret behov identifierat vid en extern granskning lyfts till universitetsövergripande nivå och vävts in i väven av kvalitetssäkrande aktiviteter till hela lärosätets fördel.

1.6 Lärosätet säkerställer att den information som genereras av kvalitetssystemet publiceras och kommuniceras på ett ändamålsenligt sätt med relevanta intressenter och får en spridning inom organisationen.

I enlighet med lärosätets tillitsbaserade styrning är grundprinciperna för universitetets kommunikation respekt för mottagarna och att berörda parter ska den information de behöver för att kunna ta egna, välgrundade beslut. Kommunikatörer finns på flera organisatoriska nivåer vid lärosätet.

Universitetets webbplats är den huvudsakliga kanalen för att tillgängliggöra styrdokument, protokoll, minnesanteckningar, kontaktuppgifter osv. Vissa rapporter och motsvarande som genereras av kvalitetssystemets aktiviteter publiceras på den centrala webbplatsen för kvalitetsarbete och i samband med detta informeras anställda genom lärosätets elektroniska nyhetsbrev, ”Nyheter för anställda”.

För var och en av de nio aktiviteterna i *Kvalitetssystem för utbildning* anges vilka som är de huvudsakliga intressenterna/målgrupperna. Oftast utgörs de av studenter och olika grupper av anställda. Att förtydliga detta var en av de åtgärder som vidtogs när kvalitetssystemet reviderades efter UKÄ:s pilotgranskning år 2017 där lärosätet fick kritik för att inte ha

identifierat relevanta intressenter tillräckligt väl. (se avsnitt 3.6 för en kompletterande redogörelse av hur resultat av utbildningsutvärderingar kommuniceras).

Detta innebär att resultaten av *Studentundersökningar* (1), *Kursutvärderingar* (3), *Programvärdering* (4), *Säkring av nationella examensmål* (5), *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6), och *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) först delas med de studenter och medarbetare som deltagit i och omfattas av resultatet. Programråden är viktiga forum i detta sammanhang eftersom där finns representanter för programmets intressenter, dvs studenter, lärare från inblandade institutioner och externa intressenter.

Kommunikation med studenter på olika kurser och program sker bl a via universitetets lärplattformar. Det gör att informationen, t ex resultat av kursutvärderingar, kan kopplas till den specifika kurs eller det program som studenten läser. Återkoppling sker också i mötes- och dialogform och kompletteras med digital kommunikation så att informationen blir tillgänglig och sökbar via universitetets webbplatser. Vidare kommuniceras resultaten till personer i berörda verksamheter och råd som behöver informationen för att fullgöra sina uppdrag och arbetsuppgifter på bästa sätt.

Resultat från uppföljningar och utvärderingar av allmänt intresse för medarbetare vid Umeå universitet publicerar lärosätet också i nyhetsform på universitetets webbplats, i vissa fall kompletterat med riktad kommunikation via interna nyhetsbrev. På detta sätt kommuniceras t ex genomförande och resultat av tematiska utvärderingar och UKÄ:s granskning av lärosätets kvalitetssäkringsarbete. Ett särskilt nyhetsbrev vänder sig till lärosätets chefer.

Genom att kommunikationen av information som genereras av kvalitetssystemets aktiviteter sker öppet och publikt på universitetets webbplatser ges studenterna möjlighet att ta del av och vid behov sprida informationen i sina egna kanaler, t ex inom olika organ inom studentkårernas organisation.

På fakultetsnivå anordnas informationsträffar för olika yrkesgrupper liksom tematiska träffar vid till exempel lärardagar bland annat utifrån den information som genereras av kvalitetssystemet (se 1.4). Ett exempel på detta är den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens val av temat hållbar utveckling efter UKÄ:s tematiska utvärdering, eller temat genomsyrande perspektiv som valdes efter genomförandet av den kollegiala externa granskningen av fakultetens utbildningar. Ett exempel från den Samhällsvetenskapliga fakulteten är valet av breddat deltagande som tema för fakultetens lärardag där, trots benämningen, också administrativ personal deltar. Den Medicinska fakulteten arrangerar varje termin fakultetskollegium liksom lärardag och öppna forskarmöten, vilka samtliga är forum för informationsspridning.

Möten och olika former av dialoger är viktiga kanaler för informationsspridning. Här är de verksamhets- och kvalitetsdialoger som beskrivs under bedömningsgrund 1.2 centrala.

De strategiska rådens sammansättning med representanter från rektors- och dekaninivå från samtliga fakulteter/Läraryhögskolan säkerställer effektiv informationsspridning mellan såväl fakulteter/Läraryhögskolan som organisatoriska nivåer (se 1.3). Det samma gäller rådets motsvarigheter på fakultets- och institutionsnivå. Rektor informerar löpande universitets styrelse om utfallet av olika kvalitetsaktiviteter, inklusive UKÄ:s olika granskningar. Genom kvalitetsrapporten får universitetsstyrelsen årligen information om universitetets interna kvalitetsarbete inom utbildning.

På fakulteterna har dekanerna regelbundna träffar med prefekterna där information om kvalitetsarbetet sprids till institutionerna. Prefekterna ingår i de utökade dialoger som universitetsledningen har med fakultetsledningarna en gång per termin. Prefekterna i sin tur håller arbetsplatsträffar med lärare, forskare och administratörer på institutionsnivå. Samtliga fakultetsnämnder har externa representanter och för yrkesutbildningar är det mycket vanligt med externa representanter i programråd liksom nära kontakter med olika branschråd och yrkesförbund. Utbildningskommittéerna (eller motsvarande) vid Lärarhögskolan, Teknisk-naturvetenskapliga och Medicinska fakulteten har externa ledamöter.

På Lärarhögskolan finns ett regionalt samverkansråd för att upprätthålla en fungerande kommunikation med skolhuvudmän. I rådet behandlas och förankras frågor som berör kontaktytan mellan de båda verksamheterna, som exempelvis, VFU-frågor och frågor om praktiktäna skolforskning.

På Medicinska fakulteten finns ett flertal samverkansorgan med externa intressenter där kvalitetsfrågor lyfts. Det sker också kvalitetsarbete hos de externa intressenterna som till exempel Region Västerbotten, och resultatet från detta arbete kommuniceras till den medicinska fakulteten via de kontaktytor som samverkansorganen utgör.

Analys och värdering

Det är lärosätets uppfattning att det finns fungerande strukturer, forum och rutiner för att sprida information som genereras av kvalitetssystemet, främst till intressenter inom universitetet men också till externa samverkanspartner. En utmaning är att hålla en balans mellan krav på dokumentation och kommunikation å ena sidan och strävan efter resurseffektivitet och överskådlighet å andra sidan. Umeå universitet är ett stort fullbreddsuniversitet med många olika pågående kvalitetsaktiviteter och det är viktigt att vara uppmärksam på den informationsmängd som universitetet tillhandahåller och som medarbetare, studenter och externa intressenter ska förhålla sig till. Allför omfattande information är kostsam att ta fram och blir svårare att överblicka. Lärosätets ambition har därför varit att aktivt sälla så att det framgår för intressenterna vilken information som är högst prioriterad.

Ett utvecklingsområde är att i högre grad nå ut till studenter och externa avnämare. Det handlar bl a om att utveckla goda former att samla och paketera information så att den blir lätt att ta till sig för externa intressenter. Det gäller också att göra det på ett sätt som är resurseffektivt i verksamheten och som inte hämmar den öppenhet och självkritik som är nödvändig för kvalitetsutveckling.

2. Bedömningsområde: Förutsättningar

Lärosätet säkerställer genom sitt kvalitetsarbete att det finns förutsättningar för utbildningarnas genomförande och studenters och doktoranders lärande. Lärosätet följer upp, vidtar åtgärder och utvecklar systematiskt förutsättningarna.

Lärosätet säkerställer att det finns goda möjligheter för undervisande personal att vidareutvecklas såväl pedagogiskt som vetenskapligt/konstnärligt inom sitt ämnesområde. Vidare säkerställer lärosätet att den undervisande personalen har såväl vetenskaplig/konstnärlig som pedagogisk och professionsinriktad kompetens som motsvarar utbildningens behov. Med hjälp av information som tas fram inom kvalitetssystemet identifierar lärosätet behov av rekrytering och kompetensutveckling hos personalen. Lärosätet vidtar också åtgärder för att utveckla personalens kompetens.

Lärosätet säkerställer en ändamålsenlig miljö innefattande infrastruktur (till exempel undervisningslokaler, informationstekniska resurser, utrustning och lokaler för laborationer och verkstäder), studentstöd (till exempel studenthälsa och studie- och karriärvägledning) och läranderesurser (till exempel språkverkstad, och handledarresurser i verksamhetsförlagd utbildning). Med hjälp av information som tas fram inom kvalitetssystemet identifierar lärosätet utvecklingsbehov för att stöda studenter och doktorander i att uppnå förväntade studieresultat.

Lärosätet samlar systematiskt in information om studenters och doktoranders studiesituation, och använder informationen för att kontinuerligt utveckla miljön. Genom rutiner och processer säkerställer lärosätet att studenter och doktorander ges goda förutsättningar att genomföra sin utbildning inom planerad studietid.

Med hjälp av informationen identifierar lärosätet utvecklingsbehov, vidtar åtgärder och förbättrar kontinuerligt förutsättningarna för utbildningarna. Lärosätet har systematiska processer och rutiner för att säkerställa att åtgärder som planeras eller genomförs på ett ändamålsenligt sätt kommuniceras till relevanta intressenter, såväl interna som externa.

Bedömningsgrunder:

2.1 Lärosätet säkerställer att den undervisande personalens kompetens motsvarar utbildningsverksamhetens behov.

2.2 Lärosätet säkerställer att de tillhandahåller en främjande miljö som ger undervisande personal möjlighet att utveckla såväl sin pedagogiska kompetens som sin ämneskompetens, samt förutsättningar att bedriva sitt arbete på ett effektivt sätt.

2.3 Lärosätet säkerställer att infrastruktur, studentstöd och läranderesurser är ändamålsenliga för studenternas och doktorandernas lärande och att dessa används på ett effektivt sätt.

2.4 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, att studenter och doktorander ges goda förutsättningar att genomföra utbildningen inom planerad studietid.

Vägledning till lärosätet:

Visa hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete uppfyller bedömningsgrunderna inom området, bland annat genom att beskriva rutiner och processer som bidrar till detta. Beskrivningen ska även innehålla mål och strategier som har ställts upp i förhållande till bedömningsområdet och

bedömningsgrunderna. Av beskrivningen ska det framgå hur lärosätet säkerställer att dessa mål uppnås, hur det avgörs om målen har uppnåtts och vad lärosätet vidtar för åtgärder om målen inte har uppnåtts. Visa hur lärosätet förhåller sig till och hanterar eventuella avvikelser rörande exempelvis genomströmning. Visa även hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete identifierar utvecklingsområden och vidtar relevanta åtgärder.

Om det finns en skillnad i hur kvalitetsarbetet bedrivs vid olika delar av lärosätet eller vid olika typer av utbildningar ska dessa skillnader beskrivas. Vid behov, hänvisa till de policyer, rutiner och processer som beskrivs i samband med bedömningsområdet "styrning och organisation".

Lyft vid behov ytterligare aspekter som är viktiga för lärosätets systematiska kvalitetsarbete inom bedömningsområdet.

Ge belägg för att kvalitetsarbetet är välfungerande, effektivt och att det utvecklas systematiskt utifrån information som genereras inom kvalitetssystemet inom det här bedömningsområdet.

Lärosätets redogörelse:

2.1 Lärosätet säkerställer att den undervisande personalens kompetens motsvarar utbildningsverksamhetens behov.

Umeå universitet hade ca 4 000 anställda år 2019, motsvarande ca 3 500 årsarbetskrafter. Av dessa var ca 1 400 årsarbetskrafter lärare. Ett antal processer syftar till att kvalitetsutveckla och kvalitetssäkra såväl rekrytering som kompetensutveckling och kompetensförsörjning av undervisande personal. Kompetensförsörjningsplanering är en integrerad process i verksamhetsplaneringen vid universitetet vilket innebär att fakulteterna och enheterna ska beakta kompetensförsörjning i sina verksamhetsplaner. Institutionernas arbete med kompetensförsörjning följs upp i verksamhetsdialoger med fakultetsledningen.

För att säkerställa att kompetensen hos den undervisande personalen håller hög kvalitet arbetar Umeå universitet i flera led. Dessa beskrivs nedan och tar utgångspunkt i säkerställande av kompetens vid anställning, handledarkompetens inom VFU och utbildning på forskarnivå samt säkerställande av personalens kompetens vid inrättande och uppföljning av utbildningsprogram.

Säkerställande av kompetens vid anställning av lärare

Umeå universitet har en tydligt utarbetad process för rekrytering av lärare. Processen regleras i *Anställningsordning för lärare* (FS 1.1-1672-18) samt i *Regel för rekryteringsprocess vid anställning av lärare* (FS 1.1-230-18). Regeln för rekryteringsprocessen innehåller processens olika delar samt anger de författningar som ska beaktas och hur de ska tillämpas vid anställning av lärare. Anställningsordningen reglerar lärarkategorier, behörighetskriterier och bedömningsgrunder vid rekrytering och befordran samt sakkunnigförfarande.

Anställningsordningen och regeln för rekryteringsprocessen anger hur berörda berednings- och beslutsinstanser ska säkerställa att lärare som anställs och befordras har hög vetenskaplig och pedagogisk ämneskompetens samt i relevanta fall professionskompetens. Samtliga ansökningar till läraranställningar genomgår granskning av externa sakkunniga. Som stöd vid granskningen finns tydliga kriterier för bedömning av vetenskaplig-, pedagogisk-, konstnärlig- och/eller klinisk skicklighet.

Initiativet till en rekrytering kommer normalt från institutionsnivå. Dialog förs med fakultetsledningen när det gäller professorer eller om det är kopplat till särskilda satsningar. Respektive fakultet har ett strategiskt ansvar för att lärare, forskare och administrativ personal

som anställs har adekvat kompetens. Till sitt stöd har fakulteterna en eller flera beredande anställningskommittéer/motsvarande. Universitetsbiblioteket har motsvarande organisation för de lärartjänster som tillsätts vid Enheten för universitetspedagogik och lärandestöd (UPL). Vid exempelvis Medicinska fakulteten finns en till dekanen rådgivande bemanningsplaneringsnämnd med uppgift att stödja institutionernas och programrådets långsiktiga planering av framtida verksamhet inom forskning och utbildning. Inför att ärendet behandlas i nämnden ska institutionen fylla i en mall där bl a motivering för äskad tjänst innehåller en beskrivning av den ämneskompetens som krävs. Denna motivering vägs mot redan befintlig personal och deras kompetens i ämnet. De flesta av Medicinska fakultetens utbildningar är programutbildningar där programmen ger utbildningsuppdrag till institutionerna. Programmen får därför en stor om än indirekt betydelse för lärarplaneringen. I vissa fall rekryteras lärare på grundval av forskningsmeriter. I samband med anställning tilldelas dessa forskare en pedagogisk mentor samt får tid för kompetensutveckling inom ämnesområden där det råder lärarbrist.

Utöver pedagogisk och vetenskaplig kompetens arbetar Umeå universitet för att hålla hög professionskompetens i de utbildningar där detta är relevant. Anställningsformer som främjar rörlighet mellan universitetet och yrkespraktik är t ex förenade anställningar, adjungerade anställningar och adjunksanställningar. Professionskompetens är särskilt viktig inom universitetets vårdutbildningar där det finns en lång tradition av personrörlighet mellan klinisk verksamhet och utbildning. Sedan 2015 finns en överenskommelse om förenade anställningar mellan Umeå universitet och de fyra nordligaste regionerna/landstingen.

På områden där det nationella rekryteringsunderlaget av disputerade lärare med professionskompetens och legitimation är bristfälligt kan det krävas anställning av adjunkter. Inom exempelvis juridik och lärarutbildningen är adjungerad anställning ett viktigt sätt att tillföra aktuell professionskompetens till ordinarie verksamhet och på så vis bidra till en utbildning med hög kvalitet och samhällsrelevans. Adjungerade anställningsformer är tidsbegränsade vilket är en förutsättning för att den adjungerade alltid har en aktuell erfarenhet från arbetslivet utanför akademien. I likhet med vad som gäller för andra lärare har prefekten ansvar för utveckling av pedagogisk kompetens för adjungerade lärare.

För doktorander som undervisar regleras den pedagogiska kompetensen genom lärosätets *Regler för utbildning på forskarnivå* (FS 1.1-279-18). Här anges att doktorander som undervisar, eller kommer att undervisa, på grundnivå eller avancerad nivå ska ha grundläggande högskolepedagogisk kompetens. Högskolepedagogisk utbildning för lärare och doktorander erbjuds löpande av UPL (se 2.2). Detta följs upp i medarbetarsamtal och i samband med uppföljning av den individuella studieplanen (ISP), se även bedömningsgrund 2.4.

Inom vissa utbildningar är det både vid Umeå universitet och nationellt svårt att rekrytera disputerade lärare. Utmaningarna fångas bl a i samband med fakulteternas kvalitetsdialoger med institutioner och/eller programråd. Fakulteterna vidtar olika åtgärder för att möta sådana utmaningar. Medicinska fakulteten har gjort satsningar för att möjliggöra för läkare att kombinera specialisttjänstgöring med biträdande lektorat för att stimulera vetenskaplig meritering tidigt i karriären och därmed stärka rekryteringsunderlaget av framtida lektorer. Den Humanistiska fakulteten gör satsningar på kompetensutveckling för lärare i huvudområden som saknar lektorer även i ett större nationellt perspektiv, exempelvis i meänkieli där Institutionen för språkstudier försöker underlätta en adjunks möjlighet att läsa kurser på avancerad nivå som ett första steg. Insatser för att underlätta internationell rekrytering, t ex medföljandeprogram och hjälp att hitta bostad används också inom vissa områden för att avhjälpa brist på undervisande personal med vetenskaplig kompetens. Andra insatser är satsningar på forskarutbildning, t ex. Lärarhögskolans strategiska arbete med att tillsätta doktorander i ämnen där det saknas vetenskaplig kompetens.

Säkerställande av kompetens vid VFU och utbildning på forskarnivå

Handledning inom VFU är ett kompetensområde i sig. För att säkerställa handledarens pedagogiska kompetens erbjuder fakulteterna/Lärarhögskolan regelbundet handledarutbildning, ofta i samarbete med UPL. Exempel på utbildningar där detta är aktuellt är förskolläraryrket och lärarprogrammen, socionomprogrammet, psykologiprogrammet, tandhygienistprogrammet och läkarprogrammet. De kommunala samordnarna som placerar Umeå universitets lärar- och förskollärestudenter tillser att studenternas handledare är behöriga lärare respektive förskollärare att de har genomgått handledarutbildning. För att ytterligare säkerställa pedagogisk kvalitet och måluppfyllelse inom VFU för ett antal vårdutbildningar har lärosätet avtal som reglerar ansvarsfördelning och kompetensnivå för huvudhandledare inom klinisk handledning. Dessa handledare utbildas i samarbete mellan Umeå universitet och regionens utbildningsansvariga. En utmaning är att handledare för VFU ofta byts ut och det finns därför ett ständigt behov av handledarutbildning.

För utbildning på forskarnivå säkerställer lärosätet på flera olika sätt den sammantagna handledarkompetensen som omger doktoranderna. Enligt *Regler för utbildning på forskarnivå* ska alla handledare i forskarutbildningen ha doktorsexamen och minst en av doktorandens handledare ska dessutom vara docent. Handledarkompetensen inom forskarutbildningen beskrivs i den årliga *verksamhetsberättelsen och verksamhetsplanen* (6) för respektive forskarutbildningsämne. Fakulteterna har riktlinjer, anvisningar eller motsvarande som anger vilka högskolepedagogiska krav som ska vara uppfyllda vid utnämning till docent. Minst en av handledarna ska ha genomgått universitetets handledarutbildning eller ha styrkta motsvarande pedagogiska meriter från annat lärosäte eller ha bedömts ha motsvarande kompetens. Från och med mars 2021 skärper Medicinska fakulteten detta krav till att huvudhandledaren ska ha genomgått handledarutbildning som inte får vara äldre än 5 år. För erfarna forskarhandledare som genomgått utbildningen tidigare erbjuds en halvdagskurs för att uppdatera kunskaperna om gällande regelverk för utbildning på forskarnivå och för att möjliggöra erfarenhetsutbyte mellan seniora handledare. Förändringen är ett resultat av synpunkter som framkom i *Studentkårsskrivelsen* (2).

I avgångsenkäten får doktoranderna ge sin syn på handledningens kvalitet. Enkätfrågorna berör nöjdhet med handledare, frekvens av handledning, bihandledares roll och byte av handledare. I den senaste avgångsenkäten 2018/2019 svarar närmare 90 procent att de är nöjda med handledningen.

Säkerställande av kompetens vid inrättade och uppföljning av utbildning

Enligt *Kvalitetssystem för utbildning*, bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas redovisa

i vilken mån lärare och annan personal som planeras medverka i utbildningen sammantaget har ämneskompetens, vetenskaplig och pedagogisk kompetens samt kunskap om vilka krav som kommer att ställas på studenterna i deras framtida arbetsliv. För yrkesutbildningar ska lärarkollegiets yrkeskompetens särskilt beaktas.

Vidare ska fakulteten redovisa att det sammantaget finns lärarkompetens för att täcka de punkter i bilaga 2 som omfattar studentcentrerat lärande, pedagogiskt upplägg, forskningsanknytning, internationalisering, hållbar utveckling, samverkan och jämställdhet. Fakulteten ska beskriva tillgången på lärare och hur den står i proportion till utbildningens omfattning och upplägg för att kunna upprätthålla långsiktig kontinuitet samt ange eventuella behov av kompetensutveckling av befintliga lärare samt eventuella behov av nyanställning.

Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram och det finns goda exempel på redogörelser av den för utbildningen sammantagna lärarkompetensen.

Motsvarande gäller vid inrättande av forskarutbildningsämne. I enlighet med *Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning*, bilaga 3, *Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne*, ska fakulteten beskriva

vetenskaplig och pedagogisk kompetens hos handledare och annan personal som ska medverka i forskarutbildningen. Ange hur det sammantaget finns handledarkompetens för att doktoranderna ska uppnå examensmålen.

De ovan formulerade kvalitetskraven motsvarar lärosätets mål och ambition avseende den undervisande personalens kompetens i förhållande till utbildningens behov. De skapar en också en samsyn om vad som kännetecknar hög kvalitet på den undervisande personalens kompetens.

Nedan ges några exempel på hur olika delar av kvalitetssystemet förmår identifiera utvecklingsområden avseende den undervisande personalens kompetens:

Lärarhögskolan införde en modell med strukturerade institutionsdialoger inkluderande kompetensförsörjningsfrågor efter *Fakultetsauditen* (8) år 2018. I Lärarhögskolans kvalitetsarbete ingår numera årliga institutionsdialoger som bl a bevakar att antalet lärare och deras sammanlagda kompetens svarar mot lärarprogrammets volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt. Detta beskrivs i institutionernas kompetensförsörjningsplaner.

Efter en *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) av kandidatnivån för huvudområdet Engelska identifierades behov av att anställa ytterligare en lektor i språkvetenskap för att balansera lärarkompetensen inom den litteraturvetenskapliga inriktningen. En pensionering väntar och eftersom behovet tycks permanent har en dialog mellan fakultet och prefekt förts under hösten 2020. Kvalitetssystemet har således levererat ett klagörande beslutsunderlag till ansvarig prefekt.

Vid den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens årliga dialogerna mellan utbildningsledare och programansvariga identifierades avhopp från data- och IT-utbildningar som ett problemområde. En kvalitativ avhoppsanalys visade att tidiga avhopp framförallt beror på svårigheter att klara de inledande matematikkurserna. Stödinsatser på de tidiga matematikkurserna är därför en effektiv åtgärd för att minska de tidiga avhoppet och gynnar inte bara data-utbildningar utan samtliga ingenjörsutbildningar. Institutionen för matematik och matematisk statistik tilldelades därför medel för strategisk rekrytering av lektorsresurs med särskilt pedagogiskt ansvar. Lektorsresursen utvecklar nya pedagogiska grepp, t ex självständiga uppgifter med utförliga svar i ett webbverktyg som kan användas av studenterna för självstudier. De nya metoderna implementeras på kurser i samverkan med andra lärare på institutionen, vilket bidrar till pedagogisk kompetenshöjning för lärare vid institutionen. Exemplet visar att kvalitetsloopen, (i det här fallet de årliga dialogerna mellan fakultet och programansvariga) identifierade ett problemområde, följt av vidare utredning och insatser för att åtgärda problemet.

Pedagogisk meriteringsmodell

Pedagogisk skicklighet bedöms inte endast vid rekrytering och befordran av lärare utan också vid utnämning inom Umeå universitets pedagogiska meriteringssystem. Modellen syftar till att stimulera, premiera och synliggöra lärares pedagogiska kompetens och har två nivåer, meriterad lärare och excellent lärare.

I *Handläggningsordning för pedagogisk meritering* (FS 1.1-1444-19) anges kriterierna för att utnämnas till meriterad respektive excellent lärare. Kriterier uppdateras löpande baserat på sakkunnigas utlåtanden över ansökningarna samt synpunkter och erfarenhetsutbyte mellan fakulteterna inom Nämnden för högskolepedagogisk meritering. Utnämningar liksom fördelning av sakkunniga följs kontinuerligt upp ur ett jämställdhetsperspektiv. Lärosätets *Regel för Pedagogisk portfölj - dokumentation och bedömning av pedagogiska meriter* (FS 1.1.2-1366-14) beskriver hur dokumentationen ska visa att den sökande uppfyller de kriterier för pedagogisk skicklighet som gäller för anställning, befordran eller utnämning inom det pedagogiska meriteringssystemet. Portföljen kan även användas av lärare för egen karriärplanering och i samband med utvecklings- och lönesamtal. UPL ger kurser där lärare får stöd i att dokumentera sina pedagogiska meriter och erbjuder också verkstäder som fokuserar på framställning och bedömning av pedagogiska portföljer.

Per den 30 juni 2020 finns 165 meriterade och 80 excellenta lärare vid lärosätet. Utnämning till någon av nivåerna ger läraren en löneförhöjning. För excellenta lärare är löneförhöjningen lika stor som den vid utnämning till docent för att betona att Umeå universitet värderar såväl pedagogisk som vetenskaplig meritering. För att ytterligare markera värdet av pedagogisk meritering infördes 2019 en ceremoni där de som utsetts till meriterade eller excellenta lärare uppmärksammades av universitetet.

Pedagogiskt utnämnda lärare tjänar som förebilder och inspiratörer och har stor betydelse för den pedagogiska utvecklingen vid institutionerna då meriteringen bygger på idéer kopplade till Scholarship of Teaching, dvs att lärare förväntas bedriva sin undervisningsutveckling utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt och presentera sina slutsatser för lärarkollegiet. Sedan år 2016 finns ett nätverk för pedagogiskt utnämnda lärare som träffas 3-6 gånger per år och fungerar som en plattform för utbyte av tankar och erfarenheter inom högskolepedagogik. Nätverket har blivit en målgrupp för riktade förfrågningar inom universitetet, t ex att medverka i arbetsgrupper och strategiska projekt samt delta som mentorer i ett pedagogiskt mentorskapsprogram.

För att ytterligare stimulera och uppmärksamma lärares pedagogiska förmåga och insatser för pedagogisk utveckling finns olika priser som delas ut av såväl fakulteter som studentkårer.

Analys och värdering

Det finns som ovan beskrivits flera etablerade regelverk, rutiner och aktiviteter för att säkerställa att personalens kompetens motsvarar utbildningarnas behov, och också belägg för att kvalitetssystemet förmår identifiera brister och att dessa leder till åtgärder och utveckling. Lärosätet ser det som en styrka att kvalitetskraven för utbildning definierat vad som avses med erforderlig kompetens i det sammantagna lärarkollegiet och att denna definition även omfattar perspektiv såsom hållbar utveckling, internationalisering och jämställdhet.

Hittills har flest lärare vid Samhällsvetenskaplig fakulteten utnämnts inom det pedagogiska meriteringssystemet och ett utvecklingsområde är att få lärare från samtliga fakulteter att ansöka om prövning.

2.2 Lärosätet säkerställer att det tillhandahåller en främjande miljö som ger undervisande personal möjlighet att utveckla såväl sin pedagogiska kompetens som sin ämneskompetens, samt förutsättningar att bedriva sitt arbete på ett effektivt sätt.

Lärare vid Umeå universitet har möjlighet till både vetenskaplig, konstnärlig och pedagogisk kompetensutveckling i sin tjänst. Detta regleras i *Arbetsavtal för lärare vid Umeå universitet* (dnr 301-877-99) som anger att lärare ska ha utrymme för forskning alternativt konstnärligt utvecklingsarbete för att följa utvecklingen inom det egna ämnesområdet eller för annan kompetensutveckling. Denna del av årsarbetstiden uppgår till minst 20 procent för universitetslektorer och till minst 10 procent för universitetsadjunkter under en treårsperiod.

Lärares vetenskapliga kompetensutveckling sker oftast genom egen forskning och medverkan i högre seminarier, nationella och internationella konferenser, anslagsansökningar och publikationer. Uppföljning och planering av kompetensutveckling sker vid de årliga utvecklingssamtalen med medarbetare. Samtalet ska dokumenteras och resultera i en individuell utvecklingsplan.

Vart tredje år genomförs en medarbetarundersökning vid lärosätet. Här ställs bl a frågor om kompetensutveckling och resultatet utgör en viktig grund för utvecklingsarbete och medarbetarsamtal. I den senaste medarbetarundersökningen som genomfördes 2018 svarade 71 procent av lärarna att de hade mycket goda möjligheter till lärande och utveckling (värdena 5 och 6 på en sexgradig skala). Av lärarna svarade 68 procent att de hade haft utvecklingssamtal under den senaste 12-månadersperioden (ytterligare 15 procent hade ett samtal inplanerat eller var nyanställda). På följdfrågorna uppgav 21 procent av de som haft utvecklingssamtal att det resulterat i en nedskrivna individuell utvecklingsplan. Den systematiska uppföljningen av lärarnas individuella kompetensutveckling är således ett utvecklingsområde.

För att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar strategisk kompetensförsörjning har universitetet under 2020 ersatt den tidigare strategiska kompetensförsörjningsplanen med en plan som omfattar universitetsövergripande aktiviteter för kompetensförsörjning (planeras att fastställas av rektor i december 2020). Planen innehåller aktiviteter för att attrahera, rekrytera, introducera, utveckla och behålla kompetens samt att vid behov avveckla och ställa om kompetens. Universitetsledningen avser även att under 2021 ta fram ett mer långsiktigt dokument för strategisk kompetensförsörjning med vägledande principer. En översyn av lärosätets kompetensutvecklingspolicy kommer att inledas under 2021 som en del i universitetets handlingsplan för implementering av den europeiska stadgan för forskare och riktlinjer för rekrytering av forskare (Charter & Code). I handlingsplanen ingår möjligheter för universitetets lärare och forskare att vidareutveckla sin pedagogiska och ämnesmässiga kompetens. För att ytterligare stärka lärares och forskares karriärutveckling är en aktivitet inriktad mot översyn av riktlinjer för utvecklingssamtal för att tydligare lyfta fram ett strategiskt karriärutvecklingsfokus.

Högskolepedagogisk kompetensutveckling

Lärares högskolepedagogiska kompetensutveckling sker löpande i ordinarie kärnverksamhet men även genom riktade kompetensutvecklingsinsatser via den centralt finansierade Enheten för universitetspedagogik och lärandestöd, UPL. UPL har som uppdrag att bidra till högskolepedagogisk utveckling vid Umeå universitet, stödja lärare att utveckla sin lärarprofessionalitet och pedagogiska skicklighet, bidra till utveckling av högskolepedagogiska lärmiljöer på campus och nät samt erbjuda support och förvaltning av centralt finansierade system för e-lärande. För att hålla hög kvalitet och legitimitet består majoriteten av enhetens anställda av erfarna universitetslektorer med spridd ämnesbakgrund och ett stort engagemang för utbildning, undervisning och studenternas lärande. Bland dessa bedrivs även forskning med fokus på högre utbildning och lärande.

UPL erbjuder löpande ett brett utbud av högskolepedagogiska kurser, verkstäder och seminarier riktat till all undervisande personal vid Umeå universitet. De grundläggande högskolepedagogiska kurserna följer SUHF:s *Rekommendationer om mål för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning samt ömsesidigt erkännande* (Rek 2016:1 Dnr: 0024-1), vilka även varit vägledande för det som anges om pedagogisk skicklighet i Umeå universitets anställningsordning för lärare. Högskolepedagogiska kurser och verkstäder erbjuds på svenska och engelska och genomförs både som campus- och nätbaserad utbildning. För att främja erfarenhetsutbyte och kollegialt lärande över fakultetsgränser strävar UPL efter tvärvetenskapliga grupper av deltagare på samtliga kurser.

I UPL:s kursutbud ingår förutom kurser i grundläggande högskolepedagogik även tematiska kurser som fördjupar ett speciellt ämnesområde, t ex *Examination och utvärdering*, *Pedagogisk digital kompetens*, och *PBL och case*. UPL erbjuder också kompetensutveckling för pedagogiskt ansvariga och studierektorer genom kursen *Pedagogiskt ledarskap*. Utöver ordinarie kursutbud erbjuder UPL skräddarsydda utbildningar som utformas i nära samverkan med beställande fakultet eller institution. Ett exempel på en sådan utbildning är kursen *Att utbilda för hållbar utveckling* (se 1.5).

För att utveckla forskarhandledares pedagogiska kompetens genomför Umeå universitet sedan många år programmet HandUm (Handledarutbildning Umeå universitet). UPL ansvarar för HandUm-programmet som idag består av en två veckor lång kurs, *Forskarhandledning i praktiken*, samt en seminarieserie med tillhörande nätverk riktade till forskarhandledare. Kursen ges tre gånger per år och HandUm-seminarierna arrangeras fyra till fem gånger per år. Syftet med seminarierna är att kontinuerligt fortbilda forskarhandledare i deras professionella roll som lärare inom utbildning på forskarnivå. Seminarierna ses som ett viktigt forum för att knyta kontakter och ta del av varandras erfarenheter över institutions- och fakultetsgränser.

UPL är en viktig motor för högskolepedagogisk kompetensutveckling vid Umeå universitet och deras kurser och andra aktiviteter är välfyllda. UPL representeras i USR, vilket möjliggör för UPL att fånga upp fakulteters och institutioners behov av pedagogisk kompetensutveckling i ett tidigt skede. UPL har även en egen rådgivande grupp som består av dekaner från respektive fakultet med ansvar för utbildning, studentkårerna samt överbibliotekarien. UPL:s råd är ett viktigt samarbetsorgan och en kanal för information åt båda håll. Genom rådets arbete kan UPL:s verksamhet formas så att den ligger i linje med vad fakulteterna behöver inom de kommande åren. Studenternas representation är viktig då de har erfarenheter av utbildning som behöver föras in i den högskolepedagogiska verksamheten. Studentkårerna bjuds årligen in till UPL:s kurser för att fortbilda lärare i studentperspektivet och för att ge sin syn på utbildning och pedagogisk kvalitet.

Vartannat år sedan 1993 arrangerar Umeå universitet via UPL en universitetspedagogisk konferens i syfte att sprida goda exempel och främja utbyte av erfarenheter. Konferensen vänder sig till all undervisande personal, pedagogiskt ansvariga samt lednings- och utbildningsadministrativa funktioner vid Umeå universitet. De tre senaste konferenserna har lockat 120-150 deltagare. Temat för konferensen 2017 var "Undervisning i praktiken - föreläsning, flexibelt eller mitt emellan?". För 2019 års konferens var temat "Helhetssyn på undervisning – kropp, känsla och kognition i akademien". Vissa konferensbidrag presenteras tillsammans med studenter. Konferensen knyter an till aktuella utbildningsfrågor.

Ytterligare en arena för pedagogisk utveckling är det nätverk som finns för pedagogiska ledare och studierektorer – SPA (Seminarieserien för pedagogiskt ansvariga). Genom regelbundna lunchseminarier (3-4 st/termin) sker erfarenhetsutbyte, nätverksbyggande och diskussioner om att leda pedagogisk utveckling i kärnverksamheten. Nätverket koordineras av UPL.

Stöd för pedagogiskt utvecklingsarbete

Utöver högskolepedagogiska kurser utlyser Umeå universitet årligen s k Punktummedel för att främja kvalitetsutveckling av högskolepedagogik, lärandestrategier, lärandemiljöer eller andra pedagogiska inslag. Vid bedömning av projekten är de förväntade effekterna för den egna institutionen och möjligheter för framtida utveckling samt överförbarheten av resultaten till andra institutioner/verksamheter viktiga urvalskriterier. År 2018 riktades utlysningen mot utveckling av internationalisering och hållbar utveckling i utbildningen. År 2019 prioriterades större och mer ambitiösa projekt på temat: Vad gynnar studenternas lärande? År 2020 utgår utlysningen från lärosätets vision och omfattar bl a Rummets betydelse för lärande, Hållbar utveckling och Brett deltagande. Innan utlysningarnas inriktning fastställs förankras de i USR och i UPL:s rådgivande grupp..

Flera Punktumprojekt har haft stort genomslag inte bara på den egna institutionen utan även vid andra verksamheter inom universitetet samt vid andra lärosäten. Till exempel har projektet *Genom studerandeaktiva arbetsformer och digitala verktyg utveckla studenters förståelse i kurser på kostvetar- och dietistprogrammet* resulterat i 15-20 presentationer riktade till företrädare för olika program och institutioner samt ledning vid Umeå universitet. Kollegor från ett tiotal andra svenska lärosäten har antingen bjudit in projektgruppen eller gjort studiebesök vid Umeå universitet.

Pedagogiskt utvecklingsarbete stöts även genom andra utlysningar. Nedan följer några exempel:

Den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens utbildningsstrategiska fond utlyser årligen kvalitetsmedel för pedagogiskt utvecklingsarbete. Den senaste utlysningen var riktad dels mot de genomsyrande perspektiv som ingår i flera av kvalitetssystemets aktiviteter, dels mot projekt som syftade till att åtgärda brister som framkom vid *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7), år 2018/19. Den Medicinska fakulteten utlyser riktade medel för pedagogiska utvecklingsprojekt och vistelser vid utländska universitet för att förkovra sig inom undervisning, s k pedagogisk sabbatical, under 3-12 månader. International Office erbjuder stöd till lärare som vill ansöka om en s k Teaching Sabbatical via Stiftelsen för internationalisering av forskning och högre utbildning (STINT). Efter avslutad utlandsvistelse har lärarna deltagit i seminarier och kursinslag vid UPL och vid sina fakulteter för att dela med sig av sina erfarenheter. Institutioner och andra verksamheter kan även söka medel från den Lokala utvecklingsfonden för kompetensutveckling och proaktivt omställningsarbete. Syftet är att utveckla och stödja såväl verksamhetsförändringar, t ex nya krav och inriktningar på utbildningsutbud, som medarbetares behov av utveckling.

Analys och värdering

Umeå universitet ger lärare möjligheter att utveckla sin pedagogiska kompetens och sin ämneskompetens genom tid i anställningen och annat stöd. UPL spelar genom sitt utbud av högskolepedagogiska kurser och andra arenor för pedagogisk utveckling en central roll för möjliggöra, stimulera till och kvalitetssäkra kompetensutveckling för undervisande personal. Enhetens representation i USR är en styrka.

Ett utvecklingsområde är uppföljningen av den individuella kompetensutvecklingstiden genom medarbetarsamtal och kompetensutvecklingsplan. Här ser vi ett behov av insatser för att på ett mer systematiskt sätt följa upp att lärarna ges reella förutsättningar att använda sin kompetensutvecklingstid på ett sätt som främjar lärarens utveckling och möter utbildningens behov. Ett utvecklingsområde som bl a Medicinska fakulteten adresserat är också att säkerställa att handledare inom utbildning på forskarnivå har en uppdaterad handledarutbildning och tar del av den utbildning som erbjuds (se 2.1).

2.3 Lärosätet säkerställer att infrastruktur, studentstöd och läranderesurser är ändamålsenliga för studenternas och doktorandernas lärande och att dessa används på ett effektivt sätt.

Vid universitetet finns en rad stödfunktioner vars uppdrag är att bidra till att lärare och studenter har en god arbets-/studiemiljö och goda förutsättningar för sitt arbete/studier. Dit hör t ex Personalenheten, Universitetsservice, Studentcentrum samt Universitetsbiblioteket som bl a innefattar UPL. Dessa enheter har i flera fall direkta kopplingar till *Kvalitetssystem för utbildning*. Synpunkter på och erfarenheter av de studentstödande verksamheterna inhämtas t ex via *Studentundersökningar* (1). Andra enheter ingår i nätverk där det finns representation från fakulteter. På så sätt säkerställs att stödfunktionerna har nära samband med utvecklingen av

utbildning på såväl grund- som forskarutbildningsnivå och god koppling till *Kvalitetssystem för utbildning*.

Studentstöd

Universitetsbiblioteket är en viktig infrastruktur och lärmiljö för både anställda och studenter. Förutom litteratur erbjuder biblioteken studieplatser, bokningsbara grupprum, läsesalar, datorlabb samt ett bokningsbart resursrum för studenter med funktionsnedsättning. Studenter har tillgång till ett antal programvaror och andra IT-hjälpmedel som underlättar studierna.

Inom Universitetsbiblioteket och Medicinska biblioteket finns Studieverkstaden där en grupp lärare som arbetar med studenter och doktorander såväl individuellt som i grupp för att stötta dem att förbättra sina generella kompetenser. Bland annat erbjuds stöd och kurser i akademiskt skrivande på svenska och engelska, informationssökning, muntliga presentationer och studieteknik. Studieverkstaden erbjuder konsultativ hjälp till programmen att väva in dessa generella kompetenser i programstrukturer på olika sätt. I ett antal utbildningsprogram är stödet direkt integrerat i undervisningen. Ett exempel är det pilotprojekt vid ämneslärarprogrammet som Lärarhögskolan inledde tillsammans med Studieverkstaden år 2018 och som slutfördes under 2019. I *Kursutvärderingar* (3) av studenternas första kurs inom ämneslärarprogrammet lyfte kursansvariga lärare att studenternas akademiska skrivande var bristfälligt, ibland mycket bristfälligt. Under första terminen gjordes särskilda insatser för att stärka studenternas akademiska skrivande, undervisa om vad som krävs för lyckade studier och det egna ansvaret för att nå dit. Projektet ledde till goda resultat och för att sprida erfarenheterna presenterades det på den Tekniska-naturvetenskapliga fakultetens lärardag hösten 2020. Studieverkstadens arbete med akademiskt skrivande är idag integrerat i flera programutbildningar, bl a i Socionomprogrammet, Biblioteks- och informationsvetenskap och Polisutbildningen. Tanken är att även samarbetet mellan Studieverkstaden och Lärarhögskolan ska bli en del av den ordinarie verksamheten.

Studievägledning sker dels vid den centrala enheten Studentcentrum, dels vid institutioner och fakulteter. Studievägledningen vid Studentcentrum hjälper både befintliga och presumtiva studenter att fatta välgrundade beslut om sina studieval. Vägledning kan ske på plats eller via digitala kommunikationskanaler. För studievägledare vid Studentcentrum krävs studie- och yrkesvägledarexamen. Genom den lokala studievägledningen vid institutionerna får studenterna studievägledning för respektive utbildningsprogram och ämne. Lokala studievägledare har möjlighet att upprätta individuella studieplaner för studenter som avviker från den normala studietakten samt guida utländska utbytesstudenter som kommer från andra lärosätetsmiljöer och därför kan behöva fördjupat stöd. För lokala studievägledare krävs dokumenterat goda kunskaper inom aktuellt utbildningsområde. Universitetets styrdokument *Handläggningsordning för studievägledning* (FS 1.1-2548-18) definierar studievägledarrollen samt ansvarsområdena för studievägledare på olika organisatoriska nivåer. På så sätt säkras en likvärdig kvalitet på studievägledning över hela lärosätet. Doktorander har tillgång till stöd genom studierektorer för utbildning på forskarnivå vid respektive institution. Även kårernas doktorandombud har en stödjande funktion.

Studenthälsan vid Studentcentrum erbjuder stöd i fysiska, psykiska och sociala hälsosituationer, t ex genom att hålla gruppvisa workshops och seminarier om frågor som ångest, stress och talängslan, prokrastinering och ergonomi. Studentcentrum har också ett pågående projekt för att möta den ökade psykiska ohälsan bland studenter vilken är en utmaning vid Umeå universitet liksom nationellt och internationellt. Studenthälsan har ett nära samarbete med bl a lärosätets studentkårer. I sin granskning 2020 rekommenderade Enheten för internrevision vid Umeå universitet att se över hur Studenthälsans samverkan med fakulteterna kan utvecklas. På universitetsledningens förslag har Universitetsstyrelsen därför beslutat att samverkansformerna ska ses över.

Studentcentrum samordnar även pedagogiskt stöd för studenter med funktionsnedsättning. Lärosätet har en *Handläggningsordning för stöd till studenter med funktionsnedsättning* (FS 1.1–2118-16) som reglerar vem som ansvarar för att tillhandahålla och finansiera stöd till studenter i olika situationer. Handläggningsordningen anger också att det ska finnas kontaktpersoner för studenter med funktionsnedsättningar på varje institution och program.

Vilket stöd som finns att tillgå via universitetsgemensamma stödfunktioner kommuniceras bl a via webben och välkomstarrangemang i samband med terminsstart.

Studievägledningen, Studenthälsan och stödet för studenter med funktionsnedsättning utvärderar regelbundet sina verksamheter genom enkäter. Resultaten används tillsammans med andra nyckeltal för analys och utveckling av verksamheterna. Studenternas kännedom om och erfarenhet av Universitetsbiblioteket, Studievägledningen, Studenthälsan och Studieverkstaden följs från och med 2020 också upp i Studiebarometern (se 5.1).

För att främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte finns ett studentstödsnätverk med centrala och lokala studievägledare, personal vid studenthälsa och studieverkstad, samordnare för studenter med funktionsnedsättning och andra som arbetar med studentstöd vid Umeå universitetet. Nätverket koordineras av Studentcentrum och erbjuder t ex seminarier och workshops i frågor som rör studentstöd. Som en del i kvalitetsarbetet för utbildning på forskarnivå finns sedan år 2007 en koordinator för doktorandärenden som är placerad vid Planeringsenheten. Koordinatorn arbetar i förebyggande syfte med nätverksbyggande och kunskapsuppbyggnad genom att i olika sammanhang och till enskilda individer informera om lagar, förordningar, regler och policy. Det finns också handläggare för doktorander på fakultets- och institutionsnivå.

Infocenter inom förvaltningsenheten Universitetservice erbjuder en gemensam ingång för studenterna och underlättar härigenom för både nationella och internationella studenter före, under och efter studietiden. Särskild vikt läggs vid information och upplysning angående studiefrågor. Personalen i Infocenter håller sig uppdaterad i aktuella frågor, regelverk och förordningstexter och kanaliserar mera specifika frågor till den institution eller enhet som är bäst lämpad att besvara dem. Universitetservice genomför med start 2020 en årlig enkät för att identifiera förbättringsområden.

En styrka är att det finns ett nära samarbete mellan olika enheter som på olika sätt arbetar med att tillhandahålla och utveckla studentstöd och infrastruktur. Ett sådant exempel är Studiesociala samverkansgruppen som består av representanter från Studentcentrum, Personalenheten, Lokalförsörjningsenheten, studentkårerna och Kyrkan på Campus. Gruppen samverkar i syfte att Umeå universitetet ska erbjuda en god studiesocial situation för studenterna under studietiden.

Lokaler

Universitetet utvecklar sina utbildningslokaler i takt med både pedagogik och tekniska möjligheter. År 2012 avsatte universitetsstyrelsen 72 miljoner kronor för att utveckla interaktiva miljöer vid lärosätet. Idag finns fem sådana miljöer. Två av dessa, Vardagsrummet och Rum för lärande, hade redan från start utbildning i fokus. Tre miljöer, Atrium Betula, MITplace och KBCon, var initialt ämnade som mötesplatser framförallt för forskning, men utvecklades till att även inkludera utbildning. Så kallade facilitatorer arbetade med att fylla miljöerna innehållsmässigt och se till att de blev aktiva och attraktiva. Ett annat exempel på en interaktiv lärmiljö som utvecklats utanför detta projekt är Aula Biologica, en flexibel multisal som stod färdig 2019 och som är utformad för att ta emot stora studentgrupper och samtidigt möjliggöra studentaktivt lärande. Användningen av de interaktiva miljöerna följs upp kontinuerligt.

Som en del av universitetets satsning på interaktiva miljöer har forskningsprojekt följt och utvärderat miljöerna. Ett sådant projekt är Rum för lärande som bestod av en utvecklingsdel och en forskningsdel. Utvecklingsdelen handlade om att utforma universitetets undervisningslokaler så att de främjar lärande och undervisning. Forskningsdelen syftade till att öka kunskaperna om relationen mellan den fysiska undervisnings- och lärandemiljön och studenternas inläring och studieupplevelse. Två utbildningsprogram som båda hade haft en minskad genomströmning av studenter ingick i studien. Projektet visade bl a att de nya lokalerna och de digitala resurserna möjliggjorde en förändrad pedagogisk modell som ökade studenternas förståelse av kursinnehållet, förbättrade studieresultat och ökade genomströmningen.

Lokalförsörjningsenheten planerar och säkerställer att det finns ändamålsenliga läranderesurser vad gäller lokaler. För att främja långsiktig planering finns en lokalförsörjningsplan för åren 2020-2023. Dialogen för att säkerställa ändamålsenlighet förs på flera nivåer. Till exempel fångas och omhändertaras frågor löpande genom olika husråd. Vid husrådsmöten deltar Universitetsservice, Lokalförsörjningsenheten, Akademiska Hus samt representanter för anställda och studenter i huset. Vid större lokalförändringar tillsätts oftast en intressentgrupp. Exempel på en sådan grupp är de lärare och administratörer som ska bidra med synpunkter och identifiera behov inför en planerad förändring av universitetets lokaler för salstentamina. Universitetsservice följer och utvärderar beläggningen av bokningsbara lärosalar och grupprum.

Det finns goda exempel på hur aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning* identifierat utvecklingsområden kopplade till lärande och lokaler:

I Studiebarometern 2016 uttryckte studenter vid den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten att det fanns en brist på studiemiljöer vid sidan av den lärarledda undervisningstiden. Fakulteten har därför inrättat studiemiljöer för självstudier för studenter på grundnivå och avancerad nivå. Här har studenter möjlighet att gemensamt eller individuellt studera och diskutera utmanande eller komplexa moment i pågående kurser. Miljöerna är öppna och utgörs av soffor och arbetsbord med tillgång till whiteboards i ett stråk där lärare ofta passerar. Detta ger tillfälle till informella diskussioner såväl mellan studenter som mellan studenter och lärare.

I dialog med studenter vid den Medicinska fakulteten samt i *Kursutvärderingar* (3) framkom liknande behov av studiemiljöer. Fakulteten planerar nu att utveckla en ny gemensam samlingsplats och studiemiljö för fakultetens alla utbildningsprogram. Syftet är att den ska bidra till naturligt möte mellan olika studentgrupper och både direkt och indirekt befrämja interprofessionellt och gruppvis lärande.

Digital infrastruktur

Digitala stödsystem vid Umeå universitet har en betydande roll för att erbjuda attraktiva och välfungerande lärmiljöer. Som nämnts ovan har UPL i uppdrag att förvalta de centralt finansierade systemen för e-lärande, t ex lärplattformar. Dessa utgör viktig infrastruktur för lärosätets utbildningsmiljö. UPL:s högskolepedagogiska uppdrag innebär en nära kontakt med kärnverksamheten och dess behov. Lärares önskemål och behov fångas upp löpande via kurser, uppdrag och support. På så vis blir det en sömlös integration av digitalt stöd för lärande där pedagogik står i centrum. Detta framkom tydligt i den *audit* (8) som UPL genomgick 2018 där bedömargruppens utlåtande lyfter kombinationen av uppdrag som en särskild styrka. Det framkom också i utvärderingen av de snabba omställningarna till följd av covid-19 våren 2020.

Att digitalisera processen med salstentamina är en prioriterad och aktuell fråga vid Umeå universitet då digitalisering innebär att examinationer kan genomföras mera effektivt för både lärare och studenter.

Studenter och doktorander har tillgång till universitetets trådlösa nätverk både på campus och i andra universitetslokaler och till nätverk som finns på andra publika platser i Umeå, Sverige

och världen. Förvaltningsenheten IT-stöd och systemutveckling ombesörjer att studenter och doktorander har tillgång till IT-support. Universitetsservice tillhandahåller support i lärosalar och mötesrum i tekniska och praktiska frågor. Personalen är utbildad av UPL för att kunna hantera tekniken i salarna och dess koppling till undervisning. Ett exempel är Zoomrummen som nyligen installerats för att möta behovet av uppkopplade salar under pandemin.

Krav vid inrättande och uppföljning av utbildning

Kvalitetssäkring av ändamålsenligheten i infrastruktur och utbildningsmiljö sker bl a genom *Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning*. I enlighet med kvalitetssystemets bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas redovisa

behov av och tillgång till särskilda lokaler, utrustning och/eller annan infrastruktur som krävs för att tillgodose programmets behov. Ange om det finns behov av anpassning ur ett tillgänglighetsperspektiv. Om utbildningen ska ges på annan ort, beskriv den studiesociala och fysiska utbildningsmiljön där. Om programmet är helt eller delvis nätburet, beskriv utifrån utbildningens särskilda förutsättningar.

Vid inrättande av nytt forskarutbildningsämne krävs motsvarande redogörelse för forskarutbildningsmiljön. I enlighet med *Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning*, bilaga 3, *Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne*, ska fakulteten beskriva:

de forskarstuderandes tillgång till särskilda lokaler, utrustning, kritisk massa av forskningsaktiva personer, seminarieverksamhet, gästföreläsare etc som krävs för att de ska kunna tillgodogöra sig utbildningen på ett relevant sätt. Ange om det finns behov av anpassning ur ett tillgänglighetsperspektiv.

De ovan formulerade kvalitetskraven för utbildning på samtliga nivåer motsvarar lärosätets mål avseende infrastruktur och utbildningsmiljö i förhållande till utbildningens behov. De skapar också en samsyn om vad som kännetecknar hög kvalitet på infrastruktur och utbildningsmiljö.

Det finns exempel på hur *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning (7)* identifierat styrkor och utvecklingsbehov som relaterar till infrastruktur och utbildningsmiljö. Vid granskningen av kandidatnivån för huvudområdet engelska uppmuntrade granskaren utbildningen att utnyttja tekniska, institutionella och ämnesrelaterade resurser och samarbetsmöjligheter vid Umeå universitet i syfte att ge huvudområdet en starkare egen profil. Det handlar exempelvis om forskning och digital teknik vid Humlab och samarbeten med andra huvudområden vid lärosätet som arbetar med språkinläring, läsförståelse och flerspråkighet. Detta kommer följas upp av fakultetsledningen, men redan nu avser huvudområdet att bli förbättra nätkurserna med utgångspunkt i dessa rekommendationer.

Analys och värdering

Universitetet bedömer att ändamålsenlig infrastruktur, studentstöd, och läranderesurser finns på plats, används och följs upp. Etablerade strukturer för samverkan mellan funktioner och universitetets sammanhållna campus med närhet till olika studentstödsfunktioner är en styrka. Ett uppenbart utvecklingsområde i dessa tider är den accelererade omställning till digital undervisning som tvingats fram genom Corona-pandemin. Lärosätet anser sig ha hanterat den akuta utmaningen väl, genom ett stort ansvarstagande av personal och beslutsfattare på alla nivåer, ett väl fungerande IT-stöd samt en god beredskap på UPL i form av kurser och material gällande digitala verktyg. Den långsiktiga utmaningen och möjligheten är att förbereda för den nya vardagen efter pandemin på ett sätt som fortsätter att nyttja digitala verktyg på en långt högre nivå än tidigare, och fokuserar de fysiska träffarna och miljöerna på de värden som är unika för den direkta personliga interaktionen.

Ett utvecklingsområde kan vara att inrätta en central karriärvägledningsverksamhet för att ge alla studenter likvärdig tillgång till karriärvägledning. Studie- och karriärvägledning går hand i hand, och Studievägledningens breda kompetens inom karriärfrågor och övergången från studier till arbetsliv skulle troligen kunna utnyttjas bättre.

Forskarskolor utgör en stödstruktur för många doktorander, vilket är en styrka som en hög genomströmning är ett bevis för. Att ytterligare stimulera till liknande miljöer ser lärosätet som ett utvecklingsområde för framtiden.

2.4 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, att studenter och doktorander ges goda förutsättningar att genomföra utbildningen inom planerad studietid.

Under bedömningsgrund 2.3 beskrivs delar av det stöd som erbjuds studenter. Stödet som helhet gagnar såväl studenternas lärande som deras förutsättningar att genomföra utbildningen inom planerad studietid.

Lokala studie- och programvägledare vid institutionerna har en central roll när det gäller studiernas genomförande. Dessa funktioner följer upp studieresultaten hos studenterna på grundnivå och avancerad nivå. Vid behov söker de upp och erbjuder stöd till studenter som inte presterar i enlighet med kurs- och utbildningsplan. Vid exempelvis Medicinska fakultetens utbildningsprogram arbetar programvägledare med enskilda studenter och utformar individuella studieplaner vid behov. Då flera av fakultetens program har tröskelkrav baserat på uppnådda färdigheter är detta särskilt viktigt.

Genom att studenter tidigt informeras om sin utbildning och om vad det innebär att studera vid universitetet får de bättre förutsättningar för att klara övergången till högre studier. Umeå universitet ser därför välkomnande, mottagning och introduktion som viktiga aktiviteter för att lägga grunden för en framgångsrik studietid. Under oktober 2018 genomförde Umeå universitet en utredning avseende välkomnande, mottagande och introduktion för nya studenter vid universitetet. Baserat på utredningens resultat och rekommendationer och forskning inom retention och transition startade Studentcentrum hösten 2019 introduktionsföreläsningar i syfte att stödja och underlätta studenters väg in i studier och därmed bidra till hög genomströmning och breddat deltagande. Föreläsningarna innehöll information om olika områden som studenter berörs av under studietiden, t ex allmän akademisk orientering, hälsa, studieteknik och IT-tjänster. För att internationella studenter ska komma in i sina studier och tillgodogöra sig undervisningen på ett bra sätt erbjuder International Office i samband med terminsstart ett introduktionsprogram som komplement till institutionernas egna ämnesintroduktioner för studentgruppen. Studenterna får bl a information om det svenska studiesystemet och om de olika funktioner som finns som stöd för dem i deras studier.

I forskarutbildningen är doktorandens förmåga att planera och genomföra sin egen utbildning helt central, och de rutiner och processer som kringgärdar detta handlar därmed både om att ge doktoranden goda förutsättningar och att säkerställa att doktoranden tillägnar sig och visar denna förmåga. Ryggraden i detta arbete är det planerings- och uppföljningsverktyg som utgörs av ISP:en. En ISP ska upprättas i samband med antagning och innehålla såväl en tidsplan som förutsättningar i form av finansiering, handledning m m. Doktorandens individuella lärandemål ska anges, med utgångspunkt i examensordningen samt lärandemålen i den allmänna studieplanen, och en examensmålmatrix ska tydliggöra hur dessa ska uppnås genom olika aktiviteter i utbildningen. Minst en gång per år ska ISP följas upp och revideras efter behov. Eventuella avvikelser från planen noteras och vid behov vidtas åtgärder för att säkerställa att doktorandens studier fortgår i den takt som behövs för att genomföra utbildningen i tid och nå lärandemålen.

I den årliga uppföljningen av ISP deltar hela den referensgrupp som enligt universitetets *Regler för utbildning på forskarnivå* ska finnas för varje doktorand, dvs förutom handledarna även ytterligare minst en vetenskapligt meriterad lärare utan anknytning till doktorandens forskningsprojekt. Referensgruppens styrka är att andra vetenskapliga kompetenser och ett utifrånperspektiv tillförs doktorandens utbildning, samtidigt som det bidrar till att göra relationen handledare-doktorand mindre sårbar. För att kunna upptäcka eventuella svårigheter i kommunikationen mellan handledare och den forskarstuderande rekommenderas inom den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten att delar av referensgruppsmötena genomförs utan närvaro av handledarna respektive utan närvaro av den forskarstuderande.

Mellan de årliga uppföljningarna svarar handledarna för löpande uppföljning av och stöd till doktorandens avhandlingsarbete och studiegång i övrigt. Därutöver finns ofta ytterligare formaliserade avstämningspunkter vars utformning varierar mellan fakulteter och forskarutbildningsämnen. Det kan röra sig om halvtidsseminarier eller motsvarande seminarier tidigare eller senare under utbildningen, krav på att presentera med en viss frekvens vid institutionens högre seminarium m.m. Fakulteter och institutioner får underlag för att följa upp forskarutbildningen på mer aggregerad nivå genom aktiviteterna *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för forskarutbildningsämne* (6), *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) samt (för fakultetsnivån) de årliga avgångsenkäterna inom *Studentundersökningar* (1) och *Studentkårsskrivelsen* (2).

I syfte att skapa bättre förutsättningar för en hållbar studietid för doktorander startade Umeå universitet år 2019 en pilotomgång av ett utvecklingsprogram för doktorander och deras handledare, finansierat med medel från Lokala utvecklingsfonden. En bidragande orsak till att programmet startade var att medarbetarundersökningen hade visat att vissa doktorander rapporterade en besvärlig arbetssituation, kännetecknad av stress och brist på socialt stöd. Utvecklingsprogrammet syftar till att

1. stärka doktoranden att leda sig själv och hantera prestationskrav
2. medvetandegöra handledarens ansvar för doktorandens arbetsmiljö
3. ge doktoranden och handledaren verktyg att hantera svåra situationer som kan uppkomma i forskarutbildningen
4. öka doktorandernas förutsättningar att hantera forskarrollen och därmed möjliggöra fortsatt karriär efter avslutad forskarutbildning.

Pilotomgången 2019 utvärderades och fick positiv respons från de 45 deltagarna. Programmet har därför fortsatt under år 2020, och förberedelser pågår för närvarande för fortsatt utveckling av programmet under 2021. Genom att programmet hålls på engelska har internationella doktorander samma förutsättningar som svenska att delta. Drygt 70 deltagare per år kommer att ingå i den fortsatta verksamheten.

I små forskarutbildningsmiljöer kan det finnas mindre tillgång till olika stödresurser och större risk för utsatthet. För att möta det minskade antalet doktorander inom vissa områden, men också för att generellt stärka förutsättningar att genomföra forskarutbildningen inom stipulerad studietid och med hög kvalitet, har universitetet satsat allt mer på forskarskolor. Forskarskolor bidrar till doktorandens sociala och vetenskapliga miljö samt en strukturerad studiegång och stöd i form av seminarier, kurser m m., och skapar också goda förutsättningar för doktoranderna att utveckla generiska kompetenser och uppnå de nationella målen för forskarutbildning. Bland flera exempel kan nämnas Forskarskolan i utbildningsvetenskap som samlar ett 70-tal doktorander med utbildningsvetenskapliga avhandlingsprojekt över hela Umeå universitet, Genusforskarskolan som på motsvarande sätt samlar doktorander över hela universitetet, Företagsforskarskolan som fokuserar på doktorandprojekt i samarbete med en extern part samt Humanistiska fakultetens forskarskola Faculty of Arts Doctoral College där alla fakultetens

doktorander ingår om de inte är del av någon annan forskarskola. Forskarskolornas bidrag till en effektiv studiegång kan exemplifieras med den utbildningsvetenskapliga forskarskolan som sedan den inrättades 2010 haft en hundra procentig genomströmning (hittills 45 doktorander).

Aktiviteter i kvalitetssystemet

Genom aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning* samlar lärosätet systematiskt information om studenters och doktoranders studiesituation och använder informationen för att utveckla miljön.

Studentundersökningar (1) och *Studentkårsskrivelsen* (2) samlar systematiskt information om studenters och doktoranders studiesituation, deras kännedom om och synpunkter på bl a studentstöd, lokaler och utrustning. Studenternas upplevelse av lärosätets välkomnande, mottagning och introduktion följs t ex upp i Nybörjarenkäten. I 2019 års enkät noterades att andelen studenter som är mycket nöjd i dessa avseenden har ökat successivt sedan 2015, vilket kan tas som ett belägg för att ett positivt förbättringsarbete skett under denna tid. Det handlar exempelvis om informationen som skickas ut till de nya studenterna, tillgänglighet via telefon och mejl samt utbildning av de studenter som genomför mottagningsverksamhet.

I Studiebarometern ingår frågor som är relaterade till lokaler, service och studiemiljö. Studenterna får exempelvis ta ställning till påståenden som ”Jag är överlag nöjd med undervisningslokalernas utformning”, ”Jag är överlag nöjd med tillgång till platser för självstudier” och ”Mina erfarenheter av IT-support/servicedesk är överlag goda”. Resultaten från den senaste Studiebarometern visar att studenterna överlag är nöjda eller mycket nöjda med ovanstående. Även studenternas upplevelser av och synpunkter på lärosätets bibliotek, däribland Universitetsbiblioteket, följs upp i enkäten Studiebarometern. I avgångsenkäten får doktorander ta ställning till om den vetenskapliga, fysiska och sociala miljön varit tillfredsställande för att främja utbildningen. Drygt hälften av de som svarade på enkäten 2018/19 instämde helt i påståendet. Endast ca 7 procent ansåg att den vetenskapliga, fysiska och sociala arbetsmiljön inte var tillfredsställande.

I *Utbildningsprogrammets verksamhetsberättelse* (6) redovisas bl a studenternas genomströmning. Statistiken används t ex för att följa upp om studenterna genomför utbildningen inom planerad studietid och för att genomföra avhopsanalyser. Analyserna möjliggör för lärosätet att vidta relevanta åtgärder för att minska risken för studieavbrott och öka genomströmningen.

Bland annat Lärarhögskolan arbetar med systematiska avhopsanalyser av studenter som avslutat sin utbildning i förtid. Förskolläraryrket är ett exempel där särskilda insatser sattes in hösten 2020 för att stötta studenterna under deras första veckor. De nya studenterna fick delta i ett pilotprojekt av peer-to-peer-karaktär. Studenter på senare terminer av ett lärarprogram, som har i färskt minne hur det är att vara nybörjare, rekryterades som ”klassföreståndare”. Dessa klassföreståndare utbildades av studievägledare vid Studentcentrum inför uppdraget och får handledning under tiden uppdraget pågår. Genom föreläsningar, informella träffar och en särskild Facebookgrupp fungerade dessa ”klassföreståndare” som ett extra stöd som tidigt gav nya studenterna den hjälp de behövde. Projektet kommer att utvärderas efter terminens slut. Insatsen var en av flera som genomfördes inom ramen för Studentcentrums projekt *Studenter från studieovana miljöer*.

Den Medicinska fakulteten har genomfört en undersökning av anledningarna till tidiga avhopp på program på grundnivå. Undersökningen visade att många nybörjarstudenter som hoppat av sin utbildning gjorde det på grund av felval. Resultatet kommer att analyseras vidare under år 2020. Fakulteten har även genomfört flera insatser för att underlätta för nya studenter och minska tidiga avhopp. På exempelvis Biomedicinsk analytikerprogrammet har bl a schemalagda aktiviteter och grupparbeten införts under de första dagarna på terminen med syfte

att studenterna ska lära känna varandra och få kännedom om stödfunktionerna på campus. Första månaden på utbildningen har också fått utökade inslag med lärarledda räknestugor.

Analys och värdering

Universitetet bedömer att studenter och doktorander överlag ges goda förutsättningar att genomföra utbildningen inom planerad studietid, och att det finns rutiner och processer för att följa upp detta. Ovan ges exempel på hur aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning* eller andra processer kunnat fånga upp behov av förbättringar som sedan omsatts i åtgärder. Med det sagt finns också utvecklingsområden. Det direkta stödet till studenter och doktorander på institutionsnivå – genom t ex studie- och programvägledare eller doktorandens referensgrupp – är svårt att följa upp effektivt. Bedömningen är att det fungerar utmärkt på många institutioner men sämre på andra. Den individuella studieplanen, som är ett centralt verktyg för doktorandens förutsättningar att slutföra utbildningen i tid, identifierades av universitetsledningen som ett prioriterat utvecklingsområde vad gäller utformning och innehåll. Detta som ett resultat av Avgångsenkäten för doktorander 2018/19.

3. Bedömningsområde: Utformning, genomförande och resultat

Lärosätet säkerställer genom sitt kvalitetsarbete hög kvalitet i det samlade utbildningsutbudet. Lärosätet har en tydlig ansvarsfördelning och genomför kontinuerligt uppföljningar och regelbundna granskningar av sina utbildningar för att säkerställa att de är aktuella och anknyter till relevant forskning. Lärosätet följer systematiskt upp hur väl de faktiska studieresultaten motsvarar de förväntade. Såväl personal, studenter och doktorander som externa intressenter deltar på ett ändamålsenligt sätt i utvärdering och utveckling av utbildningarna.

Lärosätet har en välfungerande förbättringscykel vilket innebär att lärosätet på utbildningsnivå arbetar systematiskt med att följa upp, utvärdera och utveckla utbildningarna. Lärosätet samlar systematiskt in information om utbildningarna. Med hjälp av information som tas fram inom kvalitetssystemet identifierar lärosätet utvecklingsbehov och förbättrar utbildningarna. Lärosätet vidtar åtgärder och utvecklar systematiskt utbildningarna. Lärosätet har systematiska processer och rutiner för att säkerställa att åtgärder som planeras eller genomförs på ett ändamålsenligt sätt publiceras och kommuniceras till relevanta intressenter, såväl interna som externa.

Bedömningsgrunder:

3.1 Lärosätet har en tydlig ansvarsfördelning samt ändamålsenliga rutiner och processer för utformning, utveckling, inrättande samt nedläggning av utbildningar.

3.2 Lärosätet säkerställer att dess utbildningar utformas och genomförs på ett sätt som uppmuntrar studenterna till att ta en aktiv roll i lärandeprocesserna, vilket också återspeglas i examinationen.

3.3 Lärosätet säkerställer ett nära samband mellan forskning och utbildning i verksamheten.

3.4 Lärosätet säkerställer att dess utbildningar utformas och genomförs med tydlig koppling mellan nationella och lokala mål, lärandeaktiviteter och examinationer.

3.5 Utifrån kontinuerliga uppföljningar och regelbundna granskningar vidtar lärosätet de åtgärder som krävs för att förbättra och utveckla utbildningarna.

3.6 Lärosätet säkerställer att granskningsresultat publiceras och att åtgärder som planeras eller genomförs för att förbättra och utveckla utbildningarna kommuniceras på ett ändamålsenligt sätt med relevanta intressenter.

För enskilda utbildningsanordnare gäller även:²

3.7 Lärosätet har och tillämpar goda rutiner för antagning av studenter och doktorander, tillgodoräkningen samt för utfärdande av examina. Lärosätet har även en fastställd rutin för omprövning av beslut gällande studenter och doktorander.

Vägledning till lärosätet:

Visa hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete uppfyller bedömningsområdet, bland annat genom att beskriva rutiner och processer som bidrar till detta. Beskrivningen ska visa hur lärosätet arbetar löpande för att systematiskt kvalitetssäkra och utveckla sina utbildningar. Beskrivningen ska även innehålla mål och strategier som har ställts upp i förhållande till bedömningsområdet och bedömningsgrunderna. Av beskrivningen ska det framgå hur lärosätet

² Bedömningsgrunden avser endast enskilda utbildningsanordnare eftersom dessa inte omfattas av UKÅ:s lärosätetillsyn.

säkerställer att dessa mål uppnås, hur det avgörs om målen har uppnåtts och vad lärosätet vidtar för åtgärder om målen inte har uppnåtts. Visa även hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete identifierar utvecklingsområden.

Om det finns en skillnad i hur kvalitetsarbetet vid olika delar av lärosätet eller vid olika typer av utbildningar utförs ska dessa skillnader beskrivas. Vid behov, hänvisa till de policyer, rutiner och processer som beskrivs i samband med bedömningsområdet "styrning och organisation".

Lyft vid behov ytterligare aspekter som är viktiga för lärosätets systematiska kvalitetsarbete inom bedömningsområdet.

Ge belägg för att kvalitetsarbetet är välfungerande och effektivt, och att det systematiskt säkerställer hög kvalitet i utbildningarna, utifrån information som genereras inom kvalitetssystemet.

Lärosätets redogörelse:

3.1 Lärosätet har en tydlig ansvarsfördelning samt ändamålsenliga rutiner och processer för utformning, utveckling, inrättande samt nedläggning av utbildningar

Kvalitetssystem för utbildning omfattar flera aktiviteter som tjänar som verktyg för att kontinuerligt följa upp, utveckla samt regelbundet granska universitetets utbildning. Om dessa aktiviteter och exempel på åtgärder som vidtagits eller hänvisningar till sådana, se bedömningsgrund 3.5.

Utformning och utveckling av ny utbildning

Initiativet till att utveckla en ny utbildning vid lärosätet kan komma från olika organisatoriska nivåer och av olika anledningar, t ex kompetensbehov i omvärlden, studenters efterfrågan, aktuell forskning eller politiska beslut. När initiativet är taget att utveckla en ny utbildning har fakulteterna/Lärrhögskolan olika rutiner för hur utvecklingen går till. Den arbetsgrupp som ansvarar för utvecklingen består av eller har till sin hjälp, dels lärare och forskare från de vetenskapsområde som utbildningen berör, dels avnämargrupper beroende på typ av utbildning samt tjänstemän på fakultets-/Lärrhögskolans kansli med erfarenhet av utbildningsutveckling.

Ansvar, rutiner och processer rörande utbildningars utformning finns i *Regler för kursplaner och litteraturlistor på grundnivå och avancerad nivå* (FS 1.1-2311-18) samt *Regler för utbildningsplaner på grundnivå och avancerad nivå* (FS 1.1-142-19). Därtill finns, som stöd till personal i planeringen före, under och efter utbildning, den webbaserade Handbok för utbildningsfrågor. Nyheter i handboken skickas ut som nyhetsbrev en gång i veckan till de som prenumererar. I dagsläget har nyhetsbrevet drygt 400 prenumeranter inom lärosätet vilket visar på en rimligt god spridning.

Forskarutbildningens utformning styrs av allmänna studieplaner för varje forskarutbildningsämne och individuella studieplaner för varje doktorand som utformas i samråd mellan doktorand och huvudhandledare. I lärosätets *Regler för utbildning på forskarnivå* specificeras vad som ska ingå i de allmänna och individuella studieplanerna och hur de ska beslutas och följas upp. Varje fakultet preciserar förfarandet i egna delegationsordningar.

Inrättande av utbildning

Att systematiskt och enhetligt pröva ansökningar inför inrättande av utbildningsprogram, huvudområden och forskarutbildningsämnena är en viktig del av Umeå universitets

kvalitetsarbete. Ansvarsfördelning, rutiner och processer framgår av två handläggningsordningar, en för grundutbildning och en för forskarutbildning. Den förstnämnda är *Handläggningsordning för att inrätta, revidera, ställa in eller avveckla kurs, program, huvudområde och lokal examensbeskrivning* (FS 1.1-2345-18) vars första version fastställdes redan 2008. En motsvarande *Handläggningsordning för att inrätta, avveckla, byta namn på forskarutbildningsämne eller inriktning vid Umeå universitet* (FS 1.1-2404-18) fastställdes 2018.

I handläggningsordningarna hänvisas till *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden* respektive *Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne*, dvs bilaga 2 respektive 3 i *Kvalitetssystem för utbildning*. I bilagorna specificeras vilka kvalitetskrav som ska vara uppfyllda vid inrättande och uppföljning av utbildningsprogram, huvudområden och forskarutbildningsämnen. Kraven utgår från högskolelag och högskoleförordning samt från Umeå universitets egna kvalitetskrav. Vissa av kraven har sedan tidigare angivits direkt i handläggningsordningen för kurs, program och huvudområden, men kvalitetskraven är nu både mer utvecklade och omfattar fler aspekter. Att de ingår som bilagor i *Kvalitetssystem för utbildning* gör också att de används i andra aktiviteter i kvalitetssystemet, t ex verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram. Bilagorna används som utgångspunkt vid beskrivningen av hur kraven tillgodoses inför rektorsbeslut om inrättande, revidering eller avveckling av utbildning. Exempel på hur kvalitetskrav uttrycks återfinns under bedömningsgrunderna 2.1, 2.3, 3.2, 3.3, 4.1, 5.1 och 6.1.

Inför rektorsbeslut granskas beslutsförslagen i flera avseenden och i flera steg. Ett förslag om inrättande av utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska exempelvis omfatta en redogörelse för utbildningens strategiska betydelse för universitetet, lärarkollegiets sammantagna kompetens i förhållande till programmets omfattning, innehåll och genomförande, på vilket sätt de genomsyrande perspektiven (se del 1) beaktas, ekonomiska förutsättningar, arbetsmarknad och andra strategiska överväganden.

I första steget granskas förslaget av fakultetens utbildningskommitté (eller motsvarande) innan det går vidare för bedömning i fakultetsnämnden. Om fakultetsnämnden beslutar att förslaget ska gå till rektor för beslut, presenteras det först iUSR som tillstyrker eller avstyrker förslaget. Det finns flera skäl till denna beredning i rådet. Det handlar dels om att föra en diskussion om strategiskt viktiga utbildningsfrågor på en universitetsövergripande nivå, dels att synliggöra och dela med sig av goda exempel för att därigenom verka för en stärkt kvalitetskultur. Ytterligare ett skäl till beredning i rådet är att motverka risken för onödig intern konkurrens mellan utbildningar. Det innebär också att ansökningar om inrättande av utbildning granskas av erfarna kollegor från andra fakulteter än den egna.USR kan återremittera en ansökan om rådet finner skäl till det. Vid de tillfällen då detta har hänt har skälet oftast varit att rådet identifierat behov av ytterligare dialog mellan utbildningar vid olika fakulteter. Det finns också ett exempel därUSR återremitterade en ansökan om att inrätta ett masterprogram där jämställdhet inte hade beaktats tillräckligt. Fakulteten återkom senare med en reviderad ansökan som tillstyrktes avUSR.USR är endast beredande organ. Huvudregeln är dock att om en fakultet inte avser följa rådets rekommendation bör detta återkopplas till rådet samt redovisas för rektor inför beslut. Liknande process gäller för inrättande av forskarutbildningsämne. Här harFOSTRA samma roll somUSR ovan.

Från och med augusti 2018 harUSR infört ”Information om planerade förändringar i utbildningsutbud” som en stående punkt påUSR:s agenda. Denna rutin syftar bl a till att fakulteter och Lärarhögskolan på ett tidigt stadium ska upptäcka om planerade förändringar i utbildningsutbud påverkar eller konkurrerar med redan befintliga utbildningar vid andra fakulteter. Exempel på när sådana diskussioner har varit nödvändiga är vid inrättandet av en omarbetad version av Tränarprogrammet i relation till Idrottsfysiologprogrammet samt Masteprogrammet i AI.

Beslut om kursplaner, utbildningsplaner och studieplaner fattas i enlighet med rektors respektive fakulteternas delegationsordningar. Samtliga fakulteter har rutiner för att granska och kvalitetssäkra kurs- och utbildningsplaner innan de fastställs.

Utveckling av befintlig utbildning

I enlighet med *Kvalitetssystem för utbildning* ska varje program/forskarutbildningsämne årligen skriva en verksamhetsberättelse som analyserar hur utbildningen svarar upp mot de genomsyrande perspektiven (se del 1). Verksamhetsberättelsens uppföljning och analys kompletteras med utvecklingsåtgärder beskrivna i verksamhetsplanen. Vart tredje år, i enlighet med fakultetens/Läraryhögskolans direktiv, ska verksamhetsberättelsen innehålla en uppföljning mot kvalitetskraven som finns i *Kvalitetssystem för utbildning* för att säkerställa att utbildningen genomförs med hög kvalitet. Programmet svarar för denna uppföljning. Verksamhetsberättelsen och verksamhetsplanen utgör underlag för dialog mellan programmet och fakulteten/Läraryhögskolan.

Var sjätte år genomför fakulteten en övergripande analys av verksamhetsberättelserna och beslutar om formerna för genomförandet av en *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7). Då granskas återigen hur utbildningen svarar mot de kvalitetskrav som anges i *Kvalitetssystem för utbildning*, men denna gång med en extern part som granskare.

Kurser följs upp och utvecklas inom ramen för aktiviteten *Kursutvärdering* (3). Kursansvarig institution ansvarar för denna uppföljning och utveckling.

Avveckling

Ovan nämnda handläggningsordningar reglerar också processen för avveckling av utbildning. Förslag om avveckling genomgår en liknande process som förslag om inrättande. Beslut om avveckling ska baseras på en bedömning av aspekter såsom attraktionskraft, kvalitet, tillgång till lärarkompetens, ekonomiska förutsättningar, arbetsmarknad eller andra strategiska överväganden. Handläggningsordningarna anger att dekan ansvarar för att relevant information når berörda anställda och studenter vid avveckling av utbildning.

Analys och värdering

Ovan nämnda rutiner och handläggningsordningar visar på tydlighet och systematik i ansvarsfördelning, delaktighet, erfarenhetsutbyte och förankring i frågor som rör utbildningsutbudet. Handläggningsordningen för inrättande, revidering och avveckling av utbildning på grundnivå och avancerad nivå är mycket väl inarbetad då den funnits i olika versioner i över tio år, och har tjänat som modell för motsvarande handläggningsordning för forskarutbildningsämnena. Att regelbunden uppföljning av befintlig utbildning numera sker mot samma kvalitetskrav som vid inrättande i enlighet *Kvalitetssystem för utbildning* ser lärosätet som en viktig utveckling av vårt kvalitetssystem. Universitetet vill även särskilt framhålla styrkan med USR:s och FOSTRA:s roll i det systematiska arbetet med att inrätta, utveckla och avveckla utbildning. Då universitetet är ett stort bredduniversitet är dessa fakultetsövergripande forum viktiga för att ha överblick över det samlade utbildningsutbudet.

Hösten 2020 gjorde Planeringsenheten en analys av de ansökningar som legat till grund för inrättande av utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå under 2019-2020. Analysen visar att tydliggörandet och definitionerna av kvalitetskrav i bilaga 2 och 3 i *Kvalitetssystem för utbildning* har höjt kvaliteten på dessa underlag jämfört med tidigare. Samtidigt visade uppföljningen att det fortfarande finns potential att utveckla ansökningarna så att de bättre svarar mot det som efterfrågas i kvalitetskraven och därmed kan tjäna som utgångspunkt i senare uppföljningar. Analysen presenterades för och diskuterades av USR i november 2020. Fakulteterna fann uppföljningen intressant och såg behov av fortsatt diskussion utifrån analysen.

3.2 Lärosätet säkerställer att dess utbildningar utformas och genomförs på ett sätt som uppmuntrar studenterna till att ta en aktiv roll i lärandeprocesserna, vilket också återspeglas i examinationen.

Kriterierna för pedagogisk skicklighet som anges i anställningsordningen utgör en basnivå som universitetets lärare förväntas besitta. Den pedagogiska skickligheten ska ha visats genom dokumenterad erfarenhet av undervisning på vetenskaplig eller konstnärlig grund. Exempel på bedömningskriterier vid anställning är förmåga att variera undervisningsmetoder och examinationsformer i relation till förväntade studieresultat och ämnets karaktär, medverkan i utveckling av lärandemiljöer, undervisningsmaterial och läromedel, ett reflekterande förhållningssätt till studenters lärande och den egna lärarrollen samt förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisning samt förmåga att handleda och examinera studenter på samtliga utbildningsnivåer. Den pedagogiska behörigheten bedöms av externa sakkunniga, om det inte är uppenbart onödigt. Sakkunnigförfarandet tillämpas vid anställning av professor (inbegripet adjungerad och kallad professor), universitetslektor, biträdande universitetslektor och forskare samt vid befördringsärenden. Prövningen av den pedagogiska skickligheten ska ägnas samma omsorg som den vetenskapliga eller konstnärliga skickligheten. I den pedagogiska meriteringsmodellen som infördes 2013 skärps kriterierna ytterligare för att fånga lärarens engagemang och skicklighet i undervisning och examination, utveckling och utvärdering av undervisning, förmåga till kunskaps spridning samt pedagogiskt ledarskap (se 2.2).

De högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som anges i anställningsordningen är också vägledande för upplägg och innehåll i den pedagogiska kompetensutveckling som ges i UPL:s kurser. Studentaktivt lärande praktiseras i kurserna och problematiseras i uppgifter och övningar. Detta sker genom att lärare får kompetensutveckling inom didaktik och metodik så att de i praktiken kan skapa lärandetillfällen i sin undervisning som fokuserar på studentens lärande, inte på sin egna prestation som lärare. Under året har UPL utvecklat en ny fördjupningskurs *Kreativitet och samskapande i högre utbildning* som ges för första gången hösten 2020. Syftet med kursen är att ge erfarna lärare möjlighet att utveckla sin självkännet och pedagogiska skicklighet för att kunna arbeta än mer relationellt, kreativt och samskapande i mötet med sina studenter.

Krav vid inrättande och uppföljning

Att studerandeaktivt lärande ses som viktigt vid lärosätet framgår av *Kvalitetssystem för utbildning*. I bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, anges att fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden föreslås ska redovisa:

hur utbildningen ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Ange hur undervisningens utformning och examination bidrar till att studenterna tar en aktiv roll i lärandeprocessen.

Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram. Hälso- och sjukvårdskuratorprogrammet är ett exempel på hur studentcentrerat lärande har beskrivits:

Den pedagogiska grundsynen har sin utgångspunkt i att de studerande är aktiva, självständiga och tar ansvar för sitt lärande. Tillsammans med de lärare/forskare som undervisar vid programmet skapas en miljö och ett klimat som stimulerar de studerande till nyfikenheten, intresse och ett kritiskt förhållningssätt till sitt lärande. Undervisnings- och examinationsformerna är varierande och utformade så att de bidrar till den studerandes utveckling, problemlösning, vetenskaplighet, kritiskt tänkande och lärande. I respektive kursplan finns de olika lärande-, undervisnings- och examinationsformerna beskrivna. Undervisnings- och lärandeformerna varierar

mellan föreläsningar, seminarier, gruppövningar, handledning, reflekterande diskussioner, processövningar, case-metodik, författandet av ett självständigt arbete under handledning och verksamhetsförlagutbildning under handledning.

Inom utbildning på forskarnivå är doktorandens aktiva roll helt central då den ska ge förmåga att självständigt bedriva forskning och att stödja andras lärande. Doktoranden är aktiv i lärandeprocessen bl a genom att själv vara med och utforma och följa upp sin individuella studieplan i samråd med huvudhandledaren. Seminarier, inkluderande olika formella seminarier som mitt- och slutseminarier, konferenser och workshops samt inte minst avhandlingsarbetet i sig förutsätter och utvecklar doktorandens aktiva roll under hela forskarutbildningen.

Studentcentrerat lärande som perspektiv

I *Kvalitetssystem för utbildning* är studentcentrerat lärande ett av de perspektiv som ska integreras i kurser och utbildningsprogram. Det innebär att perspektivet återfinns i flera av kvalitetssystemets aktiviteter.

I *Studiebarometern* ingår frågor som riktas mot den roll studenterna har i lärandeprocesserna. Studenterna får där ta ställning till påståenden som ”Jag är engagerad och aktiv i undervisningen” (89 procent av studenterna höll med om detta 2018), ”Undervisningsformerna främjar mitt lärande” (84 procent av studenterna höll med om detta 2018) och ”Lärarna ger återkoppling på mina prestationer” (67 procent av studenterna höll med om detta 2018). Där finns också frågor om samarbetet med studiekamraterna, vilket är viktigt att fånga eftersom lärande också är en social process där studiekamraterna är medaktörer. Resultatet från Studiebarometern ger en viktig information till programråden och institutionerna. Med detta som grund kan konstruktiva diskussioner föras om undervisningsformer och vilken betydelse dessa har för lärandeprocesserna.

Kursutvärderingar (3) och *Programvärderingar* (4) utgör viktiga verktyg i arbetet med att utforma lärandeprocesser som stimulerar lärande. Studenterna får möjlighet att lämna synpunkter på kursernas och programmets genomförande och att reflektera över den egna läroprocessen. Bägge utvärderingsformerna möjliggör analys av undervisningsupplägg och den betydelse det har för lärandet. Exempelvis omarbetade Biomedicinprogrammet de inledande kurserna på basen av bl.a. kursutvärdering, från traditionell undervisning med föreläsning och laborationer till s.k. flipped classroom. Detta medförde en drastisk förbättring med avseende på kunskapsnivå, studentnöjdhet samt genomströmning. Kursen *Datormoln* gavs tidigare på ett traditionellt lärarlett sätt. Som en konsekvens av studenters synpunkter i kursvärderingar förändrades det pedagogiska upplägget. Studenter fick ta mer aktiv del i kursen genom att förbereda en presentation baserad på publikationer, skriva en rapport och slutligen peer-granskning av varandras arbeten. Ytterligare ett exempel är de initiativ som studenter inom grundläroprogrammen tagit genom att i dialoger, kursvärderingar och programvärderingar framföra önskemål om tydligare professionsanknytning inledningsvis i utbildningen. Detta resulterade i en ny kursstruktur för programmets inledande termin med en programspecifik introducerande kurs (*Grundläroare som profession*) som kopplas till VFU där studenterna aktivt möter den verksamhet som de efter avslutad utbildning ska arbeta inom.

Genom systematiskt arbete med *Studentundersökningar* (1), *Kursutvärdering* (3) och *Programvärderingar* (4) samt diskussioner med lärare och studenter i programråd och utbildningsutskott får studenterna goda möjligheter till inflytande och aktivt deltagande. För grundutbildningen dokumenteras detta i *Utbildningsprogrammets verksamhetsberättelse och verksamhetsplan* (6) vilken ska innehålla en analys av hur utbildningsprogrammet systematiskt integrerar perspektivet studentaktivt lärande. Detta granskas i *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7). Efter en extern

utvärdering av förskolläraryrket vidtog en rad åtgärder för att stärka det studentaktiva lärandet. Bland annat ska studenterna nu genomföra samtalsövningar tillsammans i mindre grupper där var och en ska öva på att agera samtalsledare. Efter varje genomfört samtal reflekterar studenterna tillsammans och ger varandra konstruktiv feedback. Varje student skriver sedan en individuell sammanfattning av sina erfarenheter i relation till övningarna och kurslitteratur.

För mer om säkring av studenters formella och informella studentinflytande se avsnitt 5.1.

Olika undervisnings- och examinationsformer

Umeå universitets pedagogiska meriteringsmodell, liksom fakulteternas och UPL:s arbete med pedagogiska seminarier och lärardagar skapar en positiv pedagogisk miljö. Över hela universitetet finns exempel på lärare som arbetar med en stor variation av undervisnings- och examinationsformer som uppmuntrar studenterna att ta en aktiv roll i lärandeprocessen. Inom alla programutbildningar och de flesta enstaka kurser finns inslag där studenter får ta en aktiv roll i lärandeprocessen.

I följande avsnitt redovisas en rad exempel som indikerar variationsbredden i undervisnings- och examinationsformer och hur inslagen är anpassade till varje utbildning. Exempelvis tillämpas olika varianter av problem- och projektbaserat lärande samt case. Inom utbildningen till ämneslärare används olika typer av rollspel vilket uppmärksammades i positiva ordalag av UKÄ:s bedömargrupper i samband med utbildningsutvärderingar 2019-2020. Inom Juristprogrammet har man i många år använt rättegångsspel, där analytisk förmåga och argumentationsförmåga under tidspress bedöms. Vid den Medicinska fakulteten invigdes nyligen ett nytt kliniskt träningscentrum, Clinicum Betula, vilket bidrar till studentaktivt lärande då det bygger på att studenterna praktiskt övar sina teoretiskt inhämtade kunskaper inför kommande möten med patienter. På Läkarprogrammet och Psykologprogrammet examineras studenterna individuellt genom Objective Structured Clinical Examination, där studenten gör kliniska bedömningar på olika stationer inom vissa tidsramar.

Studentaktiva lärandemodeller kan vara särskilt värdefulla för interprofessionellt lärande (IPL). Sedan flera år tillbaka har sjuksköterske- och läkarprogrammet flera interprofessionella övningar tillsammans och numera medverkar även Arbetsterapeut- och Fysioterapeutprogrammet i en av övningarna. I specialistsjuksköterskeprogrammet inriktning ambulans ingår även IPL tillsammans med studenter från Polishögskolan samt räddningstjänststudenter.

På civilingenjörsutbildningarna är det ett examenskrav att ha deltagit i ett större ingenjörprojekt där studenter i grupp ska utveckla tekniska lösningar på komplexa problem. Lärosätets ingenjörsutbildningar följer sedan 2008 CDIO-ramverket. CDIO är ett internationellt initiativ för att säkerställa genomförandet av ingenjörsutbildningar och bland de bärande komponenterna återfinns bl a studerandeaktivt lärande, integrerat lärande, bedömning och examination av integrerat lärande. Ramverket innehåller också kvalitetssäkrande inslag.

Även utbildningar som är helt eller delvis nätburna ger goda förutsättningar för studentaktivt lärande. Exempelvis tillämpas inom pedagogik kamratgranskning (peer-review) där studenterna granskar och lämnar konstruktiv kritik på varandras utkast till hemtentamen med utgångspunkt i ett antal bedömningsaspekter. På Socionomprogrammet får studenterna med utgångspunkt i videoinspelningar av samtal, analysera dessa och förbereda en presentation av sin analys som sedan presenteras under ett nätbaserat seminarium. De interaktiva miljöerna, se bedömningsgrund 2.3, är ytterligare exempel på hur Umeå universitet främjar aktivt och flexibelt lärande.

Analys och värdering

Lärosätet anser att *Kvalitetssystem för utbildning* ger en struktur att jobba med för att utforma och säkra att utbildning uppmuntrar studenter att ta en aktiv roll i lärandeprocesser. Lärosätet förlitar sig dock till stor del på sina lärares professionalitet när det gäller genomförandet av utbildning med olika undervisnings- och examinationsformer så att studenter uppmuntras ta en aktiv roll. Lärosätet har tydliga riktlinjer vid anställning till lärartjänster som ska säkerställa att lärare har erforderlig pedagogisk kompetens. Det finns god tillgång till kompetensutveckling för de lärare som behöver den.

3.3 Lärosätet säkerställer ett nära samband mellan forskning och utbildning i verksamheten

Umeå universitet understryker i sin vision att ”*Forskning stärker utbildning. Utbildning stärker forskning. Inom områden där vi bedriver forskning är det naturligt att alltid erbjuda utbildning.*” Denna ambition stöds av *Kvalitetssystem för utbildning* samt andra rutiner och processer vid lärosätet.

En grundförutsättning för ett nära samband mellan forskning och utbildning är forskarutbildade och forskningsaktiva lärare. Som ett led i ett långsiktigt arbete att öka andelen disputerande lärare beslutade rektor år 2006 att införa en särskild prövning inför anställning av adjunkter. Den särskilda prövningen har medfört att antalet adjunkter har minskat stadigt under perioden medan antalet och andelen lektorer har ökat. År 2019 var andelen disputerade lärare vid lärosätet 83 procent.

Genom kraven i *Anställningsordning för lärare* säkras att lärare som anställs och befordras har hög vetenskaplig och pedagogisk ämneskompetens. Lärarnas möjlighet att utveckla sin kompetens är också en viktig förutsättning för forskningsanknytning av utbildningarna. *Arbetstidsavtal för lärare vid Umeå universitet* säkerställer att lärare vid Umeå universitet har möjlighet till både vetenskaplig och pedagogisk kompetensutveckling. I arbetstidsavtalet garanteras alla lärare tid för att följa forskningen inom det område man undervisar, oavsett om man disputerat eller inte. På så sätt möjliggörs också för adjunkter att ta del av aktuell forskning.

Ett vetenskapligt förhållningssätt för undervisande personal är viktigt, inte bara i relation till det egna ämnet utan även till högskolepedagogik. Liksom övriga utbildningar på Umeå universitetet utvecklas UPL:s alla kurser på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och det finns en tydlig forskningsanknytning i utbildningarna. UPL uppmuntrar lärare att bedriva så kallad SoTL (Scholarship of Teaching and Learning), dvs att de ska utforska och undersöka resultatet av sin undervisning på ett systematiskt och vetenskapligt vis samt sprida sina pedagogiska och didaktiska fynd via pedagogiska konferenser eller artiklar.

Krav vid inrättande och uppföljning

Vid inrättande av huvudämne/kunskapsområde på masterexamensnivå krävs enligt beslut av rektor att det ska finnas aktiv forskning inom huvudområdet. Lärare med huvudansvar för undervisningen på avancerad nivå samt examinator för det självständiga arbetet ska vara disputerad. Huvudområdet för examen ska också ha koppling till utbildning på forskarnivå så att det är möjligt att gå vidare till en sådan (dnr 500-2509-06).

Kvalitetssäkring av att utbildningen vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund sker även genom *Kvalitetssystem för utbildning*. I enlighet med kvalitetssystemets bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas beskriva på vilket sätt nedanstående uppfylls:

Att utbildning på grundnivå och avancerad nivå vid Umeå universitet är forskningsanknuten innebär att utbildningen vilar på vetenskaplig grund medan konstnärlig forskning tar sin utgångspunkt i konstnärliga processer och verksamheter. Studenterna får inblick i aktuell och relevant forskning. Vid examen har de generiska kunskaper och kompetenser i hur ett vetenskapligt präglat arbete genomförs. Studenterna har därmed en förmåga att förstå, värdera och använda vetenskapligt baserad metod och kunskap alternativt teorier och metoder baserade i konstnärlig praktik. Vetenskapligt alternativt konstnärligt meriterade lärare deltar i utbildning på samtliga nivåer, ansvarar för metodologiska inslag och progression i dessa samt för handledning och examination av examensarbeten. Resultatet från utbildning på konstnärlig grund redovisas vanligen i både gestaltande och skriftlig form, men kan också redovisas i enbart gestaltande form.

Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram och det finns goda exempel på redogörelser av sambandet mellan forskning och utbildning. Ett exempel kommer från masterprogrammet i artificiell intelligens:

Utbildningen fördjupar väsentligt kunskaper i artificiell intelligens som är ett delområde inom ämnesinriktningen datavetenskap. Internationellt är artificiell intelligens ett erkänt eget forsknings- och utbildningsområde med stark och etablerad internationell grundforskning likväl som nyttiggörande inom tillämpad forskning inom en bred mängd ämnesområden. Området växer starkt, och masterprogrammet kommer att ta avstamp i forskningsfronten där flera delområden inom AI behöver överbryggas och kombineras för att föra området framåt. Därför täcker programmet tre delar som i olika sammanhang kategoriseras som Reasoning, Learning och Interaction. Inom dessa tre områden används olika metoder för forskning, vilka tas upp under den första metodkursen och tillämpas under programmet.

För att ge utrymme till reflektion och utvecklande av forskningsfrågor inför masteruppsatsen planeras en projektkurs att utvecklas ("Projektkurs i artificiell intelligens" i utbildningsplanen) i AI termin tre omfattande antingen 7,5 eller 15 hp där studenten kan tillbringa tid i en forskargrupp, delta i forskningsarbete samtidigt som studenten utvecklar frågeställningar, identifierar forskningsproblem i dialog med forskargrupp och medstudenter, samt utformar en forskningsplan för sitt examensarbete.

Vid inrättande av nytt forskarutbildningsämne ställer lärosätet krav på att forskarutbildningsmiljön ska hålla hög kvalitet. I enlighet med *Kvalitetssystem för utbildning*, bilaga 3, *Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne*, ska fakulteten beskriva:

de forskarstuderandes tillgång till särskilda lokaler, utrustning, kritisk massa av forskningsaktiva personer, seminarieverksamhet, gästföreläsare etc som krävs för att de ska kunna tillgodogöra sig utbildningen på ett relevant sätt.

samt

vetenskaplig och pedagogisk kompetens hos handledare och annan personal som ska medverka i forskarutbildningen.

De ovan formulerade kvalitetskraven som gäller utbildning på samtliga nivåer motsvarar lärosätets mål avseende samband mellan forskning och utbildning. De skapar också en samsyn om vad som kännetecknar ett nära samband mellan utbildning och forskning.

Vid såväl inrättande som uppföljning av utbildning ska programmet säkerställa att de nationella målen för den examen som programmet leder till uppnås. Detta görs i aktiviteten *Säkring av nationella examensmål (5)*, se även 3.4. I denna aktivitet säkerställs att utbildningen förhåller sig till den teoretiska kunskapen och aktuella forskningen i ämnet samt de färdigheter i forskningsmetod som föreskrivs av aktuell examen. En del av sambandet mellan utbildning och forskning är att stödja studenterna i lärandet av det vetenskapliga och metodologiska förhållningssätt som används inom forskningen. Examensarbetet är ett tydligt exempel på lärandemoment när detta förhållningssätt tränas och examineras, men det sker också successivt i olika kurser som leder fram till examensarbetet.

Forskningsanknytning som perspektiv

I *Kvalitetssystem för utbildning* är forskningsanknytning ett av de perspektiv som ska integreras i kurser och utbildningsprogram. Perspektivet återfinns därmed i flera av kvalitetssystemets aktiviteter.

I Studiebarometern som ingår i *Studentundersökningar (1)* ingår från och med hösten 2020 en fråga om studenterna anser att deras utbildning har en tydlig koppling till forskning av relevans för deras utbildning.

Kursutvärderingar (3) och *Programvärderingar (4)* ska utformas så att de kan utgöra ett underlag för uppföljning av hur undervisningen anknyter till aktuell forskning. Det finns många exempel på hur sambandet mellan forskning och utbildning i kurser och program har stärkts baserat på resultat av sådana utvärderingar. Till exempel fick Programmet för internationell kris- och konflikthantering från och med hösten 2018 en betydligt starkare forskningsförankring efter synpunkter från studenterna och dialog inom lärarlaget. Ett annat exempel är Civilingenjörsutbildningen i teknisk fysik där studenters synpunkter och fortsatt analys i kursutvärderingar ledde till att programansvariga sökte och erhöll projektmedel från den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens utbildningsstrategiska fond vars utlysning det året bl a riktades mot utveckling av kvalitetssystemets genomsyrande perspektiv, t ex forskningsanknytning. Projektet innebar bl a att kursen *Aktuella forskningsområden i fysik* utvecklades och fördes in i utbildningen.

Sammanställning och analys av forskningsanknytning sker i utbildningens *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan (6)* som ligger till grund för programmets dialog med fakultetsnivån. Baserat på dessa dialoger initierade exempelvis Humanistiska fakulteten ett utvecklingsarbete för att bättre synliggöra området forskningsanknytning i utbildningarnas verksamhetsberättelser.

Granskning av sambandet mellan forskning och utbildning sker också i *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning (7)*. Överlag bedöms de flesta utbildningar hålla måttet, men det finns också flera exempel enligt nedan på hur sambandet mellan utbildning och forskning har stärkts som en följd av de externa granskningarna.

I den externa kollegiala granskningen av Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens utbildningsprogram 2018-2019 påtalades bl a brister i den vetenskapliga och metodologiska kvaliteten på examensarbetena inom Kandidatprogrammet i miljö och hälsoskydd. Programansvariga erhöll utvecklingsmedel från fakultetens utbildningsstrategiska fond vars utlysning det året bl a riktades mot projekt som syftade till att åtgärda brister som framkommit vid den externa kollegiala granskningen. Åtgärderna omfattade bl.a. stärkta metodinslag genom en revidering av kursplaner, en uppdatering av programmets examensmålsmatris samt workshops för handledare med fokus på teorianknytning och genomförande av examensarbete (den senare tillsammans med motsvarande kandidatutbildning vid Lunds universitet). Projektet

kommer att följas upp under 2021, men det finns redan tecken på att kvaliteten i handledningen av examensarbeten har förbättrats.

Den externa granskningen av kandidatprogrammet Digital medieproduktion visade att de teoretiska inslagen behövde stärkas. Ett förslag på hur programmet innehållsligt ska revideras för att öka de teoretiska inslagen och tydliggöra progressionen har tagits fram och presenterades på UKÄ:s konferens NU (Nätverk och Utveckling) 2020.

Den externa granskningen av Civilingenjörsprogrammet i energiteknik påpekade svagheter avseende forskningsanknytning och vetenskaplighet i examensarbeten. Med stöd från den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens utbildningsstrategiska fond genomfördes ett utvecklingsarbete i syfte att studenterna bli utvecklar sin förmåga att understödja metodval samt reflektera över erhållna resultat i förhållande till existerande kunskap. Resultatet blev ett processstöd för vetenskapligt skrivande baserat på peer-review. Processen har utvärderats vid två kurstillfällen på senare del av utbildningen. Studenterna upplever att de har förbättrat sitt skrivande med stöd av processen vilket framkommit genom deras återkoppling i kursvärderingar.

Den externa granskningen av huvudområdet Engelska vid Humanistiska fakulteten påpekade behovet av att synliggöra de vetenskapliga artiklar som används genom att lägga till dem i aktuella litteraturlistor. Detta kommer att åtgärdas i revideringar av kursplaner under 2021.

Strategiska satsningar

De olika fakulteterna och Lärarhögskolan gör olika strategiska satsningar för att stärka kopplingen mellan utbildning och forskning.

Den Humanistiska fakulteten har introducerat s k profilkurser på avancerad nivå för att stärka kopplingen mellan utbildning och forskning. De tre största institutionerna inom fakulteten erbjuder vardera två kurser utformade utifrån pågående forskning vid institutionen.

Den Medicinska fakulteten gjorde 2018 en genomgång av fakultetens institutioner och enheter med avseende på forskningstid, förmåga att attrahera forskningsmedel och möjlighet att rekrytera vetenskapligt kompetenta lärare. För att alla institutioner och enheter ska kunna bedriva utbildning med tydlig och stark forskningsförankring introducerades satsningen Forskningslyftet där fakulteten utlyst och beviljat treåriga projektbidrag för 2019-2022. Den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten har agerat på liknande sätt och medel har tillskjutits vid vissa institutioner för att öka möjligheten att rekrytera vetenskapligt meriterade lärare.

Lärarhögskolan initierade 2019 fem större forsknings- och utvecklingsprojekt i samverkan mellan forskare och skolhuvudman inom ramen för regeringsuppdraget Utveckling, Lärande, Forskning. Dessa FoU-satsningar stärker forskningsanknytningen i lärarutbildningen genom att lärarstudenter kan ta direkt del av pågående forskning och utveckling inom skolans värld, genom att kunskapen stärks inom områden relevanta för lärarutbildningen samt genom att lärarkompetensen i utbildningen långsiktigt höjs då de forskare som deltar i projekten också undervisar inom grundutbildningen.

Analys och värdering

Det finns flera etablerade rutiner och processer för att säkerställa sambandet mellan utbildning och forskning, från rekrytering av och kompetensutveckling för lärare, över de olika processerna kring inrättande och uppföljning av utbildning till olika strategiska satsningar för detta specifika syfte. Som nämndes under bedömningsområde 2 är uppföljningen av lärarnas individuella kompetensutvecklingstid som ett utvecklingsområde. Då ett nära samband mellan utbildning och forskning är centralt för Umeå universitet anser lärosätet också att det bör ses

som något av ett stående utvecklingsområde att återkommande analysera om det kan stärkas ytterligare.

3.4 Lärosätet säkerställer att dess utbildningar utformas och genomförs med tydlig koppling mellan nationella och lokala mål, lärandeaktiviteter och examinationer.

Umeå universitet säkerställer lärosätet att utbildningar utformas och genomförs med koppling mellan nationella och lokala mål, lärandeaktiviteter och examinationer genom de krav, rutiner och processer som anges i styrdokument, bl a *Kvalitetssystem för utbildning*, samt genom olika kompetensutvecklingsinsatser.

Enligt styrdokumentet *Lokal examensordning* (FS 1.1-2441-18) ska det finnas en lokal examensbeskrivning som visar vilka krav som ställs för varje examen vid Umeå universitet. De lokala examensbeskrivningarna är övergripande styrdokument som bl a fungerar som stöd för institutioner och fakultetsnämnder i planeringen av kursutbud och utbildningsprogram. De ligger också till grund för universitetets bedömning av om ett examensbevis kan utfärdas eller inte och fungerar som vägledning vid val av kurser. Beskrivningarna visar vilken kunskaps- och kompetensnivå studenten ska ha uppnått för att få respektive examen. De är också formulerade så att de är användbara för kvalitetssäkring av utbildningen. För yrkesexamina och inriktningsexamina finns i regel program som leder fram till examen och för programmen finns en relativt given struktur. Examensbeskrivningarna fastslås av rektor efter tillstyrkande av fakultetsnämnd/Lärahögskolans styrelse. Beskrivningarna följer en gemensam struktur och publiceras på universitetets webb.

Lärosätets *Regler för kursplaner och litteraturlistor på grundnivå och avancerad nivå* anger att kurser vid Umeå universitet ska ha ett tydligt samband mellan förväntade studieresultat, undervisningsformer och examination, det som brukar kallas en konstruktiv länkning. Kursplanen ska tydligt ange vilka förväntade studieresultat en student ska ha uppnått för godkänt resultat på kursen samt vilka examinationsformer som används på kursen. Den konstruktiva länkningen är viktig för att garantera och synliggöra att kursupplägg, undervisning och lärandesituationer binds samman och visar på progression från kurs- och programstart till kursens och programmets slutförande. Kunskaperna bland lärare och annan berörd personal om betydelsen av konstruktiv länkning har ökat över tid och är i dag generellt god. Kopplingen mellan kursplan, nationella mål och bedömningsgrunder tas upp i flera av UPL:s kurser.

I universitetets *Regler för utbildningsplaner på grundnivå och avancerad nivå* anges hur utbildningsplanerna ska utformas och vad de ska innehålla. Utbildningsplanens innehåll ska visa att en student som genomgår programmet kan uppnå de mål som formulerats i examensbeskrivningen för den examen som programmet leder fram till. Utbildningar som leder till en generell examen kan utöver nationella examensmål innehålla lokala mål. Syftet med lokala mål är att synliggöra en specifik inriktning som utbildningen leder till.

Krav vid inrättande och uppföljning

I *Kvalitetssystem för utbildning* finns flera inslag för kvalitetssäkring av kopplingen mellan utbildningar, lärandeaktiviteter och examinationer. I enlighet med kvalitetssystemets bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas redovisa:

hur utbildningens utformning och genomförande möjliggör och hur examinationer säkerställer att studenterna med progression når upprättade lärandemål (FSR) och nationella examensmål.

Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram och i samtliga fall har programmet upprättat en målmatris som visar hur de nationella målen koresponderar mot kursmål.

Även vid inrättande av forskarutbildningsämne ska fakulteten beskriva processen för utbildning på forskarnivå och hur examensmålen nås.

Aktiviteter i kvalitetssystemet

I *Kvalitetssystem för utbildning* stödjer aktiviteten *Säkring av nationella examensmål* (5) arbetet med att systematiskt planera, utforma, följa upp och analysera utbildning.

Examensmålsmatriser fungerar här som ett internt verktyg för att säkerställa att utbildningen med progression svarar mot de nationella examensmålen.

För varje examen upprättas en examensmålsmatris som visar förhållandet mellan de nationella examensmålen och kursmål uttryckta som förväntade studieresultat. I matrisen anges vilka kursmål som koresponderar med ett visst nationellt mål. De nationella målen spjälkas ytterligare om så krävs för att visa hur de nationella målen med progression täcks av de kurser som ingår i examen. Matrisen är ett bra stöd vid förändrings- och utvecklingsarbete. Om exempelvis en programkurs byts ut är matrisen ett stöd för att kontrollera hur det påverkar progression och måluppfyllelse i relation till examensmålen. En översyn och eventuell revidering av examensmålsmatrisen görs årligen.

Även för varje doktorand upprättas en examensmålsmatris i den individuella studieplanen. Matrisen tydliggör kopplingen mellan aktiviteter i utbildningen och examensmålen i den allmänna studieplanen och att det finns en progression i måluppfyllelsen. Den individuella studieplanen följs upp årligen och i samband med detta görs en översyn av examensmålsmatrisen. Vid behov revideras doktorandens individuella studieplan inklusive matrisen. Umeå universitet har ett webbaserat system för individuella studieplaner på forskarnivå. Kritik har dock framförts, bl a i Avgångsenkäten för doktorander och vid universitetsledningens verksamhetsdialoger med fakulteterna, att webbverktyget bl a inte kan användas för uppföljning av doktorandens nationella och lokala mål för examen utan att fakulteterna här har tvingats hitta andra lösningar. I budget för åren 2020-2021 avsatte universitetsstyrelsen medel för utveckling av webbverktyget.

Examensmålsmatriserna utgör underlag för *Utbildningens verksamhetsberättelse och verksamhetsplan* (6) samt *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7).

De utbildningar vid Humanistiska fakulteten som genomgick *Utbildningsutvärdering genom extern kollegial granskning* (7) 2020 bedömdes genomgående ha god kvalitet och uppfylla de nationella examensmålen. Dock återkom behovet av att synliggöra progression som ett önskemål i ett antal granskningar. Fakulteten har bl a mot den bakgrunden under hösten slutfört implementering av en ny mall för att redovisa hur utbildningarna svarar mot de nationella examensmålen, samt synliggöra progressionen i lärandemålen i tre steg – grundläggande, fördjupande respektive självständig nivå.

Efter extern granskning av förskolläraryrket gjordes analysen att det fanns brister i de inblandade lärarnas vana att arbeta med hela kedjan mål, förväntade studieresultat, innehåll, examination och bedömningskriterier. I syfte att stärka lärarnas kompetens och den kollegiala diskussionen för att upprätthålla en god gemensam kvalitetsnivå genomfördes kompetenshöjningsinsatser såväl vid den närmast berörda institutionen som en utvecklingsdag för alla lärare i universitetets lärarutbildningsprogram.

En utvecklingsområde som identifierades vid den *Utbildningsutvärdering genom extern kollegial granskning* (7) av lärosätets ingenjörsprogram var att de teknikområden som nämns i

de nationella målen för ingenjörsexamina var otydligt definierade i programmens utbildningsplaner. Ett åtgärdsarbete initierades, och nya tydliga beskrivningar av utbildningsprogrammets teknikområden infördes i utbildningsplanerna inför ansökningsomgången höstterminen 2020.

För att ytterligare säkerställa måluppfyllelse för utbildning på forskarnivå vid den Samhällsvetenskapliga fakulteten kommer särskilda fakultetsgemensamma riktlinjer och kriterier att tas fram för de områden som fick kritik i den *Utbildningsutvärdering genom extern kollegial granskning* (7) som genomfördes 2020. Detta gäller särskilt dokumentationen av aktiviteter inom områdena jämställdhet, hållbar utveckling och samverkan inom de tre utvärderade forskarutbildningsämnena.

Pågående utvecklingsarbete för utbildning på forskarnivå vid den Medicinska fakulteten som idag bara har ett forskarutbildningsämne men med flera inriktningar, är framtagandet av ett nytt gemensamt utbildningsprogram för alla doktorander som antas från och med hösten 2021. Utbildningsprogrammet tillskapas för att ge alla doktorander likvärdiga förutsättningar att genomföra sin utbildning, säkerställa progression i uppfyllelse av examensmål och för att integrera doktorander med olika ämnesinriktningar. Ett annat aktuellt utvecklingsarbete vid fakulteten som syftar till att säkerställa nationella examensmål samt progression i utbildningen är implementering av gemensamma riktlinjer och betygskriterier för genomförande av ett obligatoriskt mittseminarium.

Studenternas uppfattning om lärandeaktiviteter och examinationer följs upp främst genom *Kursutvärdering* (3) och *Programvärdering* (4), men också genom *Studentundersökningar* (1). I *Kursutvärderingar* (3) ska en beskrivning av hur läraaktiviteter och examinerande inslag säkerställer att studenterna ges förutsättningar att nå de förväntade studieresultaten finnas med.

I Studiebarometern som ingår i kvalitetssystemets *Studentundersökningar* (1), får studenterna ta ställning till påståendet ”Jag har vanligtvis god kännedom om kursens mål” (på övergripande nivå håller 80 procent av studenterna med om detta påstående). Härigenom får respektive programråd veta om deras studenter anser att de har goda eller bristfälliga kunskaper om kursmål i jämförelse med vad studenter tycker på andra utbildningsprogram. Programrådet bedömer om svaren bör föranleda en insats eller inte. I Avgångsenkäten för doktorander får de nydisputerade ta ställning till påståenden om de nationella kunskapsmålen och i vilken mån utbildningen gett doktoranden den kunskap som målen anger. I avgångsenkäten 2018/19 anger majoriteten att de har uppnått djupa och aktuella kunskaper inom sitt avgränsade forskningsområde och inom det specifika forskningsområdets metoder samt att utbildningen har gett den kunskap som målen anger.

Analys och värdering

Det finns flera etablerade rutiner och processer för att säkerställa att utbildningar genomförs med tydlig koppling mellan mål, lärandeaktiviteter och examinationer, från övergripande regelverk om examensbeskrivningar, utbildningsplaner och kursplaner till de olika processer kring inrättande och uppföljning av utbildning som framgår av *Kvalitetssystem för utbildning*. Inte minst är de examensmålsmatriser som upprättas för utbildningsprogram och för varje doktorand effektiva verktyg för att säkerställa att utbildningen med progression svarar mot de nationella examensmålen. Ett utvecklingsområde är att fullt ut implementera dessa matriser i forskarutbildningen, inklusive att adressera det faktum att den universitetsgemensamma webbaserade plattformen för ISP inte stödjer detta arbete.

3.5 Utifrån kontinuerliga uppföljningar och regelbundna granskningar vidtar lärosätet de åtgärder som krävs för att förbättra och utveckla utbildningarna

En sammanfattande beskrivning av de nio aktiviteterna i *Kvalitetssystem för utbildning* ges i del 1 tillsammans med en beskrivning av hur aktiviteterna samverkar på kurs-, program- och systemnivå, se figur 2. Var och en av aktiviteterna beskrivs utförligare under någon av självvärderingens bedömningsgrunder. Under olika bedömningsgrunder finns också belägg för att lärosätet vidtar kvalitetsutvecklande åtgärder utifrån de olika aktiviteterna.

För utförligare beskrivning av *Studentundersökningar* (1), se bedömningsgrund 5.1. Belägg för kvalitetsutveckling baserad på *Studentundersökningar* (1) återfinns särskilt under bedömningsgrund 5.1, men även under 1.6, 2.3, 2.4, 3.2, 3.4, 4.1 och 6.1.

För utförligare beskrivning av *Studentkårsskrivelsen* (2), se bedömningsgrund 5.1. Belägg för kvalitetsutveckling baserad på *Studentkårsskrivelsen* (2) återfinns särskilt under bedömningsgrund 5.1, men även under 2.1.

I *Kursutvärderingar* (3) vägs studenternas och lärarlagets synpunkter samman och utgör en grund för det kontinuerliga utvecklings- och revideringsarbetet av lärosätets utbildningar. En kursutvärdering ska behandla kursens innehåll och förutsättningar och möjliggöra analys av de genomsyrande perspektiven forskningsanknytning, internationalisering, jämställdhet, samverkan och arbetslivsanknytning, hållbar utveckling samt studentinflytande och studentcentrerat lärande. (se del 1). Den ska därutöver beskriva hur läraaktiviteter och examinerande inslag säkerställer att studenterna ges förutsättningar att nå de förväntade studieresultaten. Belägg för kvalitetsutveckling baserad på *Kursutvärderingar* (3) återfinns under bedömningsgrunderna 2.3, 3.2, 3.3, 4.1 och 5.1.

Programvärderingar (4) ska behandla programmets innehåll, progression i förhållande till de nationella examensmålen samt specifika förutsättningar för programmet. Därtill ska programvärderingar beakta och möjliggöra analys av de sex genomsyrande perspektiven. Varje enskild kurs och kursvärdering behöver enligt *Kvalitetssystem för utbildning* inte omfatta alla perspektiv, men kursutvärderingen ska kommentera samtliga.

Belägg för kvalitetsutveckling baserad på *Programvärderingar* (4) återfinns under bedömningsgrunderna 3.2, 3.3 och 5.1. *Programvärderingar* (4) ingår som underlag till *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram* (6) vilket gör att programmets verksamhetsberättelse i praktiken utgör en programutvärdering. Lärosätet är medvetet om denna otydlighet i benämningarna och planerar att ändra dem vid nästa revision av *Kvalitetssystem för utbildning*.

Säkring av nationella examensmål (5) säkerställer att utbildningarna svarar mot de nationella examensmålen. Belägg för kvalitetsutveckling baserad på *Säkring av nationella examensmål* (5) återfinns under bedömningsgrunderna 3.3 och 3.4.

Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne (6) baseras på underlag från *Studentundersökningar* (1), *Studentkårsskrivelsen* (2), *Kursutvärderingar* (3), *Programvärderingar* (4) samt *Säkring av nationella examensmål* (5) och utgör en årlig utvärdering av utbildningsprogram och forskarutbildningsämnen.

Utformningen av *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram* (6) varierar något mellan fakulteterna. I Medicinska fakultetens kvalitetssystem, där dokumentet benämns programanalys, ska den t ex innehålla en bakåt- och framåtblick, SWOT-analys, uppföljning av föregående år samt planering/prioritering av åtgärder för kommande år. Den blir

därmed ett viktigt arbetsverktyg för programmets kvalitetsutveckling. Programanalyserna fastställs i respektive programråd vilket även säkerställer studentinflytande. De årliga programanalyserna samlas in på fakultetsnivå och utgör underlag för dialog med fakultetsledningen. I princip alla belägg för kvalitetsutveckling som lärosätet hänvisar till under denna bedömningsgrund utgör belägg för kvalitetsutveckling baserad på *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6).

År 2019 skrev institutionerna för första gången verksamhetsberättelser också för varje forskarutbildningsämne. Till exempel den Humanistiska fakulteten identifierade då att perspektiv på hållbar utveckling var ett område i behov av utveckling inom flertalet av fakultetens forskarutbildningsämnen. Arbete pågår nu med att utarbeta strategier och planera för att integrera hållbar utveckling som en del av utbildningarna på forskarnivå vid fakulteten.

Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning (7) bidrar till att säkra kvaliteten i utbildningens innehåll samt ger stöd för kvalitetsutveckling, se tabell 2. *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram* (6), utbildningsplan, examensbeskrivning samt andra underlag som fakulteten hänvisar till utgör underlag för granskningen. I den externa granskningen ingår även uppföljning av de kvalitetskrav som ska vara uppfyllda vid inrättande av utbildning (se del 1). Granskaren sammanfattar sin bedömning och sina rekommendationer i en rapport i enlighet med fakultetens anvisning. I granskningen ska både identifierade styrkor och utvecklingsområden lyftas fram. Rapporten ingår som underlag till efterföljande års *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram* (6).

Tabell 2 visar även hur aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning* samspelar för att minska arbetsbelastningen för lärare. Dokumentation som genereras i en aktivitet används som underlag i en annan aktivitet. Samma princip har använts i *Fakultetsaudits* (8).

Tabell 2. Samverkan mellan aktiviteter och nivåer exemplifierat utifrån *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7). Förkortningen FN indikerar att beslut fattas av fakultetsnämnd eller av den instans till vilken fakultetsnämnden delegerat beslutet.

Nivå	<i>Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning</i> (7)	<i>Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram</i> (6)
Systemnivå	<p>Anpassa och besluta om hur aktiviteten ska genomföras - FN</p> <p>Fastställa genomförandet för grupp av program - FN</p> <p>Uppföljning av hur aktiviteten genomförs på fakultetsnivå</p> <p>Revidering vid behov - FN</p>	<p>Anpassa och besluta om hur aktivitet ska genomföras - FN</p> <p>Fastställa genomförande - FN</p> <p>Uppföljning av formen</p> <p>Revidering vid behov -FN</p>
Programnivå	Genomför granskning baserat på VB/VP år 0 + annat underlag	<p>Genomför VB/VP år 0 – <i>underlag till granskning</i></p> <p>Genomför VB/VP år 1 – <i>analys av granskning</i></p> <p>Genomför VB/VP år 2 – <i>uppföljning av åtgärder kopplat till granskning</i></p>

För forskarutbildningsämnen är *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) sedan 2019 ett nytt inslag i *Kvalitetssystem för utbildning* och således inte lika etablerad som för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. *Kvalitetssystem för utbildning* anger att fakultetsnämnden var sjätte år ska initiera en analys av de senaste årens verksamhetsberättelser och den allmänna studieplanen för respektive forskarutbildningsämne, utförd av en sakkunnig

utanför den ansvariga institutionen. Samtliga fakulteter har en tidsplan för de ämnen som kommer att ingå under sexårsperioden. Aktiviteten har genomförts som en pilot under 2020 för åtta forskarutbildningsämnen fördelade på tre fakulteter. Då Medicinska fakulteten för närvarande utarbetar ett nytt forskarutbildningsprogram kommer fakulteten att inhämta synpunkter från externa parter innan det tas i bruk i stället för att genomföra kollegial extern granskning av det befintliga programmet. Arbetet med pilotutvärderingarna har diskuterats återkommande vid FOSTRAs sammanträden.

Pilotomgången vid den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten baserade sina granskningar på de två forskarutbildningsämnena Matematik respektive Matematisk statistik senaste verksamhetsberättelse, Studentkårskrivelsen, den allmänna studieplanen för forskarutbildningsämnet, tre slumpmässigt utvalda individuella studieplaner samt intervjuer med företrädare för utbildningen och doktorander som går utbildningen. Respektive granskning utfördes av tre externa sakkunniga inom vetenskapsområdena från andra lärosäten. De sakkunniga sammanfattade sina bedömningar samt sina rekommendationer i rapporter i enlighet med fakultetens anvisningar. Studierektor för forskarutbildningsämnena, i samråd med doktorander och handledarkollegiet, har föreslagit och prioriterat åtgärder utifrån granskarnas rapporter. Förslag till utvecklingsplaner presenterades för forskarutbildningskommittén i november 2020. Utvecklingsplanerna kommer att fastställas av fakultetsnämnden i december 2020. Granskningsrapporterna utgör också ett underlag för forskarutbildningsämnenas kommande verksamhetsplan. Efter den externa granskningen vidareutvecklade och förtydligades handläggningsordning och anvisningar till sakkunniga inför kommande granskning 2021. Vidareutvecklingen bestod i att det skulle vara tre bedömare per ämne och att en av dessa skulle vara en doktorand. Vidare förtydligades att det skulle ske platsbesök med intervjuer samt att verksamhetsberättelserna för ämnena justerades.

Pilotomgången av utvärderingen av forskarutbildningsämnena visar att det generellt är väl fungerande miljöer men även utvecklingsområden har identifierats. Exempelvis identifierades i de granskningar som genomförts vid Samhällsvetenskapliga fakulteten utmaningar i att säkerställa att de generiska examensmålen nås och ett behov att stärka inte minst hållbar utveckling och samverkan.

Umeå universitets ambition är att *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning (7)* ska ha en god balans mellan arbetsinsats och effekt på utbildningarnas kvalitet. Utbildningarna skriver således ingen separat självvärdering i samband med dessa granskningar. I stället nyttjas såsom visas i tabell 2 underlag som tas fram i andra kvalitetsdrivande syften inom ramen för *Kvalitetssystem för utbildning*. För att minska belastningen på lärosätets lärare står fakulteternas kanslier för den huvudsakliga planeringen och samordningen de kollegiala externa granskningarna. *Kvalitetssystem för utbildning* medger en flexibilitet i upplägg granskningarna och i tolkningen av begreppet ”extern” för att ta hänsyn till olika utbildningars behov och förutsättningar. Enligt *Kvalitetssystem för utbildning* ska granskaren av utbildning på grundnivå och avancerad nivå vara som minst extern i förhållande till utbildningsprogrammet. Såväl den Medicinska som den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten har dock fastställt att den kollegiala granskaren ska komma från annat lärosäte. För granskning av forskarutbildningsämne gäller att den ska utföras av sakkunnig utanför institutionen.

Belägg för kvalitetsutveckling på baserad på *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning (7)* återfinns under till exempel 2.3, 3.3 och 3.4.

Fakultetsaudit (8) syftar till att, baserat på kollegiala synpunkter och rekommendationer, utveckla kvalitetsarbetet inom en verksamhet. Aktiviteten ska bidra till en öppnare kvalitetskultur, nya kunskaper och ömsesidigt lärande både den verksamhet som granskas och den auditgrupp som granskar. Personer som under åren deltagit i lärosätets auditprocesser vittnar om att detta stämmer. Auditgruppen är sammansatt av representater från fakulteterna, studenter

och stödfunktioner samt en extern representant. Linköpings universitets föreståndare för Didacticum deltog vid fakultetsauditen av Enheten för universitetspedagogik och lärandestöd 2018. Örebro universitets prorektor ingick i auditgruppen som genomlyste den samhällsvetenskapliga fakulteten 2020. Att extern part deltar i denna aktivitet är kvalitetshöjande och ger ökad tyngd åt auditen. Den genomlysta verksamheten beslutar i samråd med auditgruppen vilka underlag som ska ingå i granskningen. Även i detta fall är det lärosätets ambition så långt som möjligt nyttja existerande dokument i granskningen och på så sätt minska belastningen på den granskade verksamheten. Auditgruppen genomför platsbesök och håller gruppvisa samtal med ledningen, ett antal olika personalkategorier samt studenter. Auditgruppen skriver en rapport som sammanfattar vad som framkommit efter genomgång av olika underlag och samtal samt lyfter identifierade styrkor och utvecklingsområden. Den slutliga rapporten överlämnas till och presenteras förUSR och FOSTRA. Tidigare skrevs separata åtgärdsrapporter, men för att tydligare integrera auditen i verksamhetens uppföljning och planering kommenteras numera analyser av auditrapporten och de åtgärder som planeras i reguljär avstämning av verksamhetsplan för den genomlysta fakulteten/motsvarande. Den utgör därmed också underlag för verksamhetsdialog. Modellen med fakultetsaudit testades i en pilot 2008. År 2014-2020 har ytterligare fem audits genomförts. År 2021 kommer en genomlysning av samtliga fakulteter att ha skett. Ambitionen är ett rullande schema så att varje fakultet, Lärarhögskolan eller en förvaltningsenhet genomlysas vart sjätte år.

Belägg för kvalitetsutveckling på systemnivå baserad på *Fakultetsaudits* (8) återfinns t ex under bedömningsgrund 2.1.

Aktiviteten *Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet* (9) är exempel på kvalitetsutveckling på systemnivå och omfattar t ex UKÄ:s utvärderingar samt årliga kvalitetsdialoger och en kvalitetsrapport (se 1.2). Inom ramen för aktivitet 9 följerUSR och FOSTRA upp ändamålsenligheten i aktiviteterna i *Kvalitetssystem för utbildning*. Fakulteternas erfarenheter av *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) följs upp dels genom erfarenhetsutbyte inomUSR och FOSTRA, dels i samband med ledningens kvalitetsdialoger med fakulteterna. Företrädare för utbildningsprogram som utvärderats har framfört att de tycker att processen varit kvalitetsdrivande. Även de som haft uppdrag som granskare har framfört att processen varit lärorik. I ett konfererensbidrag till den sjunde Utvecklingskonferensen för Sveriges ingenjörsutbildningar 2019, jämförs erfarenheter av extern kollegial granskning av högskoleingenjörsprogram vid två lärosäten, Uppsala universitet och Umeå universitet. Slutsatsen i denna jämförande studie var att upplägget vid Umeå universitet var väsentligt mer resurseffektivt, både för de granskade och för granskarna. Avsaknaden av platsbesök i Umeå universitets externa kollegiala granskningar gör det dock svårare att i detalj granska till exempel utbildningsmiljöer.

Under perioden 2017-2020 har ett antal av lärosätets utbildningar utvärderats av UKÄ, och är då undantagna från annan extern utvärdering. Utifrån utfallet i UKÄ:s utvärderingar har åtgärder vidtagits. Som följd av ifrågasatt kvalitet inom förskolläroprogrammet och grundläroprogrammet med inriktning mot fritidshem har Lärarhögskolan bl.a. beslutat om att införa återkommande extern granskning av examensarbeten samt samlad uppföljning av kursplaner med avseende på säkerställande av examensmål, kontinuitet och progression. Forskarutbildningsämnena ekonometri, arkitektur och datavetenskap erhöll omdömet ifrågasatt kvalitet i UKÄs granskningar. Två av dessa lades ner av universitetet, medan ett åtgärdsprogram togs fram för Datavetenskap som godkändes av UKÄ.

Exempel på åtgärder som vidtogs efter pilotgranskningen av lärosätets kvalitetssäkringssystem 2017 var att, i enlighet med bedömargruppens rekommendationer, utveckla olika vägar för att ta tillvara meriterade lärares kompetens och erfarenheter. En excellent lärare ingår numera i auditgruppen, se *Fakultetsaudits* (8) och en i Nämnden för högskolepedagogisk meritering. En

meriterad eller excellent lärare ingår i den humanistiska fakultetens utbildningsstrategiska kommitté. En excellent lärare är ordförande i Samhällsvetenskapliga fakultetens anställningskommitté för lektorer som dessutom har utökats med en excellent och en meriterad lärare. Pedagogiskt meriterade lärare ingår också i fakultetens kommitté för utseende av pedagogiska pristagare. När den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten utser programansvariga är det numera meriterande att vara meriterad eller excellent lärare. Lärosätet strävar också efter att ta tillvara meriterade lärares kompetens i andra mer tillfälliga arbetsgrupper. Ett exempel är den kommitté som tillsattes 2019 med uppdrag att kartlägga behov och krav inför införskaffande av ny lärplattform till lärosätet. I kommittén ingick excellenta och meriterade lärare från varje fakultet. Andra exempel på åtgärder återfinns på andra ställen i självvärderingen.

Analys och värdering

Sammantaget anser lärosätet att det finns belägg för att aktiviteterna i *Kvalitetssystem för utbildning* förbättrar och utvecklar utbildningarna och att åtgärder vidtas på kurs-, program- och systemnivå.

Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne (6) utgör emellertid ett utvecklingsområde för vissa utbildningar. Det konstaterades bl a när Teknisk-naturvetenskaplig fakultet under 2018-2019 genomförde *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7). I vissa fall och till vissa delar behövde utbildningarnas verksamhetsberättelser utvecklas för att kunna tjäna som tillfredsställande underlag för utbildningsutvärderingarna. Fakulteten har sedan dess därför utvecklat sina mallar för programmens verksamhetsberättelser. Sedan det nu gällande kvalitetssystemet fastställdes år 2019 har även övriga fakulteter och Lärarhögskolan utvecklat nya mallar för utbildningarnas verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner (eller motsvarande dokument) för att säkerställa att de omfattar alla delar som kvalitetssystemet anger. I universitetsledningens kvalitetsdialoger framhöll både den humanistiska och den Samhällsvetenskapliga fakulteten att kvaliteten på programmens verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner har höjts i takt med det reviderade kvalitetssystemets implementering. En styrka är t ex synliggörandet av de genomsyrande perspektiven.

När det gäller utvecklingen av kvalitetssystemet är en erfarenhet från pilotomgångarna av extern granskning av forskarutbildningsämnena att ämnets verksamhetsberättelser och allmänna studieplan är otillräckligt som underlag för granskningen, varför *Kvalitetssystem för utbildning* kan komma att behöva revideras i det avseendet.

Uppföljning av de genomsyrande perspektiven infördes i *Kvalitetssystem för utbildning* 2019 och lärosätet är medvetet om att detta ännu inte fått fullt genomslag i hela verksamheten och därmed är ett utvecklingsområde.

3.6 Lärosätet säkerställer att granskningsresultat publiceras och att åtgärder som planeras eller genomförs för att förbättra och utveckla utbildningarna kommuniceras på ett ändamålsenligt sätt med relevanta intressenter.

I *Kvalitetssystem för utbildning* produceras granskningsresultat i någon form i aktiviteterna *Studentkårskrivelse* (2), *Extern kollegial granskning* (7), *Fakultetsaudit* (8), samt *Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet* (9). Förbättringsåtgärder återfinns i aktiviteterna *Kursutvärderingar* (3) samt *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för program och forskarutbildningsämne* (6). För samtliga aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning* beskrivs formen för dialog, åtgärder och återkoppling samt vilka som är huvudsakliga intressenter.

Relevanta intressenter och kommunikationskanaler

Återkommande intressenter som anges i *Kvalitetssystem för utbildning* för kommunikationen är strategiska råd, program, fakultet samt institution som i den här kontexten innebär

USR/FOSTRA, programledning/programråd, fakultetens utbildningskommitté/fakultetsnämnd (eller motsvarande), eller institutionens utbildningsutskott (eller motsvarande). Med forskarutbildningsämne som intressent avses den gruppering av personer vid en institution som ansvarar för ett forskarutbildningsämne. I de flesta fall studenter anges som intressenter för kommunikationen sker även riktad information till studentkårerna, med undantag för aktiviteten *Kursutvärderingar* (3), där studentkåren i undantagsfall inkluderas i kommunikationen. Anledningen till detta är att antalet kurser som utvärderas vid lärosätet är mycket stort och de tre kårerna skulle inte hinna hantera alla kursutvärderingar på ett meningsfullt sätt.

Intressenterna utgörs alltså många gånger av olika strategiska grupperingar med en bred representation av studenter, lärare och externa parter. Dessa grupper av intressenter har regelbundna dagordningsstyrda möten vilket möjliggör effektiv informationsspridning som säkerställer att samtliga som ska ha informationen också får den. En annan viktig form av formaliserad kommunikation av granskningsresultat är verksamhetsdialogerna som beskrivs mer i avsnitt 1.2.

Andra identifierade intressenter i *Kvalitetssystem för utbildning* är befintliga studenter, presumtiva studenter, doktorander, anställda och allmänhet. En del information, särskilt kopplat till externa utvärderingar utförda av UKÄ resulterar i pressmeddelande till allmänheten. På fakultetsövergripande nivå och fakultetsnivå finns kommunikatörer som regelbundet publicerar nyheter från utbildningsverksamheten, inkluderande granskningsresultat. Anställda och doktorander nås av riktad information via institutionernas arbetsplatsträffar, e-postutskick och olika nyhetsbrev. Informationsträffar anordnas för särskilda personalkategorier över institutions- och fakultetsgränser. Exempel på personalkategorier för vilka informationsträffar anordnas är studieadministratörer, studierektorer, kommunikatörer etc. Befintliga studenter som läser den utbildning som granskas får information om granskningsresultat muntligt på fysiska träffar, via riktade mejlutskick, via kurshemsidor och via lärplattformar.

Kvalitetsarbetet vid lärosätet har en samlad webbplats där aktiviteter och rapporter med granskningsresultat presenteras. Från central nivå länkas till de olika fakulteternas/Lärarhögskolans webbplats med motsvarande dokument. Intressenter kan alltså via universitetets webbplats för kvalitetsarbete nå information om granskningsaktiviteter och i vissa fall granskningsresultat och åtgärder.

Kommunikation kopplat till aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning*.

Primära intressenter för kommunikation av *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6) är program, studenter, forskarstuderande, institution, fakultet, samt externa aktörer. Fakulteten ansvarar för att dokumenten tillgängliggörs på universitetets webbplats.

För aktiviteten *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7) ska granskaren sammanfatta sin bedömning i en rapport utifrån fakultetens anvisningar. I granskningen ska styrkor och utvecklingsområden hos den granskade utbildningen lyftas fram. Granskningsrapporten ska primärt kommuniceras till program, berörda institutioner, studenter och fakultet och utgör ett underlag för aktivitet *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6) och kommer därmed att indirekt kommuniceras tillsammans med det granskade programmets verksamhetsberättelse och verksamhetsplan. Befintliga studenter som läser den utbildning som granskas får information om granskningsresultat muntligt på fysiska träffar, via riktade mejlutskick, via kurshemsidor och via lärplattformar.

Aktiviteten *Fakultetsaudit* (8) resulterar i en auditrapport som överlämnas till den genomlysta verksamhetens dekan eller motsvarande. Analyser av auditrapporten och de åtgärder som

planeras kommenteras i den genomlysta fakultetens/motsvarande VB/VP och utgör underlag för verksamhetsdialog. Primära intressenter för kommunikation är fakulteter, institutioner, studenter, doktorander, program, forskarutbildningsämnen. Rapporten publiceras på lärosätets webbplats.

I aktiviteten *Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet* (9) ingår genomförande av årliga dialoger med fokus på kvalitetsfrågor mellan universitetsledning och fakulteter och studentkårer. Dialogerna ska utgöra ett underlag för uppföljningen av *Kvalitetssystem för utbildning* som årligen återrapporteras till universitetsstyrelsen. Detta sker i form av en kvalitetsrapport som publiceras på lärosätets webbplats. I aktiviteten ingår även UKÄ:s utvärderingar, för vilka det finns en *Handläggningsordning för externa utbildningsutvärderingar (UKÄ)* (FS 1.1-162-18). I detta dokument framgår att Planeringsenheten ansvarar för att på universitetsövergripande nivå analysera resultat från UKÄ:s utvärderingar, föreslå åtgärder på systemnivå och i samråd med chefen för Kommunikationsenheten avgöra vad som ska kommuniceras från fakultetsövergripande nivå. Fakulteterna ansvarar för att analysera granskningsresultaten och för att vidta åtgärder för utbildningar inom sina respektive verksamhetsområden och kommunicera utbildningsnära resultat. Resultat av UKÄ:s granskningar tillgängliggörs via interna och externa kommunikationskanaler. Primära intressenter är anställda, studenter och allmänhet.

I aktiviteten *Kursutvärderingar* (3) specificeras att en kursutvärdering ska innehålla en analys som resulterar i slutsatser och eventuella förslag på åtgärder. Kursutvärderingarna och beslut om åtgärder ska återkopplas till studenter och berörda program samt att kursutvärderingar ska hållas lättillgängliga för studenter och lärare. Hur detta sker varierar mellan olika program, men återkopplingen till studenter sker i regel i början på varje kurs då kursutvärderingen från förra kurstillfället går igenom. Det systematiska arbetet med kursutvärderingar sammanställs och kommenteras utifrån givna direktiv i programmets och institutionens verksamhetsberättelse samt ingår i verksamhetsdialog. Primära intressenter för kommunikation är program, institution, fakultet, forskarstuderande, handledare samt befintliga och presumtiva studenter.

Kursutvärderingar utgör viktig dokumentation vid utvecklingsarbetet på kursnivå och trots att kvalitetssystemet relativt tydligt anger hur kommunikationen kring kursutvärderingar ska gå till rapporterar studentkåreerna att det finns brister i kommunikationen. I Studentkårskrivelsen 2019 efterfrågar t ex studentkåreerna en gemensam plattform för kursutvärderingar dels i syfte att underlätta kommunikation men också för att kvalitetssäkra genomförandet av aktiviteten. Lärosätet initierade 2019 ett arbete med att utreda utveckling av en sådan plattform. En sådan plattform skulle också fungera för att kommunicera resultat av kursutveckling till externa intressenter.

I aktiviteten *Studentkårskrivelsen* (2) anges att studentkåreerna presenterar skrivelsen i USR respektive FOSTRA. Studentkåreerna ansvarar också för att informera dekan om vilka frågor som studenterna anser vara särskilt relevanta för respektive fakultet. Dekan ansvarar för att i samråd med respektive studentkår prioritera ett antal områden för fortsatt utvecklingsarbete. Dekan ansvarar för att kommunicera dessa prioriteringar med institutioner och program. Dekan ansvarar för kontinuerlig dialog om arbetets fortskridande med respektive studentkår. Åtgärder och det systematiska arbetet med Studentkårskrivelsen sammanställs och kommenteras utifrån givna direktiv i programmets, institutionens samt fakultetens VB/VP samt ingår i verksamhetsdialog. Motsvarande hantering gäller för Universitetsförvaltningen och Universitetsbiblioteket. Studentkåreerna återkopplar årligen sin upplevelse av arbetets fortskridande i sin dialog med universitetsledningen. Primära intressenter för studentkårskrivelsen är Universitetsledning, Universitetsförvaltningen, Universitetsbiblioteket, fakultet, institution, program, forskarstuderande och studenter.

Analys och värdering

Lärosätet anser sig ha en systematik för hur granskningsresultat ska publiceras och hur förbättringsåtgärder ska kommuniceras med relevanta intressenter inom universitetet. Lärosätet har identifierat målgrupper för kommunikationen och kanaler finns att nå dem. I de flesta fall är kommunikationen och kommunikationskanalen av sådan karaktär att lärosätet vet om mottagaren fått informationen medan det i andra fall snarare handlar om att säkerställa tillgängliggörandet av information via lärosätets webbplats, nyhetsbrev eller pressmedelanden.

Ett utvecklingsområde är att tydligare identifiera externa intressenters behov av information och hur detta bäst tillgodoses. Lärosätet har identifierat ett flertal utvecklingsområden vad gäller kommunikationen av granskningsresultat. Kursutvärderingar publiceras emellanåt på webbplatser som är bakom inloggning, alternativt mycket svåra att hitta för presumtiva studenter. Fakulteterna tillgängliggör generellt inte utbildningarnas verksamhetsberättelser såsom anges i Kvalitetssystem för utbildning. I detta avseende är det möjligen snarare styrdokumentet som bör revideras. Resultat av den kollegiala externa granskningen kommuniceras normalt inte till allmänheten eller presumtiva studenter vilket däremot är ett utvecklingsområde.

4. Bedömningsområde: Jämställdhet

Lärosätet säkerställer genom sitt systematiska kvalitetsarbete att jämställdhet beaktas i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande. Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Det handlar om såväl jämn könsfördelning som att uppmärksamma attityder, normer, värderingar och ideal som påverkar villkoren för kvinnor och män.³

Lärosätet beaktar jämställdhet systematiskt som en del av lärosätets kvalitetssystem och kvalitetsarbete. Med hjälp av information som tas fram inom kvalitetssystemet identifierar lärosätet förbättrings- och utvecklingsbehov. Lärosätet vidtar åtgärder och utvecklar systematiskt utbildningarna utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Lärosätet har systematiska processer och rutiner för att säkerställa att åtgärder som planeras eller genomförs på ett ändamålsenligt sätt kommuniceras till relevanta intressenter, såväl interna som externa.

Bedömningsgrund:

4.1 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, ett systematiskt arbete med att beakta jämställdhet i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande.

Vägledning till lärosätet:

Visa hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete uppfyller bedömningsgrunden inom området, bland annat genom att beskriva rutiner och processer som bidrar till detta. Beskrivningen ska visa hur lärosätet systematiskt arbetar med att beakta jämställdhet i sina utbildningar. Beskrivningen ska även innehålla exempel på mål och strategier som har ställts upp i förhållande till bedömningsområdet och bedömningsgrunden. Av beskrivningen ska det framgå hur lärosätet följer upp dessa mål, hur det avgörs om målen har uppnåtts och vad lärosätet vidtar för åtgärder om målen inte har uppnåtts. Visa även hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete identifierar utvecklingsområden.

Om det finns en skillnad i hur kvalitetsarbetet vid olika delar av lärosätet eller vid olika typer av utbildningar utförs ska dessa skillnader beskrivas. Vid behov, hänvisa till de policyer, rutiner och processer som beskrivs i samband med bedömningsområdet "styrning och organisation".

Lyft vid behov ytterligare aspekter som är viktiga för lärosätets systematiska kvalitetsarbete inom bedömningsområdet.

Ge belägg för att kvalitetsarbetet är välfungerande och effektivt, och att det systematiskt säkerställer jämställdhet i utbildningarna, utifrån information som genereras inom kvalitetssystemet.

Lärosätets redogörelse:

4.1 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, ett systematiskt arbete med att beakta jämställdhet i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande.

Umeå universitet har en lång tradition av att arbeta med jämställdhets- och genusfrågor både i forskning och utbildning. I juni 1982 invigdes vid Umeå universitet den första stora

³ Se Jämställdhetsmyndighetens hemsida: www.jamstalldhetsmyndigheten.se

vetenskapliga konferensen om kvinnoforskning i Sverige - Kvinnouniversitetet. Fokus var då på kvinnors situation givet den strukturella underordning som tydligt drabbade just kvinnor. Forskning om jämställdhet och genus har sedan dess utvecklats som ett tvärvetenskapligt forsknings- och undervisningsfält där kompetens byggts upp både på bredden och på djupet. År 2016 gav regeringen universitet och högskolor i uppdrag att aktivt arbeta med jämställdhetsintegrering. Jämställdhetsmyndigheten (2019:2) konstaterade tre år in i programperioden att ”jämställdhetsintegrering handlar om att omorganisera och förändra verksamheten, i syfte att (på sikt) få ett annat utfall av själva verksamheten som bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Ett resultat av jämställdhetsintegrering kan t ex beskrivas i termer av förändrade arbetssätt eller rutiner, att göra andra prioriteringar eller att omfördela resurser” (a.a. sid. 29). Ett led i jämställdhetsintegreringen är att synliggöra och lyfta fram jämställdhetsarbetet i Umeå universitets vision och i *Kvalitetssystem för utbildning*.

I *Vision för Umeå universitet* ingår jämställdhet under huvudrubriken *Konkurrenskraft och stolthet*:

Universitetet kännetecknas av en inkluderande kultur där jämställdhet, mångfald och lika villkor är en självklarhet.

När det gäller utbildningens innehåll, utformning och genomförande följs jämställdheten upp genom *Kvalitetssystem för utbildning*. I enlighet med kvalitetssystemets bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas beskriva

hur jämställdhet är integrerat i programmet, utformning och genomförande. Det kan handla om utbildningens innehåll, men också om dialog om jämställdhet i samband med planeringen av utbildningens upplägg och i undervisningen, valet av litteratur samt lärare, handledare och externa föreläsare. Beskriv insatser som planeras för att motverka ojämställdhet i rekrytering och genomströmning. Ange i vilken mån det finns kunskap och förmåga inom lärarkollegiet att reflektera om sitt ämne ur ett jämställdhetsperspektiv.

Kravet att motverka ojämställdhet innebär starkare och mera aktiva insatser än att beakta jämställdhet. De ovan formulerade kraven skapar en samsyn om vad som avses med att jämställdhetsperspektivet är integrerat i utbildningens innehåll, utformning och genomförande. Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram och det finns goda exempel på redogörelser för jämställdhetsintegrering i utbildningarna.

Motsvarande gäller vid inrättande av forskarutbildningsämne. I enlighet med *Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning*, bilaga 3, *Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne*, ska fakulteten beskriva

hur jämställdhet beaktas i forskarutbildningen.

Vid det nyinrättade ämnet Kost- och måltidsvetenskap angavs att verksamheten har ett pågående arbete för att öka medvetenheten om såväl genusaspekter som intersektionalitet bland både studenter och personal genom riktade seminarier som utgår från diskrimineringsgrunderna.

Jämställdhet som perspektiv

I *Kvalitetssystem för utbildning* är jämställdhet ett av de perspektiv som ska integreras i utbildning. Det innebär att perspektivet återfinns i flera av kvalitetssystemets aktiviteter.

I olika *Studentundersökningar* (1), t ex Studiebarometern, efterfrågas studenternas uppfattning om hur kön och jämställdhet har behandlats under utbildningen. Den senaste Studiebarometern (2018) visade att manliga och kvinnliga studenter på övergripande nivå gav en samstämmig bild av hur de uppfattade sina studier och sin studiesituation, med två undantag: det var betydligt fler kvinnliga studenter som dels kände oro inför olika typer av undervisningsinslag, dels rapporterade symtom på psykisk och psykosomatisk ohälsa. Drygt 60 procent svarade att kön behandlats under deras hittillsvarande programstudier (merparten av de som svarar på enkäten läser sin femte termin, några sin tredje eller fjärde). Cirka 10 procent svarade nej och övriga svarade att de inte hade någon uppfattning. Av dem som svarade ja på frågan var flertalet (80 procent) nöjda med hur frågan hade behandlats. Det finns dock en variation och siffran är betydligt lägre på framför allt vissa Teknisk-naturvetenskapliga utbildningar. Resultaten från Studiebarometern har använts för att synliggöra den ovan redovisade skillnaden i svaren från kvinnliga och manliga studenter vid seminarier med studierektorer och programansvariga som respektive fakultet genomfört, seminarier som anordnats av UPL och riktats till pedagogiskt ansvariga, möten i den studiesociala samverkansgruppen och Rådet för lika villkor.

Doktoranderna omfattas av lärosätets medarbetarundersökning. I denna finns både frågor om diskriminering och kränkningar i enlighet med gällande lagstiftning och frågor om kulturen på institutionen. Enkäten som genomfördes 2018 visade att ungefär 10 procent av personalen någon gång under de senaste 12 månaderna hade utsatts för någon form av kränkning. Doktorandernas svar låg på samma nivå som övriga anställningskategorier.

Kursutvärderingar (3) och *Programvärderingar* (4) ska utformas så att de kan utgöra ett underlag för uppföljning av jämställdhet i utbildning. Ett exempel på utvecklingsarbete baserat på dessa två aktiviteter vid Teknisk-naturvetenskaplig fakultet har genomförts inom Kandidatprogrammet för miljö- och hälsoskydd (MHS). Kurs- och programutvärderingar visade att det fanns behov av att bättre integrera och synliggöra jämställdhet i utbildningens innehåll och genomförande. Programansvariga erhöll utvecklingsmedel från fakultetens utbildningsstrategiska fond vars utlysning det året bl a riktades mot kvalitetssystemets genomsyrande perspektiv, t ex jämställdhet. Syftet med projektet ”Jämställdhet som en röd tråd genom MHS-utbildningen” var att göra en översyn av hela programmet men primärt fokusera på att uppdatera två kurser genom att göra tydliga kopplingar till jämställdhet. En referensgrupp med identifierade intressenter, involverade lärare och studenter och alumner var knutna till projektet. Projektet resulterade i reviderade kursplaner med mål som med progression omfattade jämställdhet. Jämställdhet i utbildningens innehåll och genomförande är numera också en stående punkt på programrådets agenda. I samband med den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens lärardag hösten 2020 informerade programansvariga om projektet för att sprida kunskap till andra program.

I flera av lärosätets utbildningar på grundnivå och avancerad nivå finns nationella examensmål kopplade till jämställdhet. Dessa säkerställs i *Säkring av nationella examensmål* (5). Hur jämställdhet beaktas i utbildningar och kurser varierar alltefter syftet och målen med kursen/utbildningen. Begreppet jämställdhet används mer sällan i dag. Det har ersatts av genus och ingår ofta som en självklar del i samhällsvetenskapliga utbildningar. I dag behandlas genus också allt oftare tillsammans med annan social kategorisering inte minst genom att intersektionalitet blivit ett samlingsbegrepp för analys av social kategorisering och maktstrukturer.

Som exempel är två kursmål för Sociologi B (moment 1) relaterade till intersektionalitet: för godkänt moment ska den studerande avseende kunskap och förståelse kunna (1) redogöra för de sociala kategoriseringarna klass, etnicitet, genus och sexualitet och (2) visa begreppslig kunskap i relation till sociala kategoriseringar. Detta examineras dels genom en skriftlig tentamen, dels genom en rapport där studenter, utifrån egna erfarenheter från tidigare

arbetsplatser eller organisationer analyserar vilken roll sociala kategoriseringar har spelat och hur de har kommit till uttryck. Jämställdhet ingår också som ett centralt tema i kursen Beteendevetenskapliga grunder: Genus, 7.5 hp i Personalvetarprogrammet. Enligt de förväntade studieresultaten ska studenterna bl a kunna redogöra för olika teorier om sociala kategoriseringar, förstå hur de relaterar till diskriminering i arbetslivet samt kritiskt värdera och reflektera kring organisationers arbete för jämställdhet, jämlikhet och mångfald. Lärandemålen examineras genom policyanalyser av jämställhets- och mångfaldsplaner och genom en intersektionell analys av en arbetsplats med fokus på jämställdhet, jämlikhet och mångfaldsfrågor.

-

I Läkarprogrammet har det under mer än tio års tid funnits en personlig utveckling (PU)-strimma innehållande bl a jämställdhetsperspektivet inklusive könsnormer inom och utanför professionen. Nyligen har samtliga utbildningsprogram på Medicinska fakulteten genomlyst alla case utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Jämställdhetsaspekten är inte lika väl framskrivnen i de nationella examensmålen för utbildning på forskarnivå som anges i Högskoleförordningen. I den allmänna studieplanen för forskningsämnen kan däremot jämställdhet och genusaspekter uttryckas. Som exempel kan nämnas forskarutbildningsämnet Datavetenskap där bl a ämnets allmänna studieplan uppdaterades för att tydliggöra vikten av jämställdhetsfrågor efter UKÄ:s utbildningsutvärdering, se nedan. I den obligatoriska kursen Forskningsprocessens delar 7,5 hp inom Forskarskolan i utbildningsvetenskap problematiseras frågor om jämställdhet och jämlikhet på olika nivåer från forskaridentitet och genusstrukturer inom akademien till förhållanden på samhällsnivå och i synnerhet inom skolans värld.

Sammanställning och analys av jämställdhet i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande sker i utbildningens *Verksamhetsberättelse* (6) och kvalitetssäkring sker i *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7). Ett exempel från Humanistiska fakulteten visar hur utbildningarnas verksamhetsberättelser har använts för kvalitetsutvecklande åtgärder för jämställdhetsintegrering i utbildning. I de dialoger som följde på inlämnade verksamhetsberättelser från 2019 hade ett flertal utbildningar tolkat jämställdhetsintegrering som en fråga om könsfördelning i studentpopulationen och behovet av åtgärder för att ändra denna. I en reviderad mall för verksamhetsberättelser har fakulteten nu tydligare visat att det också handlar om kursinnehållet och på vilket sätt genusperspektiv inkluderas i utbildningen, exempelvis i form av metoder och kritiska perspektiv. Institutionen för idé- och samhällsstudier har därefter beslutat att regelbundet granska kurslitteraturlistorna. Den senaste genomgången 2018 ledde till förändringar i de litteraturlistor som helt saknade kvinnliga författare, medan kurser som hade en god fördelning premierades. I samband med granskningen diskuterades också författarnas geografiska spridning för att lyfta ett globalt perspektiv. Humanistiska fakulteten har också byggt ut mallen för sina matriser sina för redovisning av nationella examensmål (5) till att även omfatta progression i jämställdhetsperspektivet. Ett exempel från Medicinska fakulteten är tandhygienistprogrammet som genom programvärdering och senare i programmets verksamhetsberättelse identifierade att yrkesroller och kön, jämställdhet och lika villkor behövde synliggöras för att utveckla ett normkritiskt förhållningssätt i programmet. Inslag om maktstrukturer och hierarkier i rollen som tandhygienist har nu utökats på programmets femte termin. Samhällsvetenskapliga fakulteten samlar årligen in och analyserar hur jämställdhet integreras i forskarutbildningsämnena. Sammanställningen kommuniceras till samtliga forskarutbildningsansvariga inom fakulteten för att ge en "best practice" och sprida idéer om hur jämställdhetsintegrering kan bevakas och genomföras i praktiken.

Umeå universitet har deltagit i ett antal av UKÄ:s utbildningsutvärderingar. Universitetets lärarutbildningar utgör där goda förebilder för hur jämställdhet integrerats i utbildningarna, vilket också framhållits av UKÄ:s bedömaregrupper. Ett exempel är forskolläroverutbildningen där

bedömargruppen bl a skrev: *Jämställdhetsintegreringen i kurserna visar på en tydlig och medveten progression och förankring i såväl kursinnehåll som examination vad gäller genus och jämställdhetsperspektiv. Bedömargruppen ser arbetet med jämställdhetsperspektivet som en av de främsta styrkorna i utbildningen.*

Andra utbildningsutvärderingar visar att det finns behov av utveckling av hur jämställdhet integreras i utbildning. Forskarutbildningsämnet datavetenskap fick omdömet ifrågasatt kvalitet i UKÄ:s utbildningsutvärdering på grund av brister i bedömningsområdet jämställdhet. I syfte att förbättra rekryteringsprocessen gör institutionen nu riktade utskick av alla anställningsannonser som avser doktorander till kvinnor inom ämnet. Dessutom deltar en likavillkorsrepresentant i rekryteringsgruppen vid varje doktorandrekrutering. Andra åtgärder omfattade uppdatering av kursplaner och kursbeskrivningar avseende jämställdhet samt utbildning av personal i jämställdhetsfrågor. Doktorandkursen Work, Technology and Gender genomfördes som en pilot hösten 2018. Kursen har nu införts som en obligatorisk doktorandkurs vid Institutionen för datavetenskap och den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten har uppmuntrat övriga institutioner att göra detsamma. Arbetet med att åtgärda bristerna fick genomslag inte bara på institutionen utan i utbildning på forskarnivå inom hela fakulteten och fakultetens samtliga forskarutbildningsämnen reviderar sina allmänna studieplaner under 2020 bl a med avseende på jämställdhetsintegreringen. Även de fakultetsgemensamma obligatoriska doktorandkurserna reviderades med avseende på jämställdhetsintegrering. Temat för fakultetens årliga handledardag 2019 var jämställdhetsintegrering i utbildning på forskarnivå.

Vid uppföljning ansåg UKÄ att de vidtagna åtgärderna för forskarutbildningsämnet datavetenskap säkrade hög kvalitet i utbildningen.

Jämställt inflytande

Universitetet följer diskrimineringslagens krav på aktiva åtgärder utifrån bl a diskrimineringsgrunden kön. Uppdraget som utbildningsanordnare innefattar arbete inom områdena antagning och rekrytering, undervisningsformer och organisering av utbildningen, bedömningar och examinationer, studiemiljö samt studier och föräldraskap. Till chefer inom alla verksamheter finns särskilt stöd i form av likavillkorsföreträdare.

Umeå universitets sammantagna kvalitetssystem omfattar bl a lärosätets regelverk. I *Regel för universitetsgemensamma styrdokument* (FS 1.1-2469-18) beskrivs hur styrdokument på gemensam nivå ska utformas. Universitetsgemensamma styrdokument ä gäller för alla organisatoriska nivåer och beslutas av universitetsstyrelse eller rektor. Regeln anger att nya eller reviderade styrdokument ska innehålla en analys av konsekvenserna av dokumentets innehåll ur ett jämställdhetsperspektiv. Det finns också en etablerad praxis vid Umeå universitet att fördelningen av kvinnor och män på ledningspositioner ska vara jämställd såväl på universitetsnivå som på fakultetsnivå. Detsamma gäller vid nomineringar till olika uppdrag och priser.

I *Regler för utbildning på forskarnivå* anges att det bör eftersträvas att båda könen representeras i både betygsnämnd och betygskommitté. Vidare anges att doktorandernas handledare ska ha ett professionellt förhållningssätt så att ojämställdhet och alla former av diskriminering motverkas. I fakulteternas egna styrdokument för utbildning på forskarnivå återfinns skrivningar om att jämn könsfördelning bör eftersträvas vid val av handledare och detta uppfylls i de flesta fall. En utmaning är att krav på jämn könsfördelning kan innebära en stor arbetsbelastning i synnerhet för professorer och docenter av det underrepresenterade könet inom ett forskarutbildningsämne.

Lärosätets *Anställningsordning för lärare* anger att bland de sakkunniga som bedömer sökandens skicklighet ska kvinnor och män vara jämställt representerade såvida det inte finns synnerliga skäl.

I Studiebarometern ställs frågor om män och kvinnors talutrymme i undervisningssituationer och om favoriserande behandling av könen. Vad gäller talutrymme anger 43 procent att det är individer, oavsett kön, som tar större utrymme medan 35 procent anger att män och kvinnor tar lika stor plats medan 16 procent anger att det finns en könsbundenhet i vem som tar större plats. Vad gäller icke favoriserande behandling anser 70 procent att alla studenter behandlas lika, 8 procent anser att vissa individer oavsett kön favoriseras och 4 procent anger att det finns en könsbunden favorisering. Detta resultat har presenterats och diskuterats i olika sammanhang, t ex i programråd och under ett SPA-seminarium (se 2.2).

Stöd för kompetensutveckling

Inom Umeå universitet finns en utvecklad organisation för likavillkorsfrågor som också inrymmer jämställdhet. Likavillkorsorganisationen finns i hela universitetets linjeorganisation med samordnare på den centrala nivån, handläggare på fakultetsnivån och företrädare på institutionsnivån. Det är inom ramen för denna organisation som jämställhetsintegreringsarbetet vid Umeå universitet bedrivs och kompetensutvecklingsinsatser äger rum på samtliga nivåer. Ett av målen i lärosätets *Plan för jämställdhetsintegrering 2017-2019* var att öka kunskapen om studentpopulationen, bl a ur ett jämställdhetsperspektiv. Därför har lärosätet under året utvecklat kompetens i att använda statistikverktyget *Bakgrund och framgrund*. Umeå universitet är för närvarande i process att ta fram en ny jämställhetsintegreringsplan som omfattar universitetet både som arbetsgivare och utbildningsanordnare. Som ett led i detta hålls exempelvis workshops och seminarier på både central och fakultetsnivå för att stötta företrädare på institutionerna att tillsammans med prefekter och studierektorer arbeta med de jämställdhetspolitiska målen ur ett student- och utbildningsperspektiv.

En annan viktig nod för kompetensutveckling inom jämställdhet och genus är den nationella Genusforskarskolan som inrättades 2001 finansierad av Vetenskaprådet med Umeå universitet som värduniversitet. Nära 20 år senare är Genusforskarskolan en anslagsfinansierad forskarskola som i samarbete med institutioner vid Umeå universitet antar doktorander som disputerar i ett forskarutbildningsämne vid någon av universitetets fakulteter. Fram till och med 2020 har ett 60-tal doktorer fördelade över samtliga fyra fakulteter disputerat vid Genusforskarskolan. Merparten av dessa doktorer har blivit kvar vid Umeå universitet och har idag anställningar som lärare och forskare inom samtliga fakulteter. Genusforskarskolan har väsentligt bidragit till att säkra den bredare genusvetenskapliga kompetensen, i vilken jämställdhetsfrågor ingår, vid lärosätet och fortsätter att göra så genom ett årligt intag om 4-5 doktorander. Till verksamheten finns också ett handledarkollegium knutet vilket bidrar med ytterligare en struktur för genusvetenskaplig kunskapsutveckling och kunskapsutbyte genom att föra samman handledare från skilda discipliner.

Jämställdhet och intersektionella perspektiv i undervisning tas löpande upp i UPL:s högskolepedagogiska kurser dels genom särskilda inslag, dels som aspekter att diskutera löpande genom kurserna. Som exempel kan nämnas den halvdag som ingår i kursen Forskarhandledning i praktiken. Inslaget på denna kurs syftar till att de blivande handledarna ska få en ökad kunskap om sin roll i att verka för jämställdhet inom utbildning på forskarnivå. Ett annat exempel på hur inslag om jämställdhet hanteras är kursen Utbildning för hållbar utveckling som har en halvdag om normkritik i relation till hållbarhetsmålen och den högre utbildningens roll.

Under 2019 höll Studentcentrum en utbildning om normkritiskt perspektiv på studievägledning för studievägledare vid lärosätet. Behovet av en sådan utbildning identifierades i samband med att *Plan för jämställdhetsintegrering 2017-2019* utarbetades.

Analys och värdering

Kvalitetssystem för utbildning följer upp att jämställdhet beaktas i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande. Jämställdhet är ett av de perspektiv som är integrerat i flera av

kvalitetssystemets aktiviteter. I beskrivningen ovan finns belägg för att dessa aktiviteter identifierar brister som leder till åtgärder och utveckling. Därutöver motverkas ojämställdhet med stöd av andra styrdokument och processer som beskrivs ovan. Det är en särskild styrka att lärosätet i sina kvalitetskrav för utbildning har definierat vad jämställdhet i utbildning innebär.

Ett utvecklingsområde är i vissa fall fakulteternas och Lärarhögskolans beskrivningar av hur jämställdhet beaktas i samband med inrättande och utformning av ny utbildning. Ett annat utvecklingsområde är att utveckla definitionen av vad som avses med jämställdhet i utbildning på forskarnivå. Lärares erfarenhet av och kompetens inom jämställdhet samt ämnenas karaktär skiljer sig åt vilket innebär att förutsättningarna för att integrera jämställdhet i utbildningarna varierar. Detta har samband med att Umeå universitet är ett bredduniversitet med fyra fakulteter och en spännvidd av olika utbildningar. Många utbildningar har kommit långt medan det är ett utvecklingsområde för andra. Arbetet med att implementera jämställdhet i alla utbildningar är därför pågående.

5. Bedömningsområde: Student- och doktorandperspektiv

Lärosätet säkerställer genom sitt systematiska kvalitetsarbete att studenter och doktorander har goda förutsättningar att utöva inflytande över utbildningen och sin studiesituation. Lärosätet engagerar och motiverar studenter och doktorander att ta en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningarna. Student- och doktorandperspektivet beaktas systematiskt som en del av lärosätets kvalitetssystem och kvalitetsarbete. Med hjälp av information som tas fram inom kvalitetssystemet identifierar lärosätet behov av förbättring och utveckling av studenters och doktoranders förutsättningar att utöva inflytande över utbildningarna och sin studiesituation. Lärosätet vidtar åtgärder och utvecklar kontinuerligt student- och doktorandperspektivet. Lärosätet har systematiska processer och rutiner för att säkerställa att åtgärder som planeras eller genomförs på ett ändamålsenligt sätt kommuniceras till relevanta intressenter, såväl interna som externa.

Bedömningsgrund:

5.1 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, ett systematiskt arbete med att verka för studenters och doktoranders möjligheter och förutsättningar att utöva inflytande över utbildningen och sin studiesituation.

Vägledning till lärosätet:

Visa hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete uppfyller bedömningsgrunden inom området, bland annat genom att beskriva rutiner och processer som bidrar till detta. Beskrivningen ska visa hur lärosätet systematiskt arbetar med att beakta student- och doktorandperspektivet och säkerställa goda förutsättningar att utöva student- och doktorandinflytande i utbildningarna. Beskrivningen ska även innehålla exempel på mål och strategier som har ställts upp i förhållande till bedömningsområdet och bedömningsgrunden. Av beskrivningen ska det framgå hur lärosätet följer upp dessa mål, hur det avgörs om målen har uppnåtts och vad lärosätet vidtar för åtgärder om målen inte har uppnåtts. Visa även hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete identifierar utvecklingsområden.

Om det finns en skillnad i hur kvalitetsarbetet utförs, vid olika delar av lärosätet eller vid olika typer av utbildningar, ska dessa skillnader beskrivas. Vid behov, hänvisa till de policyer, rutiner och processer som beskrivs i samband med bedömningsområdet "styrning och organisation".

Lyft vid behov ytterligare aspekter som är viktiga för lärosätets systematiska kvalitetsarbete inom bedömningsområdet.

Ge belägg för att kvalitetsarbetet är välfungerande och effektivt, och att det systematiskt säkerställer ett väl utvecklat student- och doktorandperspektiv, utifrån information som genereras inom kvalitetssystemet.

Lärosätets redogörelse:

5.1 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, ett systematiskt arbete med att verka för studenters och doktoranders möjligheter och förutsättningar att utöva inflytande över utbildningen och sin studiesituation.

Studenternas engagemang och aktiva medverkan i Umeå universitets verksamhet är av stor betydelse för kvalitetsutvecklingen av lärosätets utbildning. Studenters medverkan kan dels

utgöras av det inflytande studenter har via studentkårerna och det inflytande studenter har som individer.

Studenters inflytande via studentkårer

Lärosätet har samarbetsavtal med de studentsammanslutningar som enligt Universitetsstyrelsens beslut har ställning som studentkårer vid Umeå universitet. Dessa har under flera år varit Umeå studentkår, Umeå medicinska studentkår samt Umeå teknolog- och naturvetarkår. Umeå studentkårs verksamhetsområde utgörs av utbildning vid de Samhällsvetenskapliga och Humanistiska fakulteterna samt Lärarhögskolan. Umeå medicinska studentkårs verksamhetsområde är utbildning vid den Medicinska fakulteten och Umeå Teknolog- och naturvetarkår verksamhetsområde är utbildning vid den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten. Mellan studentkårerna och Umeå universitet finns samarbetsavtal som följer samma treåriga periodicitet som ställningen som studentkår och genom dessa avtal tillskjuter universitetet årligen resurser för att främja studentinflytandet. Den ekonomiska ersättningen avser att primärt täcka löner och arvoden för de kårfunktionärer som arbetar med kvalitetsfrågor, utbildningsbevakning, studentinflytande (ledning och administration) och studiesociala frågor.

En förändring i de samarbetsavtal som ingicks med studentkårerna 2019 jämfört med föregående avtalsperiod är att de på ett tydligare sätt lyfter fram student- och doktorandperspektivet som en central del av universitetets kvalitetssystem och kvalitetsarbete:

Studentkåren och Universitetet ska tillsammans arbeta för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring av utbildning i enlighet med Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning. Studentkårerna gemensamt har ett självständigt ansvar för aktivitet 2 i kvalitetssystemet, Studentkårsskrivelsen.

Fakulteterna har motsvarande avtal med studentkårerna och skjuter till ytterligare resurser för studentkårernas verksamhet.

Studentkårerna ansvarar för att utse studeranderepresentanter där sådana ska finnas. Som en följd av ett önskemål i Studentkårsskrivelsen 2016 tillhandahåller Planeringsenheten en årligen uppdaterad sammanställning av universitetsövergripande sammanhang med studentrepresentation. Studenterna ingår också i tillfälliga arbetsgrupper kopplade till utbildningsfrågor och studiesituation.

Vid lärosätet finns flera rutiner och processer som möjliggör för studenter att ha formellt inflytande över utbildning och studiesituation. Styrdokumentet *Regler för studentinflytande vid Umeå universitet* (FS 1.1-1950-15, revidering pågår) utgår från den lagstiftning och den förordningsreglering som finns om studentinflytande och studentmedverkan och syftar till att konkretisera vad denna innebär vid Umeå universitet.

Studenter och doktorander har rätt att vara representerade i beredande och beslutande organ som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Universitetsövergripande organ av permanent natur där studenterna har rätt till representation finns förtecknade på webben. I början på höstterminen träffar Planeringsenheten företrädare för studentkårerna för att gå igenom listan och informera om de olika universitetsgemensamma organens roll och uppdrag. Fakulteterna har motsvarande förteckningar på universitetets webbplats.

Studenters och doktoranders medverkan i råd innebär ibland utmaningar främst på grund av de relativt korta perioder som studenterna har sina uppdrag och att de kan sakna insyn och historik i olika frågor och beslut. Detta kan försvåra för studentens möjlighet att utöva inflytande, och i förlängningen även att fakulteter och institutioner riskerar att gå miste om studenters perspektiv. Kårerna är väl medvetna om denna problematik och arbetar aktivt med formerna för

överlämningen till nya representanter. Studentkårerna själva uppger att det kan vara en utmaning att hitta studenter som vill engagera sig. Det innebär i praktiken att relativt få studenter måste bemanna ett stort antal olika organ.

En fråga som diskuterades i universitetsledningens kvalitetsdialog med studentkårerna våren 2018 var hur universitetet bättre kan stödja kårernas överlämning till och introduktion av tillträdande kårrepresentanter. Det resulterade i att universitetet hösten 2018 utvecklade och implementerade en introduktionsutbildning för de nya studentrepresentanterna. Studentkårerna uttryckte uppskattning över utbildningen när den följdes upp vid kvalitetsdialog våren 2019 och den genomfördes därför ånyo för studentrepresentanter som tillträdde höstterminen 2019. Vid ett av passen diskuteras kvalitetsarbete och kvalitetssystemet presenteras ur ett studentperspektiv. En kortfattad webbenkät med deltagarna hösten 2019 gav utbildningen ett gott betyg. Deltagarna framförde dock önskemål om att inkludera budget och intern resursfördelning i utbildningen och detta lades därför till som ett extra pass redan samma höst. Andra inslag i introduktionsutbildningen är samtal med universitetsledningen, studenträttsfrågor, studiesociala frågor, jämställdhet och lika villkor samt organisation och beslutsstruktur. Därutöver anordnar kårerna egna utbildningar för studentrepresentanter och sektionsstyrelser.

Trots universitetets insatser för att stötta studentkårerna i deras arbete med att utse studentrepresentanter i organ på olika organisatoriska nivåer har studentkårerna sin bilaga till årsredovisningen vid upprepade tillfällen framfört kritik mot universitetets information om och introduktion till olika organ. Det visar att arbetet med studentrepresentation är ett fortsatt utvecklingsområde för såväl lärosätet som studentkårerna och en viktig fråga för dialog.

En särskild utmaning och ett utvecklingsområde för lärosätet är distansstudenternas rätt och möjlighet att utöva inflytande. En stor andel distansstudenter finns vid den Humanistiska fakulteten och för att underlätta inflytandet har fakulteten tagit hjälp av studentkåren och studerandeombudet som bidragit med information till introduktionsperioden. Informationen utgörs av skriftligt material och en kort film med kårens utbildningsbevakare som läggs ut på kursplattformar vid kursintroduktion. Liknande utmaningar finns vad gäller att informera om internationella studenters möjligheter att utöva studentinflytande, t ex i beredande och beslutande organ.

Regler för studentinflytande vid Umeå universitet anger att lärosätet ska underlätta för studenter att genomföra kårarbete genom att där så är möjligt anpassa schemalagd undervisning utifrån förtroendeuppdrag samt genom att underlätta för studentrepresentanter som missat del av undervisning att inhämta förlorade kursmoment. Lärosätet möjliggör för studenter med omfattande förtroendeuppdrag att få förtur till praktik eller klinisk tjänstgöring i Umeå eller direkt angränsande kommuner.

Doktorandernas möjlighet till inflytande vid institutionerna regleras i högskoleförordningen, och de erbjuds möjlighet att delta i de organ, kommittéer och råd som finns vid institutioner och fakulteter. En doktorand som innehaft förtroendeuppdrag kan få förlängning av sin anställning som doktorand med upp till 40 dagar per år och 120 dagar för hela studietiden.

Universitetet säkerställer studenternas inflytande genom att kårerna erbjuds att lämna synpunkter på interna och externa remisser. Studentkårerna skriver också en inlaga till lärosätets årsredovisning. Studenterna har genom det USR och FOSTRA varit delaktiga i processen att utforma denna självvärdering och har haft möjlighet att lämna synpunkter i samband med en intern remiss av dokumentet.

En styrka i *Kvalitetssystemet för utbildning* är *Studentkårsskrivelsen* (2), som är studentkårernas självständiga röst i kvalitetssystemet. Skrivelsen har funnits sedan 2008 och har förändrats från att sammanställas årligen till att från och med 2010 författas vart tredje år av de tre studentkårerna gemensamt. Studentkårsskrivelsen är en möjlighet för studenterna att belysa problem och utvecklingsområden ur ett studentperspektiv. En styrka är att studentkårerna i skrivelsen inte endast lyfter problem utan även föreslår olika lösningar. Studentkårsskrivelsen ställs till rektor och presenteras i de strategiska verksamhetsråden USR och FOSTRA. Skrivelsen distribueras också till universitetets styrelse. Studentkårerna ansvarar för att informera dekanerna om vilka frågor studenterna anser vara särskilt relevanta vid respektive fakultet och bjuds ofta in för att presentera och diskutera Studentkårsskrivelsen i fakulteternas/Lärarhögskolans utbildningskommittéer. Dekanen ansvarar för att i samråd med respektive studentkår prioritera ett antal områden för fortsatt utvecklingsarbete. Dekanen ansvarar också för att kommunicera dessa prioriteringar med institutioner och program och för kontinuerlig dialog om arbetets fortskridande med respektive studentkår. Studentkårerna återkopplar årligen sin upplevelse av arbetets fortskridande i sin dialog med universitetsledningen..

Baserat på 2016 års Studentkårsskrivelse valde Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten i samråd med Umeå naturvetar- och teknologkår att prioritera frågan om bemötande av studenter och doktorander, hantering av kursplaner och kursutvärderingar. Fakulteten fortsatte bli arbetet med att utveckla ett administrativt stödsystem för kursutvärderingar, kursrapportsystemet, samt genomförde en workshop med programansvariga och prefekter. För att förbättra bemötandet tog fakulteten också fram ett informationsmaterial om trakasserier och kränkande behandling som spreds till institutioner och samtliga nybörjarstudenter.

Umeå Medicinska Studentkår och Medicinska fakulteten prioriterade arbetet med verksamhetsförlagd utbildning, kursutvärderingar och internationalisering. Praxia, ett system för planering och kommunikation om VFU, har sedan införts på fakultetens utbildningar. Fakulteten gjorde också en uppföljning för att identifiera vilka faktorer som gjort att vissa institutioner och kurser var särskilt framgångsrika i sitt arbete med kursutvärderingar. En ny organisation för arbete med internationalisering har inrättats. I Studentkårsskrivelsen framkom också att det är en brist att inte alla huvudhandledare inom forskarutbildningen vid Medicinsk fakultet hade gått handledarutbildning och fakulteten införde därför en obligatorisk kurs för huvudhandledaren samt en kompletterande uppfräschningskurs om handledarutbildningen är äldre än fem år.

I samråd med Umeå studentkår valde Humanistiska fakultet att prioritera kursutvärderingar, bemötandefrågor och doktoranders arbetsmiljö. Det sistnämnda utvecklingsområdet resulterade bli ett projekt som genomfördes tillsammans med företagshälsovården i syfte att identifiera insatser för att förbättra doktoranders arbetsmiljö. Bland insatserna fanns att förbättra tydligheten i information till doktorander och fortbildningsinsatser för handledare. De rekommenderade insatserna är nu genomförda med resultatet att den dokumenterade ohälsan hos doktorander vid fakulteten minskat och att riskmedvetenheten inom detta område ökat vid fakulteten.

Samhällsvetenskaplig fakultet, i samråd med Umeå studentkår, valde att prioritera kursutvärderingar, bemötandefrågor och arbetslivskopplingen i utbildningen på forskarnivå. Bland annat genomförde Umeå studentkår en workshop i bemötande tillsammans med fakulteten. Workshopen kommer även att hållas tillsammans med Humanistiska fakulteten.

Den senaste Studentkårsskrivelsen innehöll också synpunkter på kommunikation till studenter. Kommunikationsenheten startade därför ett kommunikationsråd där enheten och studenter träffas och diskuterar gemensamma frågor, t ex hur universitetet bäst kan kommunicera med

studenter, samarbete om välkomstmässorna samt hur studentkåren kan erbjudas plats i universitetets kommunikation.

Som exemplen visar prioriterade flera fakulteter bemötandefrågor. I Studiebarometern 2018 noterades en positiv trend vad gäller studenternas upplevelser av lärares bemötande vilket visar att den uppmärksamhet som riktats mot detta område har bidragit till förbättring. I studiesociala samverkansgruppen, se avsnitt 2.3, kommer från och med hösten 2020 frågor om studiesociala frågor från Studentkårsskrivelsen vara en stående punkt på agendan för att diskutera eventuella förslag till förebyggande åtgärder utifrån de utmaningar som lyfts fram i skrivelsen.

Studenters inflytande som individer

De återkommande *Studentundersökningarna* (1), dvs Nybörjarenkäten, Studiebarometern, medarbetarenkäten samt Avgångsenkäten för doktorander utgör en viktig del av det formaliserade och systematiska arbetet med att fånga upp individuella studenters synpunkter och erfarenheter. De huvudsakliga syftena med Nybörjarenkäten är dels att få information och kunskap om varför studenterna valt den utbildning de påbörjat, dels att få en bild av hur de uppfattar den information och det mottagande som de fick i anslutning till utbildningsstarten. Studiebarometern som i huvudsak går ut till programstudenter på sin femte termin syftar till att inhämta studenternas upplevelser av studierna och studiesituationen. Avgångsenkäten för doktorander fångar upp de nydisputerades åsikter upp utbildningen och genomförandet av den samt i vilken omfattning studierna bedrivits. Nybörjarenkäten och

Studiebarometern har genomförts vartannat år och Avgångsenkäten för doktorander löpande sedan 2012. Detta innebär att utvecklingen kan följas över tid. Ett exempel är Lärarhögskolan som i Nybörjarenkäten 2015 fick kritik för att upptakten i aulan på studenternas första dag på campus var alldeles för lång och informationstät. Inför upptaktsdagen 2016 hade Lärarhögskolan två träffar med studentrepresentanter för att planera förändringar. Resultatet blev dels att äldre studenter själva tog ansvar för del av informationen, dels att den information som gavs från Lärarhögskolan lättades upp betydligt. Svaren i Nybörjarenkäten 2017 visade på en ökad nöjdhet hos studenterna.

Resultaten av Nybörjarenkäten och Studiebarometern bryts ner till programnivå där det huvudsakliga förbättringsarbetet sker och varje program får sina resultat i jämförelse med övriga program. Resultaten från de båda enkäterna presenteras och diskuteras i olika forum, exempelvis fakulteternas utbildningskommitteer/motsvarande. En aggregerad rapport sammanställs på lärosätetsnivå, fastställs av rektor och presenteras för bl a USR och LIV.

En aggregerad rapport av Avgångsenkäten för doktorander sammanställs på lärosätetsnivå och sprids i olika forum såsom FOSTRA, doktorandkårsmöten, handledarseminarium och andra utbildningar. Resultaten av denna enkät redovisas av anonymitetsskäl på fakultetsnivå och inte på institutionsnivå. Fakulteterna ansvarar för att diskutera resultatet med sina respektive institutioner. Vid exempelvis Teknisk-naturvetenskaplig fakultet behandlas resultatet från avgångsenkäten i Kommittén för utbildning på forskarnivå samt vid möte med institutionernas forskarutbildningsansvariga. Fakulteten och institutionerna prioriterar ett antal områden att arbeta vidare med. Områden som prioriterats tidigare är bl a kursutbud i forskarutbildningen, karriärplanering, tillskapande av doktorandråd för ökat inflytande samt psykisk och social miljö. Förändringarna kommer att utvärderas i nästa avgångsenkät.

De lärosätetsövergripande rapporterna för nybörjarenkäten, studiebarometern samt avgångsenkäten finns samlade på webbsidan för lärosätets kvalitetsarbete. Fler exempel på åtgärder som vidtagits med anledning av enkäterna återfinns under andra bedömningsgrunder i denna självvärdering, t ex 2.1, 2.3, 2.4 och 5.1. Doktorander med anställning vid lärosätet deltar också i den medarbetarenkät som genomförs med alla anställda vart tredje år. Ett

exempel på åtgärd som vidtagits med anledning denna enkät är det utvecklingsprogram som beskrivs i avsnitt 2.4. Uppföljning av resultatet av medarbetarundersökningen sker i de fortlöpande dialoger som respektive fakultetsledning har med institutionerna.

En styrka med lärosätets studentenkäter är den i sammanhanget höga svarsfrekvensen. Svarsfrekvensen på Nybörjarenkäten 2019 var 55 procent. Studiebarometern 2018 hade en svarsfrekvens på totalt 62 procent. I båda fallen var svarsfrekvensen betydligt högre bland studenter som började ett campusförlagt program än bland nätstudenter. Svartsfrekvensen för den digitala Avgångsenkäten för doktorander 2018-2019 var 71 procent, en ökning från föregående års undersökning då svarsfrekvensen var 54 procent. Ökningen beror troligen på att den tidigare enkäten distribuerades tre veckor före disputationen till skillnad mot efter disputationen 2018-2019. För att effektivisera hanteringen av enkäter och för att underlätta för distansstudenter att lämna synpunkter genomfördes Nybörjarenkäten för första gången både digitalt och på papper år 2019. Lärosätet noterade en lägre svarsfrekvens på de utbildningar där den digitala enkäten användes. För att motverka detta när Studiebarometern genomfördes hösten 2020 betonades vikten av att lärarna avsatte lektionstid för att låta studenterna besvara enkäten. Svartsfrekvensen för medarbetarenkäten 2018 var 83 procent. Avgångsenkäten för doktorander 2018-2019 är den första som översatts till engelska då bedömningen gjorts att reultaten även bör tillgängliggöras för de internationella doktorander. Vad gäller erbjudandet av Nybörjarenkäten till internationella studenter så är bedömningen att det inte kan ske utan anpassning till internationella studenters specifika förutsättningar och situation. Inför 2019 fanns inte tid för detta vilket är anledningen att Nybörjarenkäten 2019 enbart gavs på svenska. För Studiebarometern kommer enkätspråk att diskuteras innan nästa enkät genomförs år 2022, men den långsiktiga ambitionen är att samtliga enkäter ska erbjudas både på svenska och engelska.

Internationella studenters och in- och utresande utbytesstudenters erfarenheter fångas upp genom enkäter såsom International Student Barometer, Europeiska Kommissionens deltagarrapporter samt egenkonstruerade enkäter. Resultaten används för förbättringsåtgärder vid Umeå universitet eller lyfts till SUHF:s expertgrupp i internationaliseringsfrågor om det gäller saker ett lärosäte inte kan påverka, såsom tex möjligheten för en internationell student att öppna ett svenskt bankkonto. Ett exempel på åtgärder som vidtagits efter enkäterna är förbättrad information om försäkringar och det svenska utbildningssystemet. Förändringarna följs upp genom resultaten från kommande års enkäter och rapporter.

Kursutvärderingar (3) och *Programvärderingar* (4) är centrala verktyg för studentinflytande och för att fånga studenters synpunkter på utbildningens utformning och genomförande. Ytterligare information om och belägg för hur dessa används för utveckling och uppföljning av utbildningarna finns i exempelvis avsnitt 2.3, 2.4, 3.3 och 4.1.

Det finns också flera institutioner t ex pedagogik, psykologi och sociologi vid den Samhällsvetenskapliga fakulteten, som har informativa sidor om hur studenter kan utöva inflytande på sina utbildningar. För programstudenter, vilka utgör en klar majoritet av studenterna, är programråden de viktigaste organen för studentinflytande. Studenterna har i normalfallet en representant från varje årskull i programråden. Vid Humanistisk fakultet, som även inkluderar huvudområden med fristående kurser i kvalitetssystemet, bereds studenter oftast plats i ämnesråd.

På individuell nivå finns goda möjligheter för doktoranderna att systematiskt påverka sin utbildning. Till exempel specificerar universitetets *Regler för utbildning på forskarnivå* att handledare och doktorand en gång per år ska följa upp doktorandens individuella studieplan och göra en plan för de behov av åtgärder som identifieras. En åtgärd kan vara att öka frekvensen på handledningstillfällen om omfattningen är för låg. Det kan också handla om hur och när doktoranden ska undervisa, vilka forskarutbildningskurser som bör tas och när, och om att begränsa doktorandens arbetsbelastning genom att balansera mängden uppdrag utöver den

faktiska utbildningen på forskarnivå. Arbetet med de individuella studieplanerna följs upp på institutionsnivå. I avgångenkäten får doktoranderna bl a ta ställning till frågan ”Är du nöjd med uppföljningarna av den individuella studieplanen?” De flesta doktoranderna, och fler kvinnor än män, är nöjda med uppföljningen, men en fjärdedel är missnöjda, och upplever ISP:n som byråkratisk och tidskrävande.

På Medicinska fakulteten finns olika typer av studentråd inom samtliga program med icke protokollförda möten mellan studenter och program/kursansvariga. Till exempel Läkarpilotprogrammet har informella samtal med studenterna genom träffar mellan kursförtroenderåd och kursansvariga. Ett annat exempel är Arbetsterapeutprogrammet som har husmöten och lunchdialoger med studenterna.

Det informella studentinflytandet sker ofta i mötet mellan lärare och student före och efter undervisningstillfällena. Umeå universitet har en lång tradition av att vara ett informellt, prestigelöst lärosäte med platt organisation vilket underlättar det informella studentinflytandet. I studiebarometern 2018 höll 78 procent av studenterna med om påståendet att ”det är lätt att få kontakt med lärare vid behov” och över 90 procent av de svarande höll med om påståendet att ”bemötandet från lärarna är bra”. Det finns dock en medvetenhet vid lärosätet om att det är svårt att nå ut till distansstudenter och internationella studenter när det gäller individuell studentpåverkan.

Kvalitetssäkring av studentinflytande

Studentkårernas verksamhet med avseende på vad som anges i avtalen med Umeå universitet och de olika fakulteterna/Lärarhögskolan följs årligen upp, diskuteras i kårdialogen och rapporteras till universitetsstyrelsen.

I *Kvalitetssystem för utbildning* är studentinflytande ett av de perspektiv som ska integreras i utbildning. Det innebär att studentinflytandet löper genom samtliga aktiviteter i *Kvalitetssystem för utbildning*. För var och en av de nio aktiviteterna tydliggörs på vilket sätt studenterna erbjuds inflytande och delaktighet. Kvalitetssystemet utgör därmed ett viktigt verktyg för att säkra att lärosätet verkar för och underlättar för studenterna att ta aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen. Nedan följer några av de aktiviteter i kvalitetssystemet som är särskilt viktiga för studentinflytandet.

I enlighet med kvalitetssystemets bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas beskriva:

hur utbildningen ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Ange hur undervisningens utformning och examination bidrar till att studenterna tar en aktiv roll i lärandeprocessen.

Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram och det finns goda exempel på beskrivningar av studenters inflytande i utbildningarna. I följande exempel beskrivs studentinflytande i samband med utvecklingen av programmet för kompletterande pedagogisk utbildning. Det är tydligt att man tar hänsyn till det formella inflytandet via studentkåren samt att alla studenter ska ha möjlighet att vara med och påverka:

Studenterna i utbildningen har möjlighet att uttrycka sina synpunkter i ett flertal forum som exempelvis kursutvärderingar i alla programmets kurser, mittprogramsutvärdering och programutvärdering. Studenter finns representerade i

Lärarhögskolans styrelse, i föreståndarens beslutsmöten samt i rådet för ämneslärarprogrammet och KPU.

Doktoranden påverkar sin forskarutbildning genom handledarsamtal, den individuella studieplanen och via doktorandkåreerna. Doktorandkåreerna har möjlighet att ställa frågor, diskutera och informera prorektor och vicerektor för forskning och forskarutbildning direkt vid regelbundna dialogmöten som sker tre till fyra gånger per år. Vid det senaste mötet presenterade kåreerna resultatet av den undersökning som genomförts bland medlemmarna om effekten av covid-19.

Sammanställning och analys av aktiviteterna *Studentundersökningar* (1), *Studentkårsskrivelsen* (2), *Kursutvärdering* (3) och *Programvärdering* (4) sker i *Verksamhetsberättelse och verksamhetsplan för utbildningsprogram och forskarutbildningsämne* (6) och kvalitetssäkring sker i *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7).

I kvalitetssystemets aktivitet *Fakultetsaudits* (8), representeras studenterna i auditgruppen. I årets audit av Samhällsvetenskaplig fakultet ingår en doktorand i auditgruppen. Studenter från utbildningar vid fakulteten utgör också en av de grupper som auditgruppen för samtal med i samband med platsbesöket. En utmaning har ibland varit att hitta studenter som vill och har möjlighet att delta i dessa samtal.

Universitetsledningen genomför årligen kvalitetsdialoger med student- och doktorandkåreerna i enlighet med aktiviteten *Uppföljning och utvärdering av kvalitetssystemet* (9) i *Kvalitetssystemet för utbildning*. Studentkårsskrivelsen och studenternas bilaga till årsredovisningen ingår som underlag till dialogen.

Analys och värdering

Umeå universitets kvalitetssystem säkerställer studenternas och doktorandernas möjligheter till systematiskt och aktivt deltagande i arbetet med att utveckla lärosätets utbildningar, studiesituation och utbildningsmiljö. Utöver de nio aktiviteterna i *Kvalitetssystemet för utbildning* säkerställs detta genom styrdokument om studentinflytande samt centrala och fakultetsvisa avtal med studentkåreerna. Bland aktiviteterna i *Kvalitetssystemet för utbildning* vill lärosätet särskilt framhålla styrkan med studentenkäternas långa historia och höga svarsfrekvens samt Studentkårsskrivelsen, en av studenternas helt självständiga röster i kvalitetssystemet. Under olika avsnitt i självvärderingen finns belägg för att dessa och andra aktiviteter i kvalitetssystemet leder till åtgärder och utveckling.

En utmaning är att säkerställa studentinflytande för internationella studenter och distansstudenter. Att hålla svarsfrekvensen uppe vid kursutvärderingar är ytterligare en utmaning. Fakulteternas självskattningar våren 2020 (se 1.2 och tabell 1), visar att kursutvärderingar genomförs i stor utsträckning. Samtidigt är detta ett område som kritiseras av studentkåreerna i Studentkårsskrivelsen och årsredovisningens studentinlaga vilket visar att det finns behov av utveckling i synnerhet vad gäller att säkerställa att resultatet av utvärderingarna kommuniceras i tillräcklig hög grad till relevanta intressenter.

6. Bedömningsområde: Arbetsliv och samverkan

Lärosätet säkerställer genom sitt systematiska kvalitetsarbete att utbildningarna utvecklar studenternas och doktorandernas beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Lärosätet har väl fungerande samverkan med arbetslivet som bidrar till att utveckla utbildningarna. Med hjälp av information som tas fram inom kvalitetssystemet identifierar lärosätet behov av utveckling av arbetsliv och samverkan i utbildningarna. Lärosätet vidtar åtgärder och utvecklar utbildningarna så att de är användbara, samt utvecklar kontinuerligt studenternas och doktorandernas beredskap att möta arbetslivet. Lärosätet har systematiska processer och rutiner för att säkerställa att åtgärder som planeras eller genomförs på ett ändamålsenligt sätt kommuniceras till relevanta intressenter, såväl interna som externa.

Bedömningsgrund:

6.1 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, att utbildningarna utvecklar studenternas och doktorandernas beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Vägledning till lärosätet:

Visa hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete uppfyller bedömningsgrunden inom området, bland annat genom att beskriva rutiner och processer som bidrar till detta. Beskrivningen ska visa hur lärosätet systematiskt arbetar med att beakta arbetsliv och samverkan i sina utbildningar. Beskrivningen ska även innehålla exempel på mål och strategier som har ställts upp i förhållande till bedömningsområdet och bedömningsgrunden. Av beskrivningen ska det framgå hur lärosätet följer upp dessa mål, hur det avgörs om målen har uppnåtts och vad lärosätet vidtar för åtgärder om målen inte har uppnåtts. Visa även hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete identifierar utvecklingsområden.

Beskriv hur lärosätet arbetar med samverkan med arbetslivet. Beskrivning kan också inkludera hur information och statistik av relevans för hur utbildningarna förbereder studenternas och doktorandernas inför arbetslivet inhämtas och används.

Om det finns en skillnad i hur kvalitetsarbetet utförs, vid olika delar av lärosätet eller vid olika typer av utbildningar, ska dessa skillnader beskrivas. Vid behov, hänvisa till policyer, rutiner och processer som beskrivs i samband med bedömningsområdet "styrning och organisation".

Lyft vid behov ytterligare aspekter som är viktiga för lärosätets systematiska kvalitetsarbete inom bedömningsområdet.

Ge belägg för att kvalitetsarbetet är välfungerande och effektivt, och att det systematiskt säkerställer en väl utvecklad samverkan i planering och genomförande av utbildningarna och att utbildningarna väl förbereder studenter och doktorander för arbetslivet, utifrån information som genereras inom kvalitetssystemet.

Lärosätets redogörelse:

6.1 Lärosätet säkerställer, genom rutiner och processer, att utbildningarna utvecklar studenternas och doktorandernas beredskap att möta förändringar i arbetslivet.

Vid Umeå universitet finns flera rutiner och processer som säkerställer att utbildningarna utvecklar studenters och doktoranders förmåga att möta förändringar i arbetslivet. Samverkan

och arbetslivsperspektiv är integrerade i lärosätets *Kvalitetssystem för utbildning* samt i verksamhetsplanering och -uppföljning.

Lärosätet har en organisation med extern representation i universitetsstyrelsen, samtliga fakultetsnämnder och ungefär hälften av programråden. För lärar- och vårdutbildningar finns som beskrivet ovan både särskilda samrådsorgan och representation av skol- respektive vårdhuvudmän i universitetets beslutande organ. Detta möjliggör tät dialog med arbetslivets företrädare och bidrar till att utveckla utbildningarnas innehåll, genomförande och samhällsrelevans.

Umeå universitets *Anställningsordning för lärare* anger att, för att vara behörig för läraranställning vid Umeå universitet krävs att den sökande uppvisar högskolepedagogiska kunskaper, färdigheter och förhållningssätt, t ex erfarenheter av samverkan med omgivande samhälle i planering och genomförande av utbildning.

Krav vid inrättande och uppföljning

Kvalitetssäkring av samverkansinslag och arbetslivsförberedelse i utbildning sker bl a genom *Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning*. I enlighet med kvalitetssystemets bilaga 2, *Kvalitetskrav för utbildningsprogram och huvudområden - grundnivå och avancerad nivå*, ska fakulteten i samband med att nya utbildningsprogram och huvudområden inrättas beskriva:

Samverkansinslag som syftar till att stödja programmets utveckling samt studenternas lärande och övergång till arbetslivet. Det kan till exempel vara branschråd, projektkurs med extern part eller extern gästföreläsare. Om utbildningen planeras att omfatta praktik eller verksamhetsförlagd utbildning, redovisa förutsättningar, tillgång på platser och ansvar för genomförandet.

samt

Analysera utbildningens innehåll och inriktning i relation till samhällets och arbetsmarknadens behov. Bedöm arbetsmarknaden för studenter efter genomgången utbildning, i dagsläget och på några års sikt. Redovisa vilka diskussioner som förts med branscher och avnämare. I förekommande fall kan jämförelser göras med utbildningar vid andra lärosäten.

Sedan det nu gällande kvalitetssystemet för utbildning fastställdes har lärosätet inrättat ett antal nya utbildningsprogram och det finns goda exempel på redogörelser för arbetslivsanknytning och kvalitetsdrivande samverkansinslag i utbildningarna, bl a Programmet i statistik och data science och Tandhygienistprogrammet. I båda dessa ansökningar finns ett tydligt samband mellan motivet till revideringen av programmet, det vill säga en ökad efterfrågan från arbetsmarknaden inom respektive område, och planerade samverkansinsatser.

Vid inrättande av nytt forskarutbildningsämne krävs motsvarande redogörelse för forskarutbildningsmiljön. I enlighet med *Umeå universitets kvalitetssystem för utbildning*, bilaga 3, *Kvalitetskrav för forskarutbildningsämne*, ska fakulteten beskriva:

Samverkansinslag som ska stödja forskarutbildningsämnets utveckling samt forskarstudenternas lärande och övergång till arbetslivet.

Bedöm arbetsmarknaden för forskarstudenterna efter genomgången utbildning, i dagsläget och på några års sikt. Redovisa vilka diskussioner som förts med branscher och avnämare.

Samverkan och arbetslivsanknytning som perspektiv

I *Kvalitetssystem för utbildning* är Samverkan och arbetslivsanknytning ett av de perspektiv som ska integreras i kurser och utbildningsprogram. Det innebär att perspektivet återfinns i flera av kvalitetssystemets aktiviteter.

Studenternas uppfattning om arbetslivsanknytning och anställningsbarhet efter examen följs upp, *Studentundersökningar* (1). I Studiebarometern får studenterna ta ställning till påståenden som ”Min utbildning har en tydlig arbetslivsanknytning” och ”Jag tror att anställningsbarheten är god med en examen från min utbildning”. Resultaten visar en tydlig korrelation mellan svaren och typ av program, det vill säga studenter på yrkesprogram ser inte oväntat en tydligare koppling till arbetsmarknaden jämfört med studenter som läser till en generell examen.

I Avgångsenkäten för doktorander ställs frågor om doktoranden upplevt att utbildningen gett färdigheter inför en fortsatt karriär, om framtida karriär har diskuterats med handledare eller andra seniora forskare och om utbildningen förberett för ett arbetsliv utanför akademien. Resultaten visar att de allra flesta som disputerat vid Umeå universitet vill fortsätta forska efter examen och har diskuterat framtida karriär med sin handledare eller andra seniora forskare. De flesta anser även att utbildningen på forskarnivå gett förutsättningar för en fortsatt karriär som forskare. Inom Medicinska fakulteten svarade cirka 90 procent av doktoranderna att de hade diskuterat karriärplanering med handledare eller andra seniora forskare. Svaren från doktoranderna vid den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten gav stöd för den redan utvecklade doktorandkursen Strategisk karriärplanering som ges för första gången 2020. Efter avgångsenkäten 2018-2019 identifierade universitetsledningen stöd för entreprenörskap och innovation samt att söka finansiering för fortsatt forskning som utvecklingsområden. Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten har därför nyligen introducerat en forskarutbildningskurs i entreprenörskap som är öppen även för andra fakulteters doktorander.

Kursutvärderingar, aktivitet 3, och *Programvärderingar*, aktivitet 4, ska utformas så att de kan utgöra ett underlag för uppföljning av samverkan och arbetslivsanknytning. Kursutvärderingar inom grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem visade för ett antal år att studenterna efterlyste mer professionsanknytning och tillfälle att möta yrkesverksamheten under den första terminen. Åtgärder ledde till en ny kursstruktur för programmets inledning från hösten 2015. Även det idrottsvetenskapliga programmet med inriktning mot strategiskt ledarskap och utveckling är ett gott exempel på hur systematiskt arbete med samverkanssäkring av program har praktiserats. Vid tidigare programvärderingar framkom att studenterna upplevde stor osäkerhet inför övergången till arbetsmarknaden. Syftena med olika samverkansinslag i utbildningen var inte alltid tydliga för studenterna. Lärare inom programmet har nu arbetat fram en plan med tydliga syften, mål och progression för samverkan. Pågående och kommande samverkan finns som stående punkt på programrådets möten. Programutvärderingar visar nu att studenterna uppfattar samverkansinslagen i programmet som relevanta och givande jämfört med tidigare. Biomedicinprogrammet har, baserat på programutvärderingar och andra aktiviteter där studenterna gett återkoppling, utvecklat och startat en kurs i entreprenörskap där både personal från Umeå Biotech Incubator och lärare från Handelshögskolan deltar. Kursen löper som en strimma genom programmet som komplement till den arbetsmarknadsdag som studenterna utformar och genomför inom ramen för en kursuppgift i Praktisk professionell träning.

Flera av de nationella examensmålen bidrar till att studenterna och doktoranderna utvecklar förmågor och beredskap för att möta förändringar i arbetslivet. Samtliga program respektive individuella studieplaner för utbildning på forskarnivå visar årligen genom *Säkring av nationella examensmål* (5) hur detta uppfylls.

Sammanställning och analys av Samverkan och arbetslivsanknytning sker i utbildningens *Verksamhetsberättelse* (6) och granskning sker i *Utbildningsutvärdering genom kollegial extern granskning* (7). Vid kollegial extern granskning av exempelvis Kandidatprogrammet i biologi och geovetenskap påtalades att samhällsanknytningen borde tydliggöras och öka inom programmets kurser. Programmet ansökte om och beviljades medel från fakultetens utbildningsstrategiska fond vars utlysning det året bl a riktades mot projekt som syftade till att åtgärda brister som framkommit vid den kollegiala externa granskningen. Våren 2020 fanns reviderade kursplaner fastställda, med förtydligande av bl a kursmål som behandlar miljömål och miljöövervakning. Dessutom har standarden för naturinventering avseende biologisk mångfald, som utarbetats av svenska institutet för standarder (SIS), införts i en av kurserna. Denna SIS-standard används av företag och myndigheter som anställer studenterna.

Uppföljning av samverkan i utbildning

I dokumentet *Vision för Umeå universitet* som fastställdes våren 2019 ingår samverkan under huvudrubriken *Kunskapsutveckling i samspel*:

Umeå universitet har nära samarbeten med strategiskt utvalda lärosäten i världen. Vi har flera djupa och långsiktiga relationer med näringsliv och offentlig sektor. Samverkan bedrivs där den stärker vår egen kunskapsutveckling och samtidigt skapar mervärden för våra samarbetspartner. Genom att kombinera våra egna och regionens styrkor, utmaningar och behov, fortsätter vi att utveckla norra Sverige som kunskapsregion.

Ett av universitetets huvudmål till och med år 2019 var *Samverkan skapar utveckling och stärker kvalitet*. Ett av delmålen kopplade till huvudmålet var *Samverkansinslagen i universitetets utbildningar stödjer programmens utveckling samt studenternas lärande och övergång till arbetslivet*.

En uppföljning av delmålet skedde årligen i enlighet med lärosätets dåvarande verksamhetscykel. Majoriteten av programansvariga ansåg att det är viktigt att föra dialog med extern part om utbildningars relevans men många upplevde svårigheter att utforma dialogerna i programråden så att externa ledamöters kompetens tas tillvara. Program som skapat branschråd eller motsvarande och som har ett tydligt syfte med dialogen, beskriver däremot goda möjligheter till samverkan med branschens företrädare kring frågor om programmets relevans och utvecklingsmöjligheter. Flera programansvariga uttryckte i uppföljningen behov av att införa branschråd eller motsvarande. Metodstöd för olika typer av dialoger med extern part utvecklas därför nu centralt, bl a genom det Vinnovafinansierade projektet MERUT, se nedan.

Enheten för forskningsstöd och samverkan, FOS, följer systematiskt upp omfattningen och karaktären på samverkansinslagen i universitetets utbildningsprogram. Inventeringen sker vartannat år genom en enkät och vartannat år genom institutionsbesök och dialoger med programansvariga. I samband med inventeringarna samlar FOS in institutionernas utvecklingsbehov och önskemål om centrala stödinsatser. Resultatet av uppföljningen sammanställs och distribueras till fakulteter och institutioner. Resultatet presenteras också i Utbildningsstrategiska rådet, USR. Syftet är att underlaget ska användas för kunskapsutveckling samt vid planering och prioritering av samverkansinslag som stärker programmets utveckling, studenternas lärande och utbildningens användbarhet i arbetslivet. Ett exempel på behov som fångades upp och ledde till åtgärd efter 2017 års dialoger var utvecklingen av ett metodstöd för att systematisera samverkan i utbildning. Fakultetsanpassade workshoppar som totalt omfattade cirka 25 program genomfördes. Dialogerna har bidragit till att den generella kunskapsnivån om samverkan i utbildning har ökat hos programansvariga. Förståelsen för hur samverkansarbetet kan och bör bedrivas för att uppnå kvalitet i utbildningen var betydligt större när dialogerna genomfördes 2019 jämfört med 2017.

Lärosätet har ingen universitetsgemensamt samordnad alumnenkät vilket kan betraktas som ett utvecklingsområde. Däremot finns goda exempel på alumnenkäter vid fakulteterna och vid olika programutbildningar. Ett exempel på programnivå är juristprogrammet som årligen sedan 2002 genomför en enkät med samtliga examinerade från föregående år. Tack vare enkäten har institutionen god kännedom om vad studenter och alumner tycker om sin utbildning. Enkätens innehåll och resultat diskuteras i olika forum, resultaten är en del av verksamhetsberättelsen (aktivitet 6) och används för utveckla programmet. Lärarhögskolan använder sig av den regelbundna alumnuppföljning som görs av Statistiska centralbyrån för att ta del av hur studenter som läst Umeå universitets lärarutbildning och hunnit arbeta några år ser på sin utbildning. Den Medicinska fakulteten genomförde en alumnenkät 2015 och planerar att genomföra ytterligare en under 2020. Svaren på 2015 års enkät var i huvudsak positiva. Det var dock flera studenter som angav att de inte upplevde sig ha nått målen vad gäller samarbete med andra yrkesgrupper under sin utbildning, något som även hade identifierats i en av UKÄ:s utbildningsutvärderingar. En obligatorisk interprofessionell lärarandedag, det vill säga att studenter från olika professioner arbetar tillsammans inom olika teman, t ex bemötande, infördes för alla nya programstudenter vid Medicinska fakulteten under 2015. Vissa institutioner, t ex psykologi, genomför alumnenkäter med doktorander för att följa upp utbildningens användbarhet och få en inblick i de före detta doktorandernas arbetsliv efter disputation.

Lärosätets arbete med samverkan

Samverkansinslag i utbildningar kan tjäna olika syften. Det kan gälla samverkan för inrättande eller utveckling av utbildningsprogram, inslag i undervisning och lärprocesser eller som ett pedagogiskt verktyg för att underlätta övergången mellan studier och arbetsliv. En inventering som gjordes 2018 av Enheten för externa relationer (nu FOS) visar att det finns en mångfald av aktiviteter och rutiner för att förbereda lärosätets studenter för ett framtida arbetsliv.

Inom många utbildningar skriver studenterna examensarbeten i samverkan med extern part. Den Humanistiska fakulteten har infört ett erbjudande om praktik på majoriteten av fakultetens utbildningsprogram. Detta bidrar till att även studenter på utbildningar som leder till generell examen får relevant arbetslivsanknytning. Praktikkurser finns givetvis även vid övriga fakulteter. Lärosätet har flera professionsutbildningar med VFU vilket är en avgörande del av studenternas förberedelse för att möta arbetslivet samt erhålla legitimation. Till exempel består barnmorskeprogrammet till 50 procent av VFU, med ett angivet antal (50) genomförda förlossningar. En majoritet av utbildningen på Teknisk-naturvetenskaplig fakultet sker i samverkan med företag och andra externa aktörer. För fyra av fakultetens ingenjörsprogram har samverkan formaliserats genom co-operative education. Detta innebär att studenter under sin utbildning knyts till ett företag där de genomför projektarbete, sommarpraktik och examensarbete. Programmen får också via co-op en värdefull kontakt med ett branschnätverk där dialoger om relevans kan föras. Andra samverkansinslag vid lärosätet är exempelvis arbetsmarknadsdagar, mentorskap och gästföreläsningar. Det finns dessutom många undervisningsformer som inte omfattar samverkan, men som bidrar till att stärka utbildningars relevans och användbarhet. Det kan vara undervisningsformer som är särskilt inriktade på att lära studenterna att hantera situationer som de kan möta i sitt kommande arbetsliv, t ex problembaserat lärande, rollspel eller wicked problems.

Den finns flera exempel på utbildningar som utvecklats på önskemål från avnämare. Den utbildning ur vilken ämnet museologi och nuvarande programmet Branshutbildningen för museer och kulturarv utvecklades startade på initiativ från landets läns museer redan under 1980-talet. Magisterprogrammet i mark- och miljörätt startade efter en uppvaktning från bl.a. Svevia. Högskoleprogrammet till processoperatör är ett exempel på en utlokaliserad utbildning som lärosätet ger i samarbete med Mittuniversitet på varierande studieorter efter önskemål från

processindustrin i Norrland. Medicinska fakulteten ger flera fristående kurser för redan yrkesverksamma personer, ofta utvecklade i samverkan med vårdgivarna.

De flesta institutioner vid lärosätet erbjuder doktorander institutionstjänstgöring, huvudsakligen i form av undervisning, upp till maximalt 20 procent av den totala studietiden. Avgångsenkäten visar att doktoranderna uppskattar denna möjlighet. För undervisning krävs högskolepedagogisk utbildning, något som i sin tur innebär meritering för lektorsanställning efter examen. För kommun- eller företagsdoktorander kan denna tjänstgöring bestå av arbete i verksamhet utanför akademien.

Stöd för utveckling av samverkan

Fakulteterna och Lärarhögskolan stimulerar samverkan i utbildning genom olika årliga satsningar. Lärarhögskolan utlyser särskilda utvecklingsmedel för att stimulera utveckling av samverkan som ett pedagogiskt verktyg i utbildning. Den Humanistiska fakulteten har utlyst medel för gästföreläsare, studieresor, arbetsmarknadsdagar och andra branschanknutna aktiviteter vid resurssvaga program sedan verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner visat att det fanns program utan ekonomiskt utrymme för aktiviteter med arbetsmarknadsanknytning. Den Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten utlyser samverkanscheckar för att stödja lärare som under en avgränsad period vill vistas vid en arbetsplats utanför högskolesektorn där fakultetens studenter skulle kunna få arbete efter studierna. Erfarenheter och lärdomar av vistelsen ska vara till nytta för fakultetens utbildningsverksamhet på grundnivå och avancerad nivå. .

I samarbete med sex andra lärosäten deltar Umeå universitet under åren 2017-2020 i Vinnovaprojektet MERUT (Metoder Relevansbedömning Utbildning) för att utveckla metoder och verktyg för att synliggöra och bedöma utbildningars relevans för arbetslivet. Genom att diskutera relevansbegreppet och jämföra erfarenheter av tillvägagångssätt för att bedöma utbildningars relevans syftar projektet ytterst till att utveckla lärosätenas kvalitetssystem. Ett metodstöd för olika former av dialoger med avnämare och andra inventeringar av arbetslivsperspektiv i utbildningen samt rekommendationer för samverkansaspekten i kvalitetsarbetet är några resultat av projektet.

Forskarskolor

Doktorander ska efter genomgången utbildning kunna presentera och diskutera sin forskning både inom och utanför akademien i olika nationella och internationella sammanhang, så att den egna forskningen bidrar till både kunskapsutveckling och samhällets utveckling. Olika former av samverkan är ett sätt att nå det målet. Doktorander ges möjlighet till samverkan bl a genom sina handledares nätverk. Även inom ramen för lärosätets forskarskolor finns tydliga inslag av samverkan. Ett exempel är Umeå universitets företagsforskarskola för samverkan och innovation som startade 2008 och som är ett samarbete mellan universitetet, näringslivet och offentlig sektor. Inom företagsforskarskolan fortgår samverkan med en och samma externa partner under ett helt doktorandprojekt. Den externa parten får fördjupad forskningsbaserad kunskap inom det ämnesområde som deras frågeställning bottnar i. Doktoranderna å sin sida får insyn i samhällsrelevanta forskningsfrågor och ökad kunskap om industriella och samhällseliga utmaningar. Det ger doktoranderna förutsättningar att möta fler och andra utmaningar än de rent akademiska och förbereder dem för en karriär även utanför universitetet. Intag av nya doktorander till forskarskolan sker vartannat år. Cirka hälften av doktoranderna arbetar utanför akademien, det vill säga i industri eller offentlig sektor, efter disputationen. Forskarskolan är ett gott exempel på hur universitetet för in samverkan i utbildning på forskarnivå, stärker arbetslivanknytningen och förbereder doktoranderna för ett föränderligt arbetsliv.

Ett annat gott exempel är den Humanistiska forskarskolan där frågor om forskningens samhällsrelevans och samhällseliga betydelse tas upp. Forskarskolans samverkan omfattar medverkan i olika medier, publicering för allmänheten, populära föreläsningar samt i några fall

samverkan direkt med folkrörelser eller näringsliv. Forskarskolan erbjuder också kurser som ger praktisk generisk kunskap av betydelse även utanför akademien, t ex den obligatoriska kursen *Leadership and Career Planning* (2,5 hp). Kursen är öppen även för andra fakulteters doktorander.

Innovation och entreprenörskap

Umeå universitets innovationsstödsystem genomför aktiviteter riktade mot universitetets studenter, bl a för att främja övergång till arbetslivet. Under 2019 startade projektet Drivhuset. Målet är att inspirera och informera studenter om innovationsstödsystemets erbjudanden samt bidra till att fler studenter väljer att testa och utveckla sina affärsidéer eller på andra sätt engagera sig i entreprenörskap. Ett annat exempel är arrangemanget Innovation Boot Camp som anordnades 2019 och som bl a syftade till att inspirera till fortsatt entreprenörskap. Den Teknisk-naturvetenskapliga fakultetens relativt nya kurs Innovation och nyttiggörande av idéer, kunskap och forskningsresultat (2 hp) är ytterligare ett exempel på hur lärosätet stödjer doktoranders övergång till arbetslivet. Kursen behandlar tillvägagångssätt och verktyg för nyttiggörande och/eller kommersialisering av forskning. Särskild vikt läggs vid hur man identifierar, bedömer och utvärderar idéer i tidiga skeden med utgångspunkt i det egna forskningsområdet. Kursen ger också kunskaper och vägledning om det akademiska innovationsstödsystemet.

Mötesplatser och partnerskap

För att stödja samverkan mellan utbildning och externa parter arrangeras regelbundet olika aktiviteter och mötesplatser. Tillsammans med Umeå kommun, Örnsköldsviks kommun och studentkårerna arrangerar lärosätet sedan många år tillbaka mötesplatsen Jobbsnack där studenter inom olika utbildningsprogram i ett givet format träffar yrkesverksamma alumner från olika branscher representerade i det regionala näringslivet. Under 2019 arrangerades Jobbsnack vid fem tillfällen för totalt 268 deltagare. En utvärdering visade att såväl studenter som externa aktörer var mycket nöjda med arrangemangen.

Uniaden är Umeå universitets största arbetsmarknadsdag och arrangeras årligen av studentkårerna. Syftet med Uniaden är att utgöra en mötesplats för studenter och näringslivet. Studenterna får möjlighet att knyta kontakter och utforska olika möjligheter för examensarbeten och sommarjobb. Uniaden stödjer även studenternas övergång till arbetslivet. Det finns också exempel på institutioner som anordnar arbetsmarknadsdagar för att förbereda studenter inom vissa utbildningar inför övergången till arbetsmarknaden. Ett par exempel är sociologiska institutionen som årligen anordnar en arbetsmarknadsdag för blivande sociologer med ett antal alumner som föreläsare och biomedicinprogrammet som anordnar en arbetsmarknadsdag under det tredje året.

Strategiska partnerskap är upprättade mellan lärosätet och Volvo Lastvagnar, Umeå kommun, Region Västerbotten, och Örnsköldsviks kommun. Målet med denna långsiktiga samverkan är dels att nå ömsesidig utveckling, dels att höja kvaliteten på universitetets forskning och utbildning. Exempel på samverkansaktiviteter inom ramen för de strategiska partnerskapen är examensarbeten, praktikplatser, personutbyten, gemensamma forskningsprojekt, ansökningar, seminarier och workshops. För att skapa systematik i flödet av förslag på examensarbeten och praktikplatser från partnerskapen finns ett årshjul med definierade aktiviteter. Syftet är att säkerställa att uppsatsförslag och förberedda praktikplatser samlas in och synliggörs för programmen i god tid innan kursstart. För att höja kvaliteten på inkomna förslag erbjuds strategiska partner terminsvisa utbildningstillfällen i begrepp och regler som gäller för examensarbeten och praktik samt krav- och förväntningar på handledning av studenter. Arbets sättet utvecklas, testas och utvärderas i samarbete med Örnsköldsviks kommun under 2020/2021. På strategisk nivå följs partnerskapen upp genom årliga dialoger där rektor deltar från lärosätets sida och vd/motsvarande från den externa partens sida.

Analys och värdering

Umeå universitet kvalitetssystem säkerställer att samverkan och arbetslivsanknytning systematiskt beaktas och följs upp i utbildningarnas innehåll, utformning och genomförande. Avsaknaden av en universitetsgemensam alumnundersökning kan betraktas som ett utvecklingsområde, men samverkan och arbetslivsanknytning som perspektiv ingår i uppföljning av kurser och utbildningsprogram. Det innebär att perspektivet, som det är formulerat, återfinns i flera av kvalitetssystemets aktiviteter, såväl vid inrättande av program som under programmets alla faser. På så vis har arbetslivsperspektivet även skapat en djupare förankring av samverkan som begrepp för många program. Samverkan ses inte längre som en ”påлага” utan som ett naturligt bidrag till en ökad kvalitet i utbildningen. Det finns uppbyggda rutiner för dialoger med lärosätets program om utvecklingsbehov av samverkan och centrala stödprocesser som fångar upp dessa. Det finns efterfrågan från lärosätets program såväl som potential att utveckla systematiska uppföljningar i syfte att stödja bedömning av utbildningars relevans.